

EDUKACJA KULTURALNA W WARSZAWIE

Edukacja kulturalna w Warszawie

Warszawa 2008

Wydano dzięki pomocy finansowej
Ministerstwa Edukacji Narodowej
i Biura Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy

© Copyright by Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, Warszawa 2008

ISBN 978-83-903794-8-7

Nakład 500 egz.

Zespół redakcyjny:

Anna Szwed
Wojciech Feliksiak
Janusz Kostynowicz

Ilustracja na okładce:

Mateusz Kalinowski
Zespół Wolskich Placówek Edukacji Kulturalnej w Warszawie
praca nagrodzona w konkursie SCEK, "Obraz mojej Warszawy" 2008

Projekt okładki:

Gabryella Miłowska-Mołąg

Opracowanie graficzne i skład komputerowy:

Anna Szwed

Warszawa 2008

SPIS TREŚCI

XV OGÓLNOPOLSKI SEJMIK PLACÓWEK WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO I KONGRES EDUKACJI KULTURALNEJ	s. 5
Wprowadzenie – <i>Wojciech Feliksiak, Aleksandra Jankowska</i>	6
Program Sejmiku i Kongresu	8
WARSZAWSKIE FORUM OŚWIATOWE	11
Wstęp: Edukacja kulturalna w Warszawie – <i>Anna Szwed, Wojciech Feliksiak</i>	13
Edukacja kulturalna jako animacja społeczno-wychowawcza – <i>Wojciech Feliksiak</i>	14
„Edukacja kulturalna, głupcze” – <i>Janusz Kostynowicz</i>	17
Tezy do programu edukacji kulturalnej – <i>Maryla Szreder, Ewa Eysymontt, Marek Masłowski</i>	25
„Tłumie! Ty masz RACJĘ!” – <i>Włodzimierz Paszyński</i>	26
Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży w Warszawie – wobec dylematów i wyzwań – <i>Janusz Kostynowicz</i>	28
Młodzi warszawiacy – co robią po szkole? – <i>Mirosław Sielatycki</i>	33
Edukacja kulturalna – <i>Wanda Górską</i>	38
W staraniach o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury liczy się pomysł – <i>Ewa Czeszejko-Sochacka</i>	41
Placówki wychowania pozaszkolnego w Warszawskim Programie Edukacji Kulturalnej – <i>Anna Szwed</i>	43
Badanie uczestników zajęć w MDK – <i>Jacek Szymanderski</i>	48
WARSZAWSKI PROGRAM EDUKACJI KULTURALNEJ	59
WYBRANE PROGRAMY EDUKACJI KULTURALNEJ W WARSZAWIE	69
1) W PLACÓWKACH WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO	70
Edukacja filmowa – <i>Anna Olczyk, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej</i>	71
Programy edukacji kulturalnej – <i>Urszula Wacowska, Pałac Młodzieży</i>	73
Wędrówki w czasie – wokół teatru – <i>Katarzyna Glinka, OPP przy Szk. Podst. Nr 264</i>	74
Program rówieśniczej edukacji obywatelskiej poprzez działania dziennikarskie <i>Anna Szwed, MDK Ochota</i>	75
Tradycja w każdym z nas – estetyczno-kulinarne oblicze obyczajowości człowieka <i>Marek Masłowski, Młodzieżowy Dom Kultury ul. Puławska 97</i>	77
Raz na ludowo, żyj kolorowo – <i>Joanna Boldin, MDK Bielany</i>	79
Warsztaty edukacyjne dla szkół – <i>Barbara Woźniak, MDK Muranów</i>	81
Ogniska Marzeń – <i>Katarzyna Patryczna, VIII Ogród Jordanowski</i>	82

2) W SZKOŁACH	83
3) MIĘDZYNARODOWE PROGRAMY EDUKACJI KULTURALNEJ REALIZOWANE PRZEZ WARSZAWSKIE SZKOŁY	90
ADRESOWNIK KULTURALNY	93
Placówki wychowania pozaszkolnego w Warszawie	95
Dzielnicowe instytucje kultury w Warszawie	96
Instytucje kultury nadzorowane przez Biuro Kultury	98

Edukacja kulturalna w Warszawie

**XV OGÓLNOPOLSKI SEJMIK
PLACÓWEK WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO
I KONGRES EDUKACJI KULTURALNEJ**
Warszawa 20-22 października 2008

XV OGÓLNOPOLSKI SEJMIK PLACÓWEK WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO I KONGRES EDUKACJI KULTURALNEJ

To ważne spotkania przedstawicieli kultury i edukacji; artystów, instruktorów, animatorów, nauczycieli, przedstawicieli lokalnych samorządów, organizacji pozarządowych, wyższych uczelni, których łączy troska o kształt współczesnej edukacji kulturalnej społeczeństwa, szczególnie dzieci i młodzieży, w świecie kultury popularnej i gwałtownych przemian technologii komunikacji. Łączy ich przekonanie, że trzeba podjąć wspólne działania na rzecz podnoszenia kompetencji do odbioru sztuki, na rzecz aktywnego uczestnictwa w kulturze.

Sejmik i Kongres są próbą przełamania barier resortowych i instytucjonalnych. Chodzi o podjęcie debaty na temat kierunków i metod edukacyjnych, niezależnie od formalnych podziałów wewnętrznych oraz zróżnicowanych doświadczeń.

XV Ogólnopolski Sejmik Placówek Wychowania Pozaszkolnego to spotkanie nauczycieli zajmujących się różnymi formami edukacji artystycznej, będzie wymianą refleksji na temat metod i form nowocześnie pojmowanej edukacji kulturalnej, a poprzez warsztaty prezentacją konkretnych doświadczeń i dobrych praktyk. Nauczyciele placówek wychowania pozaszkolnego poznają zasady budowania strategii lokalnych programów edukacji kulturalnej oraz różne formy współpracy w tej dziedzinie ze szkołami, instytucjami kultury i organizacjami pozarządowymi. XV Sejmik będzie też okazją do określenia przez środowisko oświatowe roli placówek wychowania pozaszkolnego w nowym modelu edukacji artystycznej i kulturalnej w szkole.

Program XV Sejmiku obejmuje obrady plenarne, warsztaty tematyczne oraz dyskusję panelową na temat edukacji kulturalnej, którą poprowadzi Włodzimierz Paszyński, Zastępca Prezydenta m. st. Warszawy, a wezmą w niej udział: prof. dr hab. Janusz Gajda, prof. dr hab. Maciej Tanaś.

Program Kongresu przewiduje dwie debaty plenarne nt. *Dylematów edukacji kulturalnej* oraz *Przyszłości edukacji kulturalnej* z udziałem: Edwina Bendyka, Janusza Byszewskiego, prof. Stefana Bednarka, prof. Leszka Kolankiewicza, prof. Kazimierza Krzysztofka, prof. Andrzeja Mencwela, prof. Lecha Śliwonika, Stefana Starczewskiego, Doroty Szwarzman oraz Wiceprezydenta Warszawy Włodzimierza Paszyńskiego. Planowana jest także dyskusja na temat roli państwa oraz samorządów lokalnych w usprawnianiu rozwiązań systemowych i mechanizmów wsparcia dla projektów edukacyjnych.

Zadaniem Kongresu jest także uruchomienie działań, które umożliwią dalsze kontakty środowisk i osób, zaangażowanych w procesy edukacji kulturalnej, m.in. w formie planowanej na lata następne *Giędy Programów*, której I edycja zakończy obrady.

W ramach działań towarzyszących przewidziana jest wystawa „Podróż w zapomnianym krajobrazie” przygotowywana przez Garego Johnsona (PLAYCE, Wielka Brytania) oraz Zofię Bisiak (Stowarzyszenie „Akademia Łucznicza”) dokumentująca międzynarodowe projekty edukacji architektonicznej oraz prezentacje teatralne i muzyczne, m.in.:

- „Uwaga! Lokomotywy!” z Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu,
- „Co to?” Studia Teatralnego BLUM (spektakl dla publiczności w wieku do 4 lat),
- „Prawo McGoverna” – autorski spektakl Zbigniewa Hołdysa,
- „Herbert” – autorski spektakl Haliny Machulskiej,
- „Zaliczenie. Lekcja” Teatru Konsekwentnego,
- „Opcje życia”, które przedstawi Unia Teatr Niemożliwy,
- „Overflow” w wykonaniu zespołu Hazira z Izraela.

Prezentacje odbywać się będą w Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej na scenach: Stara Prochownia, Teatr Staromiejski, Studyjna oraz w Teatrze Kamienica. W tych wydarzeniach artystycznych wezmą udział nie tylko uczestnicy Sejmiku i Kongresu, ale także mieszkańcy Warszawy.

Planowane jest przygotowanie publikacji zawierającej materiały z XV Sejmiku oraz **nowatorskie programy z dziedziny edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży realizowane w placówkach wychowania pozaszkolnego**. Zostaną również opublikowane wnioski ze wszystkich spotkań kongresowych.

Patronat nad projektem przyjął Minister **Kultury i Dziedzictwa Narodowego** oraz **Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy**.

*Wojciech Feliksiak
Aleksandra Jankowska*

Edukacja kulturalna w Warszawie

PROGRAM
XV OGÓLNOPOLSKIEGO SEJMIKU
PLACÓWEK WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO
oraz KONGRESU EDUKACJI KULTURALNEJ

Warszawa 20-22 października 2008

HONOROWY PATRONAT:
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Prezydent m. st. Warszawy

ORGANIZATOR SEJMIKU:
Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej im. Komisji Edukacji Narodowej
przy współpracy merytorycznej i finansowej
Ministerstwa Edukacji Narodowej i Biura Edukacji m. st. Warszawy
oraz wsparciu programowym
Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego
i **Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego im. A. Kamińskiego**

ORGANIZATOR KONGRESU:
Fundacja Kultury
przy współudziale
Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej,
Klubu Kultury „Falenica”,
Polskiego Ośrodka ASSITEJ,
Stowarzyszenia „Akademia Łucznicza”,
oraz **Fundacji ATUT**

20 października (poniedziałek)

Rejestracja uczestników do godz. 11.00 w Biurze Sejmiku, SCEK, ul. Jezuicka 4
11.30-13.00

sala teatralna w Starej Prochowni, ul. Boleść 2

Obrazy plenarne (prowadzenie: Janusz Kłoniecki, dyrektor SCEK)

- **Wprowadzenie do tematyki Sejmiku** dr Antoni Weysenhoff, dyrektor Centrum Młodzieży im. dr H. Jordana, Prezes Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego, Przewodniczący Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego.
- **Reforma programowa w systemie edukacji – edukacja artystyczna i kulturalna w szkołach**, wystąpienie przedstawiciela MEN
- **Wspieranie edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego**, wystąpienie przedstawiciela MKiDN
- **Rola edukacji kulturalnej w polityce edukacyjnej Warszawy**, wystąpienie Mirosława Sielatyckiego, zastępcy dyrektora Biura Edukacji m. st. Warszawy
- **Warszawski Program Edukacji Kulturalnej, prezentacja założeń i rozwiązań**, wystąpienie Wojciecha Feliksiaka, wicedyrektora SCEK

13.00-13.30

Galeria Stara Prochownia

Wystawa pt. „Ciało i płeć w teatrze lalek” w ramach Międzynarodowego Festiwalu „Lalka też człowiek”

przerwa na kawę

13.30-15.00

sala teatralna w Starej Prochowni

Dyskusja panelowa: *Debata o edukacji kulturalnej*

moderator Włodzimierz Paszyński, Zastępca Prezydenta m. st. Warszawy
z udziałem: prof. dr hab. Janusza Gajdy, prof. dr hab. Macieja Tanasia

15.15-16.15 ul. Jezuicka 4

Obiad

15.30

Kawiarenka Edukacyjna (Jezuicka 4 , sala nr 5)

Posiedzenie Sekretariatu Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego i Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego im. A. Kamińskiego.

16.30-19.30

sale SCEK, ul. Jezuicka 4

Warsztaty tematyczne w grupach:

1. ***Współpraca placówek wychowania pozaszkolnego ze szkołami w ramach edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Artysta edukujący jako przykład postrzegania artystyczno-edukacyjnego pomiędzy twórcą a odbiorcą*** (prowadzenie: Marek Masłowski – dyrektor MDK-Mokotów)
2. ***Edukacja kulturalna jako animacja społeczno-wychowawcza w środowisku lokalnym*** (prowadzenie: Aldona Żejmo-Kudelska i Katarzyna Markowska-Byczek, Stowarzyszenie Praktyków Dramy STOP – KLATKA)
3. ***Wykorzystanie nowych mediów w procesie edukacji. Nowoczesne techniki informacyjne i informatyczne*** (prowadzenie: Jakub Czarkowski, wykładowca WSP ZNP, Artur Jordan, Warszawskie Kuratorium Oświaty)
4. ***Przykłady dobrej praktyki w edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Edukacja filmowa, muzyczna, teatralna, plastyczna*** (prowadzenie: Gabryella Miłowska, Elżbieta Siczek, Anna Olczyk, Katarzyna Podurgiel, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej)
5. ***Współpraca placówek wychowania pozaszkolnego z organizacjami pozarządowymi w realizacji programów edukacji kulturalnej*** (prowadzenie: Anna Borowska-Tomczyk, zastępca dyrektora Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy, Andrzej Rybus-Tołoczko, doradca Wojewody Mazowieckiego ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi)

20.00 SCEK, ul. Jezuicka 4 Uroczysta kolacja

W czasie trwania Sejmiku w dniach 20 -22 października otwarty będzie **KLUB SEJMIKOWY** w Kawiarence Edukacyjnej, przy ul. Jezuickiej 4.

21 października (wtorek)

8.00 śniadanie

9.00-10.30 Teatr Staromiejski, SCEK, ul. Jezuicka 4

Obrady plenarne

- podsumowanie warsztatów
- wystąpienia przedstawicieli placówek wychowania pozaszkolnego oraz Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego
- dyskusja

11.00-11.30 Centralna Biblioteka Rolnicza Krakowskie Przedmieście 66

Otwarcie Kongresu Edukacji Kulturalnej - wystąpienia organizatorów

11.30-14.00

Dylematy współczesnej edukacji kulturalnej – debata plenarna w formie dyskusji panelowej
prowadzenie: prof. Stefan Bednarek
uczestnicy: Janusz Byszewski, prof. Leszek Kolankiewicz, prof. Andrzej Mencwel, Stefan Starczewski, prof. Lech Śliwonik;

14.00-15.00

Obiad

15.00-19.00

Prezentacje artystyczne w Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej, Starej Prochowni oraz Teatrze Kamienica

w programie m.in. spektakle: „Zaliczenie. Lekcja” (Teatr Konsekwentny), „Tryptyk filozoficzny” (Scena Młodych Teatru Staromiejskiego), „Bądź wierny. Idź” (ASSITEJ), „Anhelli” (Studio im. Ireny Solskiej), „Prawo MacGovern” (autorski spektakl Zbigniewa Hołdysa), „Chopin – ex – saturo” (Warszawski Teatr Tańca MCKiS) „Co to?” (Studio Teatralne BLUM), „Uwaga! Lokomotywy” (Centrum Sztuki Dziecka), „Opcje życia”(Unia Teatr Niemożliwy), „Sesá” Teatr Tyl Tyl (Hiszpania)

Wstęp bezpłatny, rezerwacja miejsc na podstawie wejściówek. Wejściówki będą rozprowadzane również wśród mieszkańców Warszawy za pośrednictwem instytucji uczestniczących w projekcie. W programie przewidziano także udział gości Sejmiku w wizytach studyjnych w warszawskich placówkach wychowania pozaszkolnego.

19.30

Uroczysta kolacja

22 października (środa)

8.00 śniadanie

9.00-10.30 Centralna Biblioteka Rolnicza, Krakowskie Przedmieście 66

Rola państwa w organizacji edukacji kulturalnej - przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej;

Dyskusja

10.30-11.00

Wernisaż wystawy „Podróż w zapomnianym krajobrazie”,
Przygotowanie wystawy: Zofia Bisiak

11.00-14.00

Przyszłość edukacji kulturalnej - dyskusja plenarna

- Edukacja kulturalna, a kultura popularna,
- Nowoczesne technologie w praktyce edukacyjnej,
- Prognozy i przewidywania;

prowadzenie: prof. Kazimierz Krzysztofek

uczestnicy: Edwin Bendyk, Dorota Szwarzman, Włodzimierz Paszyński

14.00-15.00

Obiad

15.00 – 18.00

Gielda Programów: prezentacja wybranych projektów edukacyjnych
w programie m.in. prezentacje Centrum Sztuki Dziecka, Polskiego Ośrodka ASSITEJ, Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej, PLAYCE, Stowarzyszenia „Akademia Łucznicza” oraz uczestników Kongresu, w tym gości Sejmiku.

18.00

Podsumowanie i zamknięcie Kongresu Edukacji Kulturalnej oraz XV Sejmiku.

Warszawskie Forum Oświatowe

Edukacja kulturalna w Warszawie

Jaki jest kształt edukacji kulturalnej w Warszawie, wielkim mieście, gdzie są teatry, kina, muzea, galerie, biblioteki, ośrodki kultury? Czy wyzwala ona potrzebę aktywnego uczestniczenia w kulturze, czy tworzy bariery, które zniechęcają? Czy podejmuje współczesne wyzwania związane z kulturą masową i rewolucją informatyczną? Jakie miejsce wyznaczają jej nasze szkoły? Czy efekty edukacji kulturalnej ograniczają się do wychowania estetycznego i artystycznego? Jakie znaczenie ma edukacja kulturalna dla młodzieży, która chętniej realizuje swoje zainteresowania poza szkołą? Kto powinien inicjować i wspierać twórcze postawy młodzieży?

Z drugiej strony – czym w istocie jest edukacja kulturalna, czym w dzisiejszych czasach być powinna? Czy pomiędzy artystowskim tworzeniem sztuki dla sztuki a utylitarnym, instrumentalnym wykorzystaniem działań artystycznych i dóbr kultury dla innych celów (właśnie, jakich celów? dydaktyki, wychowania, pedagogiki społecznej, terapii, a może nawet polityki?) możemy znaleźć jeszcze inną przestrzeń, w której edukacja kulturalna zaistnieje jako byt odrębny, łączący wiele celów, metodyk i narzędzi?

Te pytania – i jeszcze wiele innych – towarzyszą od wielu miesięcy działaniom związanym z konstruowaniem Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej, który, jakkolwiek fundamentalnie ważny dla bytu i *status quo* wielu stołecznych instytucji, placówek, organizacji i programów, w istocie swej jest li tylko fragmentem szerszych – i trwających o wiele dłużej – poszukiwań współczesnej formuły tego, co umownie nazywamy edukacją kulturalną, wychowaniem przez sztukę i wieloma jeszcze terminami, z których żaden nie wyczerpuje tak naprawdę sensu zjawiska.

Zadawano te pytania w czasie Warszawskiego Forum Oświatowego w lutym 2008 roku, podczas licznych spotkań roboczych dyrektorów placówek, pracowników i działaczy kultury, urzędników resortowych, władz samorządowych, na wrześniowym seminarium dyrektorów placówek wychowania pozaszkolnego w Kazimierzu Dolnym. Poszukiwania odpowiedzi zaowocowały m.in. niniejszą publikacją, przedstawiającą kolejne etapy debaty wokół edukacji kulturalnej oraz zasługujące na uwagę wybrane inicjatywy i programy edukacji kulturalnej, które są zarazem formą animacji społeczno-wychowawczej.

Jednak w poszukiwaniach odpowiedzi rodziły się kolejne pytania...

Czy sama nazwa „edukacja” dla zjawiska łączącego tak wiele różnych funkcji, nie jest mylącym uproszczeniem? Czy nie jest podobnym upraszczającym skrótem termin „placówki wychowania pozaszkolnego”? Czy da się (i czy warto próbować?) przetrząsnąć most nad przepaścią dzielącą kulturę wysoką i popkulturę? Do jakiego adresata kierować ofertę edukacji kulturalnej i jakim językiem do niego przemawiać? Gdzie wreszcie w tym wszystkim jest miejsce szkoły, placówki, nauczyciela, instruktora, twórcy?

Lektura tej książki niesie, być może, próbę odpowiedzi na niektóre z tych pytań. Na pewno jednak otwiera przestrzeń dla następnych – na które warto może poszukać dalszych odpowiedzi, wspólnie.

*Anna Szwed
Wojciech Feliksiak*

Wojciech Feliksiak

Edukacja kulturalna jako animacja społeczno-wychowawcza

Celem procesu edukacji kulturalnej jest wychowanie dzieci i młodzieży do aktywnego uczestnictwa w kulturze. Równie ważne jest przygotowanie do udziału w świecie wartości symbolicznych – w sztuce, literaturze, nauce. Uczestnictwo tak traktowane sprowadza się nie tylko do odtwarzania wartości, służy także ich tworzeniu i przetwarzaniu już istniejących. Innowacyjne uczestnictwo w kulturze, polegające na możliwości wyboru, umiejętności czytania kodów poszczególnych dziedzin sztuki, samodoskonaleniu i samorealizacji – to elementy twórczej aktywności kulturalnej. Należy je wzbogacać o umiejętność samodzielnego wartościowania zjawisk i wytworów kultury, o stosunek do tradycji kulturowej.

Edukacja kulturalna to szansa wzbogacania osobowości. Szeroki zakres działań edukacyjnych, ułatwiających postrzeganie świata i ludzi za pomocą form przypisanym zmysłom: obrazu, dźwięku, zapachu, dotyku, przestrzeni, słowa, pozwala na aktywizowanie odczuć, wyobraźni, zdolności rozumienia drugiego człowieka oraz empatii, a także ekspresji w wyrażaniu siebie. W konsekwencji udział w tak pojmowanym procesie powinien doprowadzić uczestnika do umiejętności radzenia sobie w określonej społeczności, przy zachowaniu tego co wyjątkowe, niepowtarzalne, indywidualne. Warsztaty artystyczne i zajęcia z dziedzin humanistycznych, poza zdobywaniem wiedzy i kształceniem umiejętności, służą także i tym celom.

Placówki wychowania pozaszkolnego, które mają inwencję, proponują i stosują nowatorskie techniki z różnych dziedzin sztuki. Zajęcia te wspomagają często system wychowawczy w zakresie terapii i profilaktyki, a także aktywizują postawy społeczne.

Ten typ edukacji, zwany w krajach zachodnich Unii Europejskiej edukacją nieformalną, wykorzystuje wszelkie formy animacji społeczno-kulturalnej jako skutecznego sposobu aktywizacji społecznej i zawodowej młodzieży.

Działania w edukacji nieformalnej można określić mianem „nauki poprzez praktykę”. To szczególna interakcja pomiędzy uczestnikami i konkretnymi sytuacjami, których doświadczają. Nauczyciele i wykładowcy nie występują tu *ex-cathedra*, a uczestnicy i prowadzący dostarczają sobie nawzajem wiedzy i umiejętności. Prowadzący (nauczyciel, edukator, animator) jest aktywny w organizowaniu uczestnikom doświadczeń edukacyjnych. Taka sytuacja ma miejsce podczas pracy z młodzieżą. Możliwa jest maksymalizacja korzyści płynących z edukacji nieformalnej dzięki wykorzystaniu różnych metod, takich jak edukacja rówieśnicza, praca nad projektem, projekty mobilne i inne.

Placówki wychowania pozaszkolnego, które prowadzą zajęcia edukacyjne, realizują swoją misję kształcąc i rozwijając zainteresowania oraz umiejętności dzieci i młodzieży. Otwierając się na potrzeby środowiska lokalnego, prowadzą edukację kulturalną w formach animacji społeczno-wychowawczej. Kilka z tych inicjatyw przedstawiono w biuletynie Warszawskiego Forum Oświatowego, który stał się punktem wyjścia do niniejszej publikacji.

Wybrane formy edukacji kulturalnej uczniów szkół warszawskich w placówkach wychowania pozaszkolnego.

Zwracamy tu uwagę na formę przeznaczoną dla grup zorganizowanych (klasa szkolna). Polega ona na połączeniu wykładu wyjaśniającego i interpretującego znaki z poszczególnych dziedzin sztuki z warsztatem aktywizującym wyobraźnię i wiedzę oraz kształcącym umiejętność

stosowania technik i form w ich wyrażaniu. Z informacji zwrotnych wynika, że taka edukacja wpływa znacząco na grupę (klasę). Rozpoznanie własnych możliwości i współpraca w grupie poprawia jakość komunikacji, wpływa pozytywnie na relacje w szkole. Nauczycielowi czy opiekunowi klasy daje też możliwość lepszego rozpoznania umiejętności oraz możliwości uczniów i pomaga w pracy pedagogicznej.

Edukacja plastyczna to swoista inicjacja kreatywna odwołująca się do tych cech i właściwości twórczych, które mają swoje korzenie w wizualnych kontaktach człowieka ze światem. Z powstałych podczas zajęć prac plastycznych szkoła tworzy galerię, w której wystawiane są najciekawsze prace uczestników.

Edukacja teatralna jest rodzajem ekspresji, która, służąc rozwijaniu podmiotowości, stwarza możliwość kontaktu z drugim człowiekiem i stanowi ważne ogniwo w relacji człowiek – świat. Ekspresja typu dramatycznego wyrabia zdolność komunikowania za pomocą gestów, mowy, mimiki itp. oraz uczy odczytywania komunikatów innych ludzi. Podczas tych czynności dokonuje się odkrywanie prawdy o drugim człowieku i o skomplikowanych sytuacjach egzystencjalnych.

Wykorzystanie muzyki do celów wychowawczych jest bardzo cenne, zwłaszcza w formie grupowego jej słuchania. Stwarza możliwość eksploracji istotnych dla uczestników treści, dostarcza wiedzy, buduje społeczną komunikację, pozwala odreagować emocje. Edukacja muzyczna ma na celu uczenie słuchania muzyki oraz tworzenie treści wyobraźniowych, a także inicjowanie różnego rodzaju aktywności dźwiękowej. Jeśli wykonawcami koncertu będą uczniowie szkół muzycznych, a odbiorcami dzieci lub młodzież, mamy do czynienia z ciekawym aspektem edukacji rówieśniczej.

W wielu programach placówek wychowania pozaszkolnego, skierowanych do warszawskiego środowiska oświatowego, plastyka, teatr, muzyka oraz inne dziedziny sztuki są elementami zintegrowanego działania edukacyjnego, promującego tradycję i dziedzictwo narodowe w kulturze współczesnej oraz postawy tolerancji i otwartości na problemy wielokulturowości w społeczności warszawskiej.

Arteterapia i profilaktyka

Arteterapia w placówkach wychowania pozaszkolnego wykorzystuje terapeutyczną energię sztuki w formach plastycznych, muzycznych, literackich, teatralnych oraz filmowych. Tworzy możliwość symbolicznego wyrażania trudnych przeżyć, doświadczeń i emocji w bezpiecznych warunkach, w kontakcie „twarzą w twarz”.

Plastyka spełnia też ważną i potrzebną funkcję terapeutyczną dla różnych grup młodzieży, m.in. dla osób niepełnosprawnych intelektualnie. Uczestnicy tych warsztatów w sposób niewerbalny, za pomocą obrazu, przekazują ważne dla nich treści emocjonalne. Techniki terapeutyczne ograniczają się do inicjowania samego tematu, następnie osoba prowadząca zajęcia zwraca uwagę na poszczególne elementy obrazu i pobudza grupę do wyrażania własnych odczuć na temat prac pozostałych uczestników. Jak twierdzą prowadzący arteterapię, malowanie i rysowanie jest zajęciem lubianym przez osoby biorące w niej udział. Malując, wypowiadają się bardzo szczerze i niejednokrotnie w bogatej formie.

Sztuka filmowa, poruszająca wiele ważnych tematów społecznych i psychologicznych, poza aspektem poznawczym staje się znakomitym narzędziem do pracy z młodymi ludźmi ze środowisk, które nie korzystają z oferty kulturalnej. Podobnie jak w innych formach pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie, rodzaj zagadnień i sposób omawiania są zależne od sytuacji w grupie. Punktem wyjścia jest wybrany film, jego temat, który uwzględnia pośrednio problema-

tykę grupy, wspomaga odreagowanie napięć, umożliwia bezpieczne omówienie aktualnych konfliktów.

Ciekawą inicjatywą jednego z warszawskich stowarzyszeń teatralnych jest skierowany do osób niesłyszących projekt „Usłyszeć teatr”, dzięki któremu mogą one aktywnie uczestniczyć w specjalnie przygotowanych spektaklach teatralnych.

Projekty aktywizujące środowisko lokalne.

Placówki wychowania pozaszkolnego nie ograniczają zadań edukacyjnych tylko do warsztatów artystycznych dla uczestników zajęć. Coraz ciekawsze propozycje kierują również do środowiska lokalnego; pobliskich szkół, dzielnic i miasta. Przybierają one różne, często niekonwencjonalne formy. Może to być redagowane przez młodzież dzielnicowe czasopismo, które wydawane regularnie promuje twórczość literacką, informuje o różnych inicjatywach dzieci i młodzieży, porusza problemy środowiska oraz tematy aktualne i bliskie młodym czytelnikom. Nawet program profilaktyczno-wychowawczy „Zero tolerancji dla przemocy w szkole” przy inwencji nauczycieli i uczestników mógł okazać się ważnym wydarzeniem artystycznym i wychowawczym w dzielnicy. Placówka potrafi aktywizować i integrować uczestników, rodziców oraz mieszkańców, organizując imprezy świąteczne i okazjonalne.

Placówki wychowania pozaszkolnego przyjmują często rolę centrów edukacyjnych w dzielnicy – organizują konkursy, przeglądy i festiwale, które promują w środowisku lokalnym dokonania artystyczne uczniów, nauczycieli, placówek oświatowych i domów kultury w dziedzinie teatru, plastyki, literatury, muzyki. Niektóre z nich wykraczają poza dzielnice, organizując konkursy i imprezy warszawskie.

W trakcie realizacji jest projekt na rzecz stolicy „Po drugiej stronie rzeki”, polegający na równoważeniu szans rozwoju stolicy po lewej i prawej stronie Wisły. Projekt będzie realizowany równolegle w kilku miastach europejskich podzielonych rzeką. Wyraźnie dostrzeżono problemy społeczne i kulturowe, wynikające z podziału na „lewą” i „prawą” stronę miasta. Strona zachodnia jest zwykle lepiej rozwinięta od wschodniej – zazwyczaj biedniejszej, bardziej zagrożonej przestępczością, ale za to dysponującej ogromną pasją artystyczną żyjącej tam młodzieży.

W okresie ferii zimowych oraz wakacji letnich placówki wychowania pozaszkolnego występują z propozycją aktywnego wykorzystania czasu wolnego od zajęć szkolnych. Proponują zintegrowane zajęcia edukacyjne łączące zabawę z nauką.

Feryjne Otwarte Spotkania Artystyczne Dzieci i Młodzieży (FOSA) są jedną z wielu imprez warszawskich organizowanych zimą. Ogólnym założeniem FOSA jest zorganizowanie i przeprowadzenie interdyscyplinarnych warsztatów teatralnych, plastycznych, choreograficznych, muzycznych, adresowanych głównie do dzieci i młodzieży pozostających w okresie ferii zimowych w Warszawie. Celem tych działań jest nie tylko zdobywanie umiejętności i organizacja wolnego czasu uczestników, ale przede wszystkim praca w grupach realizujących wspólne zadanie: udział w widowisku muzycznym wystawianym w Sali Kongresowej oraz zaprojektowanie i wykonanie rekwizytów i kostiumów do finałowego przedstawienia. W tym projekcie bierze udział ok. 200 uczniów ze wszystkich szkół warszawskich, a widzami jest ok. 3000 uczestników akcji „Zimy w mieście”.

Warto podkreślić, że placówki przy realizacji wielu projektów często współpracują nie tylko ze szkołami, ale również z instytucjami kultury, z twórcami, organizacjami pozarządowymi, organizacjami lokalnymi, mediami i samorządem. Powinien to być standard, który gwarantuje wysoki poziom edukacji kulturalnej.

Janusz Kostynowicz

„Edukacja kulturalna, głupcze”

2 lutego 2008 roku mieliśmy spotkanie Warszawskiego Forum Oświatowego pt. „Edukacja kulturalna w Warszawie”. Przyszło prawie 80 osób: dyrektorzy i nauczyciele szkół, dyrektorzy placówek wychowania pozaszkolnego, animatorzy kultury, nauczyciele akademicy z uczelni artystycznych, liderzy stowarzyszeń, osoby związane z instytucjami kultury, samorządowcy. Frekwencja, zważywszy, że była to sobota, świadczyła o dużym zainteresowaniu problemem. Podobne spotkanie Forum pt. „Między oświatą a kulturą”, również współorganizowane przez Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, o czym nam przypomniał gospodarz, dyrektor Janusz Kłoniecki, odbyło się 15 lat temu.

Między popkulturą i kulturą wysoką

Jaki jest stan edukacji kulturalnej? Czy swoimi formami trafia do dzisiejszej młodzieży, czy raczej ją zniechęca? Na ile wykorzystuje nowoczesne techniki medialne i doświadczenia współczesnej sztuki? Jak należy wspierać edukację kulturalną w Warszawie, gdzie działają liczne teatry, kina, muzea, galerie, biblioteki i wiele innych instytucji kultury? Czy powinna odbywać się w szkołach, czy poza nimi, np. w placówkach wychowania pozaszkolnego – pytał panelistów moderujący spotkanie Wojciech Feliksiak, wicedyrektor Stołecznego Centrum.

Od edukacji kulturalnej zależy wiele – zaczął Włodzimierz Paszyński, były kurator warszawskiej oświaty, były wiceminister edukacji, obecnie zastępca prezydenta Warszawy – dlatego, że oswaja młodzież ze światem kultury. – Jeśli młody człowiek trafi do dobrego teatru, jestem pewien, że będzie go odwiedzał przez całe życie. Co by nie mówić o czasach Peerelu, które były przesiąknięte ideologią, to świat ten przesycony był także kulturą wysoką: w Warszawie czytało się sporo dobrych książek zdobywanych w księgarniach spod lady, wystawy malarstwa były wydarzeniami, na spotkania teatralne czy konfrontacje filmowe walały tłumy. Tymczasem po blisko 20 latach demokracji zalani jesteśmy popkulturą. Punktem odniesienia dla gustów młodych ludzi staje się Michał Wiśniewski. Gorzej, że kulturze masowej zaczęła schlebiać także szkoła, czego przykładem są niektóre podręczniki, tworzone według schematu: kolorowa ikonka, podpis pod obrazkiem, mała dawka informacji. Pisano już na temat kultury pokoju nauczycielskiego. Co powiedzieć o literackim guście nauczycieli, ukształtowanym przez Paulo Coelho? Kicz jest wszechobecny. Przed edukacją kulturalną stają nowe wyzwania, jak, nie odwracając się plecami do współczesności, pokazać jednak młodzieży ścieżki do kultury wysokiej.

Zdaniem Małgorzaty Naimskiej, wicedyrektora stołecznego Biura Kultury, od edukacji kulturalnej, która uczy postaw twórczych i przygotowuje do uczestnictwa w kulturze, zależy jakość życia. Edukacja ta zaczyna się od wierszyków i piosenek śpiewanych przez rodziców niemowlętom. Dzisiaj za rytmikę w przedszkolu trzeba płacić. Żle, że usunięto edukację kulturalną ze szkół, historię sztuki z lekcji rysunków. Że nie ma wydawnictw artystycznych dla uczniów. Trzeba czymś zrównoważyć ten zalew popkultury, który sprowadza sztukę i kulturę do medialnych wydarzeń. Jednak ludzie ciągle mają potrzebę bezpośredniego kontaktu ze sztuką, kolejki przed Muzeum Narodowym na wystawę impresjonistów, popularność koncertów szopenowskich, to też o czymś świadczy. Zdaje się jednak, że widać światło w tunelu. Na świecie odchodzi się np. od wirtualnych muzeów, zaczynamy rozumieć, że nie mogą one zastąpić prawdziwych eksponatów.

Kultura masowa osobiście mnie uraża – zwierzył się nam prof. Krzysztof Wielecki, socjolog i dyrektor zespołu eksperymentujących szkół „Okopowa” – rozrasta się jak nowotwór i wypiera inne rodzaje kultury. Trawestując Clintona, bo teraz, w społeczeństwie wiedzy, kultura wyprzedza gospodarkę – kontynuował – należałoby rzucić hasło „Edukacja kulturalna, głupcze”. Pora zrozumieć, że nie będzie odpowiedniej kultury pracy bez kultury w ogóle. Finlandia, oto przykład, że kultura, nauka i edukacja są filarami suwerennego istnienia. Szkoły muszą być dzisiaj dla uczniów ważnym i ciekawym środowiskiem, które ułatwia młodzieży wspinanie się na progi człowieczeństwa, wprowadza ją w świat nauki, sztuki, kultury. Prowadzone przez Stowarzyszenie Kultury i Edukacji szkoły „Okopowa” dają właśnie młodzieży propozycję kultury wysokiej.

Nawiązując polemicznie do pesymistycznej diagnozy Paszyńskiego, socjolog i badacz dr Jacek Szymanderski zwrócił uwagę na zmiany, jakie zaszły w sytuacji młodzieży w stosunku do lat 70-tych. Dzisiaj, głównie dzięki nowoczesnym mediom, ma ona nieporównywalnie szerszy dostęp do wszelkich dóbr kultury i może je wybierać na zasadach rynkowych. Czy na tym tle warszawskie placówki wychowania pozaszkolnego, w których prowadzone były badania, są bez szans? Wcale nie, korzysta z nich w większym lub mniejszym stopniu 10% warszawskiej młodzieży. O ofertach dowiadują się najczęściej od rówieśników, czasem od rodziców, rzadziej z ogłoszenia. Zdecydowana większość uczestników jest zadowolona z zajęć. Co ważne, udział w zajęciach artystycznych, pozytywnie koreluje z osiągnięciami w szkole, np. uczestnicy zajęć muzycznych, mają częściej sukcesy w matematyce.

Warszawskie oferty

Podczas przerwy podziwialiśmy w galerii SCEK ekspresyjne, doskonale kolorystycznie prace dzieci z Grupy Aktywności Twórczej. Kuluary wrzały, bo dawno nie było takiego spotkania. Oglądaliśmy także ekspozycję plakatów warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego. Prezentowały nowatorskie programy. Przyciągał uwagę projekt prowadzony przez Annę Olczyk ze SCEK – lekcje edukacji filmowej w formie zajęć pozaszkolnych. Czymś zupełnie nowym były organizowane przez Pałac Młodzieży z inicjatywy Urszuli Wacowskiej przedpołudniowe zajęcia artystyczne, rękodzielnicze oraz informatyczne dla seniorów. Doradców metodycznych mogły zainteresować „Wędrówki w czasie – wokół teatru” – inicjatywa Ogniska Pracy Pozaszkolnej przy Majewskiego, ukierunkowana na integrację międzyprzedmiotową na zajęciach pozalekcyjnych. MDK przy Białobrzskiej zaprezentował „Projekt rówieśniczej edukacji obywatelskiej – młodzieżowa gazetka dzielnicowa „Korniszon” autorstwa Anny Szwed – o tyle ciekawy, że wokół czasopisma młodzieżowego i Klubu Młodych Dziennikarzy zintegrowano uczniów z różnych szkół i placówek na Ochocie. Bez wątplenia innowacyjnym pomysłem MDK przy Puławskiej były zajęcia dla gimnazjalistów z ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego – „Warsztaty konserwatorskie z rekonstrukcji, retuszu i kładzenia pozłoty”. Nie wnikając w metodykę zajęć pozaszkolnych, na przykładzie ofert MDK „Bielany” i MDK „Muranów” można zobaczyć jak konstruuje się projekty edukacji regionalnej i teatralnej, jak animuje się lokalne środowiska i włącza do współpracy szkoły oraz instytucje kultury, jak w ramach wielowątkowego działania integruje się różne dziedziny sztuki i kultury.

Wspomniane projekty edukacji kulturalnej opisano także w ciekawych materiałach Forum, które znalazły się też w niniejszej publikacji. W rozdziale „Edukacja kulturalna w szkole” przedstawiono niektóre inicjatywy szkół. Żeby wymienić kilka bardziej znanych, bez wątpienia przecierających ścieżki do kultury wysokiej: Organizowany przez Liceum Ogólnokształcące im. Ruy Barbosy ogólnopolski, a w przyszłości pewnie międzynarodowy, przegląd Twórczości Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Rytmy nieskończoności”. Warszawski Konkurs Recytatorski Poezji Zbigniewa Herberta – inicjatywa LO im. Z. Herberta. Zasługujące na uwagę, coroczne Festiwale Teatralne organizowane przez LO im. Tadeusza Czackiego oraz LO im. Jana Kochanowskiego. Działające przy LO im. Jana III Sobieskiego oraz LO im. A. Mickiewicza, a znane także w kraju, znakomite chóry szkolne. Funkcjonująca przy Szkole Podstawowej nr 316, na zasadach innowacji pedagogicznej, orkiestra mandolinowa Juno Wars. Działające pod patronatem Akademii Sztuk Pięknych „Klasy plastyczne” w LO im. de Cervantesa, które organizują plenery malarskie, wystawy w szkolnych galeriach, zajęcia w „Grupie Twórczej” i międzynarodową wymianę kulturalną młodzieży.

O miejsce edukacji kulturalnej w systemie oświaty

Moderatorem debaty, która zaczęła się po przerwie był Włodzimierz Paszyński. Mieliśmy mówić o edukacji kulturalnej w Warszawie, ale padało dużo krytycznych opinii pod adresem systemu oświaty. Na uwarunkowania systemowe zwrócili uwagę uczestniczący w spotkaniu dwaj byli wiceministrowie kultury. Stefan Starczewski wyraził nadzieję, że zgodnie z obietnicami, Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Kultury podejmą próbę budowania od podstaw edukacji kulturalnej w szkołach. Należałoby zacząć od diagnozy, jaka jest kondycja edukacji kulturalnej w oświacie. Problem nowych wyzwań stojących przed edukacją kulturalną, związanych z kształtowaniem się społeczeństwa informacyjnego i komercjalizacją kultury, podejmiemy wkrótce

Kongres Edukacji Kulturalnej. Szkoła musi dostrzec edukację kulturalną jako szansę formowania wrażliwości młodzieży. Zgodził się z tym drugi były wiceminister kultury, Jacek Weiss. Podkreślił, że polska szkoła nastawiła się obecnie na ćwiczenie pamięci i umysłu, a zapomniała o rozwijaniu uczuć. W szkolnej edukacji kulturalnej trwa regres, co było częściowo złe, staje się jeszcze gorsze. Wychowanie artystyczne znika ze szkół. Z powodu złego systemu edukacji wrażliwość muzyczna uczniów pogarsza się z wiekiem, najlepiej jest jeszcze na poziomie edukacji przedszkolnej. Jeśli MEN chce zająć się podstawą programową, jest okazja, żeby to zmienić!

Nie mogliśmy oderwać się od tych wątków. Zdaniem części dyskutantów w edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży po 1989 roku wybrano zły model, w którym kultura masowa dominuje nad kulturą wysoką w niespotykanej dotąd skali. Reforma oświaty pogłębiła degradację edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży. Jako winowajcę wskazywano też system oceniania uczniów polegający na pomiarze zewnętrznym. Popkultura, jak sformułował to Włodzimierz Paszyński, weszła do szkół razem z systemem egzaminów zewnętrznych. Według Łukasza Ługowskiego, polonisty i dyrektora niekonwencjonalnych szkół przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii „Kąt”, testy marginalizują edukację kulturalną młodzieży. Do nowej matury można niczego nie czytać, nie oglądać, nie słuchać, wystarczy znać opracowania do testów.

Padły różne propozycje rozwiązań systemowych w edukacji kulturalnej. Żeby podjąć współpracę z Ministerstwem Edukacji i Ministerstwem Kultury nad włączeniem edukacji kulturalnej do programu polskiej szkoły. Zgłosić zmiany uwzględniające edukację kulturalną i artystyczną do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, zwłaszcza w programie przedmiotów plastyka i muzyka.

Włodzimierz Paszyński zwrócił uwagę, że dyskusja o nowych podstawach programowych i propozycja uwzględnienia w nich np. edukacji kulturalnej, obudzą stare spory o liczbę godzin, które trzeba przeznaczyć na poszczególne przedmioty.

Zgadzano się, że należy lobbować w ministerstwach: Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Edukacji oraz Kultury za takimi zmianami w standardach kształcenia nauczycieli, aby w większym stopniu uwzględniały edukację artystyczną i edukację kulturalną. Postulowano zmianę w *Rozporządzeniu w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. nr 56 poz. 506)* w takim kierunku, aby państwo w większym stopniu wspierało twórcze działania nauczycieli, w tym dopuszczało istnienie szkół i rozwiązań autorskich (także w dziedzinie edukacji artystycznej i kulturalnej).

Jak to robić w Warszawie ?

Jacek Weiss stwierdził, że jedynie Warszawa, ze względu na duży potencjał, może być tym miastem, które nie czekając na ministerialne reformy, podejmie próbę rozwiązania problemu. Podstawą jest diagnoza, dlatego należy przeprowadzić badania w warszawskich szkołach, zobaczyć jak realizowana jest edukacja kulturalna na przedmiotach artystycznych i w ramach ścieżek edukacyjnych oraz jakie są jej efekty. Biuro Edukacji zleciło już takie badania w warszawskich placówkach wychowania pozaszkolnego. Dopiero na podstawie diagnozy można opracować zintegrowany „Warszawski program edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży”, obejmujący wszystkie grupy wiekowe, a także przygotować nauczycieli do jego realizacji.

Maria Szreder, kompozytorka, nauczycielka muzyki, warszawska radna, współautorka zamieszczonych w materiałach Forum „Tez do programu edukacji kulturalnej” wyszła z podobną inicjatywą. Warszawę, jak wiele europejskich stolic, musi być stać na inwestowanie w edukację kulturalną dzieci. To przyszli twórcy i przede wszystkim odbiorcy sztuki, najcenniejszej części kulturowego dziedzictwa. Powinni ją prowadzić najwyższej klasy specjaliści. Trzeba ratować zwłaszcza sytuację w muzyce, bo jest coraz gorsza. W edukacji muzycznej warszawskich uczniów klas I – III warto wprowadzić eksperymentalnie, we współpracy z muzykami, naukę gry na instrumentach.

Problem edukacji kulturalnej małych dzieci w przedszkolach i klasach I-III podejmowany był jeszcze kilkakrotnie. Postulowano np. aby włączać rytmikę do zajęć przedszkolnych, nie dopuszczać do tego, aby zajęcia z rytmiki były dostępne tylko dla dzieci z rodzin, które stać na ich opłacanie. Dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych należałoby wypracować w Warszawie taki model edukacji kulturalnej, który uwzględni przygotowanie uczniów jako przyszłych odbiorców i twórców

do uczestnictwa w kulturze wysokiej. Dla tych uczniów, szczególnie z trudnych środowisk programy edukacji kulturalnej powinny być zarazem uzupełniającą propozycję wychowawczą.

Maria Szreder postulowała, żeby organizować spotkania młodzieży z żyjącymi twórcami: pisarzami, reżyserami, artystami. Ewa Eysymontt z Warszawskiego Oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich potwierdziła, że pisarze chcą docierać do szkół i placówek kultury, bo chcą mieć kontakt z przyszłymi czytelnikami.

Profesor Zofia Konaszkiewicz, kierownik Katedry Edukacji Muzycznej i Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego w Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie podniosła inny problem. Nauczyciele nie znają metod edukacji artystycznej, bo nie są dobrze kształceni. Należy doskonalić warszawskich nauczycieli w zakresie edukacji kulturalnej różnych grup uczniów, stworzyć w Warszawie projekt szkoleń rad pedagogicznych na temat znaczenia edukacji kulturalnej, wprowadzić wymianę doświadczeń i upowszechniania dobrych przykładów edukacji kulturalnej: warszawskich, krajowych i zagranicznych.

Profesor postulowała, aby wspierać te programy edukacji kulturalnej, które tworzone są we współpracy szkół z warszawskimi uczelniami artystycznymi, a także wykorzystywać szkoły muzyczne jako placówki edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży.

Aleksandra Jankowska, dyrektor Klubu Kultury „Falenica” zwróciła uwagę, że należy przygotowywać nie tylko nauczycieli, ale także animatorów kultury, pracujących w lokalnych środowiskach. W trosce o edukację kulturalną dzieci trzeba prowadzić równolegle edukację kulturalną dorosłych, zwłaszcza rodziców, dziadków. W ramach Uniwersytetów Trzeciego Wieku zaczyna się myśleć w Warszawie o edukacji kulturalnej seniorów, w tym np. seniorów w roli dziadków.

Wracał w dyskusji wątek podziału na kulturę popularną i kulturę wysoką. Łukasz Ługowski stwierdził, że irytuje go ich ostre rozgraniczanie. Tym bardziej, że są środowiska młodzieżowe, w których ten podział nie ma sensu. – Kiedy moi uczniowie uczestniczą w alternatywnych formach kultury, albo czytają Coelho czy Sapkowskiego, to cieszę się, że są aktywni i wiem, że na tym nie poprzestaną. Mając na celu udział uczniów w kulturze wysokiej, wychowawca, który chce towarzyszyć uczniom, musi znać także kulturę młodzieżową i popkulturę. Pamiętajmy, że jazz traktowany był początkowo jako sztuka niska, popularna. Ługowski optował za pozostawieniem samej młodzieży możliwości wyboru i przestrzegał przed zbyt wczesnym ukierunkowaniem młodych ludzi. Dr Edward Szewczyk z Akademii Muzycznej w Warszawie wyraził opinię, że obecna dyskusja o nieobecności kultury wysokiej na wszystkich etapach edukacji jest fascynująca. Z drugiej strony oferta kulturalna jest dzisiaj tak ogromna, że nie sposób jej ogarnąć. Żeby wybrać to, co jest wartościowe, nauczyciele i rodzice muszą korzystać z pomocy krytyków, specjalistów.

Gdzie jest miejsce na edukację kulturalną? Wojciech Feliksiak wyraził obawę się, że warszawskie szkoły, już przeciążone coraz to nowymi obowiązkami, nie uniosą nowego zadania. Jeśli chcą objąć swoich uczniów dobrą edukacją kulturalną, powinny raczej szukać wsparcia w placówkach wychowania pozaszkolnego, których w Warszawie jest sporo, chociaż nie są równomiernie rozmieszczone. Profesor Krzysztof Wielecki był zdania, że edukację kulturalną trzeba prowadzić równocześnie w wielu różnych miejscach. Należy stworzyć w Warszawie taki system edukacji kulturalnej, w którym młodzież ma możliwość wyboru zajęć edukacji kulturalnej: w szkołach, placówkach wychowania pozaszkolnego, prowadzonych przez miasto ośrodkach kultury czy organizacjach pozarządowych. Obejmować nią zarówno elity, jak i grupy o niskim statusie kulturalnym, bo potrzeby są ogromne.

Niektórzy dyrektorzy szkół zwracali uwagę na prozaiczne bariery. W szkołach, zwłaszcza liceach, nie ma czasu na edukację kulturalną, bo trzeba nadążyć z realizacją programu. Do wielu warszawskich szkół ponadgimnazjalnych uczniowie dojeżdżają i nie ma szans, żeby zatrzymać ich na zajęciach pozalekcyjnych. Nawet znane autorskie programy – skarżył się Ireneusz Jankowski, nauczyciel plastyki z LO im Cervantesa – wymagają co roku występowania o zgodę na ich kontynuację. Elżbieta Chudzińska, dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 316 dodała, że podobnych zabiegów wymaga prowadzenie szkolnej orkiestry mandolinowej Juno Wars, twórczej inicjatywy, wtłoczonej w przepisy o innowacjach pedagogicznych. Halina Markowska z LO im Sobieskiego postulowała, żeby władze oświatowe Warszawy zapewniły wsparcie finansowe dla tych szkół, które osiągają znaczące sukcesy w edukacji kulturalnej, których absolwenci podejmują studia na

uczelniach artystycznych.

Trzeba uwzględnić te głosy – radził Wiesław Włodarski, matematyk, dyrektor Liceum im. Ruy Barbosy w Warszawie, Nauczyciel Roku 2007 – obawiam się, że ani reformatorzy z MEN, ani eksperci z uczelni artystycznych nie wymyślą Warszawie programu edukacji kulturalnej. Należy zaprosić do tego praktyków, dyrektorów szkół i nauczycieli.

Edukacja kulturalna w „Polityce edukacyjnej Warszawy”

Uczestnicy Forum dowiedzieli się, że obecnie trwają prace nad projektem „Polityki edukacyjnej Warszawy w latach 2008-2012” uwzględniającym także edukację kulturalną. Usłyszeli, że niedługo zajmie się nim Rada Warszawy. Opracowując poszczególne obszary „Polityki”, starano się uwzględnić opinie różnych środowisk i grup eksperckich. Forum poświęcone edukacji kulturalnej to właśnie najlepsza okazja do takich konsultacji społecznych. W przedstawionym dalej zestawieniu spisaliśmy większość postulatów i uwag zgłoszonych podczas tego spotkania. Zakładając, że strategia rozwoju edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży jest ważnym fragmentem polityki edukacyjnej miasta i że chociaż część zebranych pomysłów będzie można wykorzystać, przesłaliśmy propozycje uczestników do warszawskiego Biura Edukacji (które było współorganizatorem Forum).

Warszawski program edukacji kulturalnej*

Warszawskie Forum Oświatowe „Edukacja kulturalna w Warszawie” nie pozostało bez echa. Możemy dzisiaj stwierdzić, nie bez satysfakcji, że wiele propozycji uczestników tego spotkania uwzględniono w „Polityce edukacyjnej Warszawy w latach 2008-2012”, którą 3 kwietnia br. uchwaliła Rada Miasta.

Doceniając dorobek Forum, warto przedstawić kierunki działań, które zaproponowano w trakcie debaty i kuluarowych dyskusji:

1. Podjęcie badań diagnostycznych dotyczących kondycji edukacji kulturalnej w Warszawie

Uczestnicy zwracali uwagę, że od wielu lat nie prowadzi się systematycznych badań nad edukacją kulturalną i wychowaniem artystycznym dzieci i młodzieży. Nasza wiedza na ten temat jest fragmentaryczna. Niezbędne byłoby:

- a) Przeprowadzenie badań diagnostycznych dotyczących przedmiotów artystycznych i edukacji kulturalnej w warszawskich szkołach.
- b) Przeprowadzenie badań czasu wolnego i zainteresowań kulturalnych warszawskiej młodzieży (z uwzględnieniem nowych mediów i Internetu).
- c) Zbadanie efektów zajęć edukacji kulturalnej prowadzonych przez warszawskie placówki wychowania pozaszkolnego.

2. Uruchomienie warszawskiego programu edukacji kulturalnej

To najważniejszy, ambitny postulat Forum. Przy współpracy miejskich Biur: Edukacji, Kultury, Polityki Społecznej i Sportu, Stołecznego Konserwatora Zabytków, a także dzielnic i organizacji pozarządowych miałyby powstać „**Warszawski program edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży**”. Integralną częścią programu byłby warszawski model edukacji kulturalnej, uwzględniający różne dziedziny i formy twórczej aktywności oraz przygotowanie dzieci i młodzieży do odbioru kultury wysokiej oraz uczestnictwa w niej. Sugerowano, żeby roli koordynatora takiego programu podjęło się Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej. W ramach „Warszawskiego programu” można by było rozwijać takie szczegółowe projekty jak:

- a) Wspieranie inicjatyw edukacji kulturalnej opartych na współpracy szkół z warszawskimi uczelniami artystycznymi i instytucjami kultury. Uruchomienie we współpracy z warszawskimi uczelniami artystycznymi pilotażowych projektów edukacji muzycznej, plastycznej i te-

atralnej.

b) Wprowadzenie zintegrowanych projektów edukacji artystycznej w przedszkolach i klasach I-III.

c) Stworzenie systemu wspierania międzyszkolnych form edukacji kulturalnej oraz amatorskiego ruchu artystycznego dzieci i młodzieży. Realizowanie projektów wspierania uczniów uzdolnionych artystycznie.

d) Współpraca szkół z prowadzonymi przez miasto warszawskimi bibliotekami, ośrodkami kultury oraz warszawskimi uczelniami w działaniach ukierunkowanych na rozwój czytelnictwa dzieci i młodzieży oraz wychowanie literackie (programy, konkursy, indeksy na wyższe uczelnie dla finalistów głównych konkursów).

e) Prowadzenie pilotażowych projektów edukacji kulturalnej i artystycznej dla całych rodzin (np. zajęcia w przedszkolach, szkołach, placówkach wychowania pozaszkolnego, uniwersytetach Trzeciego Wieku z udziałem dzieci oraz ich rodziców i dziadków).

f) Prowadzenie wspólnych, zintegrowanych projektów ze stołecznymi, instytucjami kultury: między innymi z muzeami, miejskimi bibliotekami, domami kultury, teatrami, kinami, centrami multimedialnymi.

g) Wspieranie projektów edukacyjnych tworzących pomosty między współczesną kulturą młodzieżową a kulturą wysoką, w tym wprowadzenie warszawskich programów edukacji medialnej.

h) Uruchomienie we współpracy z warszawskimi uczelniami projektów wyrównywania szans w zakresie edukacji kulturalnej zaadresowanych do dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych, aktywizacja kulturalna lokalnych środowisk młodzieżowych (m. in. zgłoszony przez wicedyrektora SCEK W. Feliksiaka projekt wyrównywania szans kulturalnych młodzieży z prawobrzeżnej Warszawy „Po drugiej stronie rzeki”). Udostępnianie ofert edukacji kulturalnej dzieciom i młodzieży poprzez tworzenie we wszystkich dzielnicach Warszawy równomiernej sieci placówek i ośrodków wychowania pozaszkolnego.

i) Włączanie w ramy warszawskiego programu nowych obszarów edukacji kulturalnej: wprowadzenie w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, w ramach wzmocnienia tożsamości warszawskiej, pilotażowych projektów edukacji środowiskowej, filozoficznej, urbanistycznej, architektonicznej, czy nawet wzornictwa. Rozwijanie projektów edukacji regionalnej. Wspieranie ruchu młodzieżowych opiekunów warszawskich zabytków, organizowanie zajęć dla młodzieży związanych z ochroną wielokulturowego dziedzictwa Warszawy, ochroną warszawskich zabytków, popularyzowaniem konserwacji zabytków (takie zajęcia konserwatorskie dla młodzieży zorganizował np. MDK przy ul. Puławskiej).

j) Łączenie edukacji kulturalnej z wychowaniem europejskim i edukacją międzykulturową: wspieranie udziału szkół w międzynarodowych i europejskich projektach edukacji kulturalnej. Organizowanie w ramach *Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego 2008* projektów edukacyjnych upowszechniających edukację międzykulturową oraz postawy otwartości i tolerancji. Udział w podobnych przedsięwzięciach ogólnoeuropejskich w latach następnych. Włączenie edukacji kulturalnej do programów wymiany młodzieży i do ofert dla studentów zagranicznych, w ramach programu „*Study in Warsaw*”, realizowanego we współpracy z warszawskimi uczelniami.

k) Podjęcie wyzwań, jakie stawia przed edukacją kulturalną społeczeństwo informacyjne, włączenie w obszar wychowania estetycznego nowych możliwości, jakie stwarza rozwój mediów elektronicznych. Wspieranie międzyszkolnych projektów edukacji kulturalnej i artystycznej dzieci i młodzieży wykorzystujących techniki informacyjno-komunikacyjne oraz środki multimedialne. Propozycja stworzenia warszawskiej międzyszkolnej platformy edukacji artystycznej „*Wirtualny Dom Kultury*” – wspomagającej wymianę i dostęp do materiałów audiowizualnych, forów tematycznych, społeczności hobbystycznych, redakcji czasopism internetowych, twórczości literackiej, galerii grafiki, fotografii, filmu i nagrań muzycznych. Taki projekt powinien uwzględniać perspektywę: uczniów, nauczycieli i rodziców oraz tworzenie lokalnych repozytoriów materiałów ze wspólnym przeszukiwaniem.

3. Wypracowanie modelu partnerskiej współpracy placówek wychowania pozaszkolnego ze szkołami:

Postulat ten, w ramach przygotowań do Forum, był przedyskutowany podczas spotkania dyrektorów warszawskich placówek edukacji kulturalnej (na szczęście tych placówek sporo jeszcze w Warszawie zostało). Koncepcję tego projektu przygotował wicedyrektor SCEK Wojciech Feliksiak w formie opracowania „*Placówki wychowania pozaszkolnego w programie Edukacja kulturalna w szkole*” (już po Forum przedstawił ją także na zjeździe Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego). Nowoczesne, dysponujące dobrą bazą i specjalistyczną kadrą placówki wychowania pozaszkolnego mogą być partnerem szkół w edukacji kulturalnej:

a) Placówka przygotowana do takiej roli pełniłaby funkcję ośrodka wspierającego działania zarówno pojedynczych szkół, jak i międzyszkolne formy współpracy. Posiadający specjalistyczne umiejętności nauczyciele z tych placówek mogliby prowadzić dla uczniów ze szkół zajęcia artystyczne – najlepiej w formie zajęć pozalekcyjnych, na terenie placówek (gdzie jest odpowiedni klimat do takich działań) – organizować tam warsztaty artystyczne, prezentacje, spotkania. Należy wykorzystać to, że wiele warszawskich placówek umie pracować projektami i może zaproponować szkołom ten nowy sposób działania.

b) Współpracując ze szkołami, taki ośrodek włączałby w projekty twórców, instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe.

c) Dla polonistów w szkołach, nauczycieli przedmiotów artystycznych czy nawet wychowawców klas mógłby pełnić pewne funkcje związane z zawodowym doskonaleniem nauczycieli (podobną rolę pełni obecnie SCEK).

d) Wspierałby także młodzieżowy ruch artystyczny, organizując różne przeglądy, konkursy i festiwale.

e) Wykorzystując fakt, że w placówkach pracują animatorzy kultury, ośrodek mógłby również koordynować środowiskowe (dzielnicowe) programy kulturalno-wychowawcze.

f) Można rozważyć, czy w ramach przygotowania szkoły do takiej współpracy nie warto powierzyć jednemu z nauczycieli roli koordynatora edukacji kulturalnej.

g) W ramach tak zorganizowanej współpracy ze szkołami można by zająć się zupełnie zaniedbanym obszarem – edukacją kulturalną rodziców uczniów.

4. Włączenie edukacji kulturalnej do priorytetów polityki społecznej miasta:

Przypomniano, że edukacja kulturalna powinna znaleźć swoje miejsce w przygotowywanej obecnie Strategii Społecznej Warszawy. Propozycje uczestników Forum dotyczyły wprowadzenia podobnych mechanizmów wspierania, jakie miasto stosuje z powodzeniem w innych dziedzinach:

a) Włączenie edukacji artystycznej i kulturalnej do priorytetów konkursów na wykonanie zadań zleczonych przez Miasto. Organizowanie konkursów dla organizacji pozarządowych, realizujących edukację kulturalną w otwartych środowiskach i na terenie szkół z udziałem twórców i specjalistów w zakresie edukacji artystycznej.

b) Wspieranie grantowe i organizacyjne tych szkół, które mają wybitne osiągnięcia w dziedzinie edukacji kulturalnej i artystycznej.

5. Systematyczne doskonalenie kadr edukacji kulturalnej:

Pojawiały się głosy, że istotną przyczyną regresu wychowania artystycznego i edukacji kulturalnej w szkołach jest słabe przygotowanie nauczycieli w tej dziedzinie i brak ofert doskonalenia (w Warszawie nie ma ośrodka doskonalenia nauczycieli zajmującego się edukacją kulturalną). Postulowano:

c) Doksztalcanie i doskonalenie warszawskich nauczycieli, z udziałem twórców i specjalistów w dziedzinie kultury i sztuki.

d) Rozwijanie umiejętności polegających na wykorzystaniu edukacji kulturalnej w wyrównywaniu szans, wychowaniu i wspieraniu rozwoju uczniów.

e) Szkolenia rad pedagogicznych w zakresie edukacji kulturalnej i edukacji artystycznej.

f) Doskonalenie animatorów kultury przygotowujące do edukacji kulturalnej młodzieży w lokalnych środowiskach.

g) Przygotowanie placówek wychowania pozaszkolnego oraz miejskich instytucji kultury do tworzenia ofert szkoleniowych, dających nauczycielom możliwość zdobywania wiedzy i rozwijania specjalistycznych umiejętności.

6. Włączenie edukacji kulturalnej do promocji miasta:

Szukając czegoś, co autentycznie wyróżniałoby stolicę wśród innych miast, znaleziono hasło: „*Warszawa miastem edukacji*”. A to oznacza, że Warszawa powinna być także miastem edukacji kulturalnej. Sugerowano:

- a) Uwzględnienie edukacji kulturalnej w promocji Warszawy.
- b) Wykorzystanie osiągnięć edukacji kulturalnej w staraniach o uzyskanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 r.
- c) Aktywne włączenie się władz miasta w przygotowanie Kongresu Edukacji Kulturalnej.
- d) Zorganizowanie w Warszawie interdyscyplinarnej konferencji edukacji kulturalnej z udziałem warszawskich uczelni.
- e) Opracowanie warszawskiego informatora – poradnika edukacji kulturalnej (wersja dla młodzieży, nauczycieli, rodziców).

Inicjatywy Warszawskiego Forum związane z edukacją kulturalną ciągle jeszcze wywołują żywe zainteresowanie. W strategicznym dokumencie „Polityki edukacyjnej...” przyjęto zgłoszony podczas Forum *Warszawski program edukacji kulturalnej*. W październiku br. odbędzie się w stolicy trzydniowy *Kongres Edukacji Kulturalnej*. Jego uczestnicy będą szukać odpowiedzi na pytanie, jak rozwijać nowoczesną edukację kulturalną w warunkach degradacji kulturalnej, dominacji kultury masowej i gwałtownych zmian cywilizacyjnych. Zastanawialiśmy się w SCEK wspólnie z Wojtkiem Felisiakiem, czy nie warto połączyć tego wydarzenia z warszawskimi imprezami „Tygodnia edukacji kulturalnej”. Trzeba wykorzystać okazję. Właśnie w ramach planowanej reformy MEN zapowiedziało „*Nową edukację kulturalną w szkołach*” a w jej ramach zwiększenie liczby godzin muzyki i plastyki oraz wprowadzenie w szkołach dodatkowych zajęć rozwijających artystyczne zainteresowania. Po raz pierwszy od kilkunastu lat MEN oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego podpisały list intencyjny o współpracy w zakresie edukacji kulturalnej. Rzecz bez precedensu – Ministerstwo Kultury zainteresowało się oświatą i ogłosiło priorytet „*Sztuka szkole, szkoła sztuce*”. W efekcie tego porozumienia mogą trafić do szkół rozmaite oferty kulturalne i artystyczne. Trzeba przygotować szkoły i nauczycieli do tych zmian, do wyboru wartościowych ofert. Uwzględniając omawiany kontekst, nie byłoby dziwne, gdyby najbliższy rok szkolny, ktoś ogłosił w Warszawie rokiem edukacji kulturalnej.

---

* Skrócona wersja tego artykułu ukazała się w „Warszawskiej Gazecie Szkolnej” nr 2 (2), marzec 2008

Maryla Szreder, Ewa Eysymontt, Marek Masłowski

Tezy do programu edukacji kulturalnej

1. Doświadczenie dnia codziennego i badania socjologiczne potwierdzają, że inwestowanie w edukację kulturalną dzieci (własnych) jest charakterystyczne dla bogacących się społeczeństw. Polska, ze swoją stolicą, znalazła się właśnie na tej drodze.
2. Sztuka jest najcenniejszą częścią dziedzictwa narodowego, europejskiego, światowego... Nowoczesna społeczność musi równolegle do rozwoju ekonomicznego dbać o swe dziedzictwo i jego indywidualny wyraz w europejskiej rodzinie.
3. Celem nowoczesnej edukacji kulturalnej jest wychowanie świadomych odbiorców kultury, umiejących czerpać radość z wielorakich przeżyć artystycznych, umiejących je ocenić zgodnie ze swoją wrażliwością i smakiem. W wyniku postępujących współcześnie w wielu dziedzinach życia tendencji globalizacyjnych następuje daleko idący proces zacierania się różnic kulturowych; szybkie tempo życia nie pozwala na zastanowienie się nad dniem wczorajszym. Istnieje więc ogromna potrzeba wzbudzenia u młodego człowieka umiejętności i potrzeby refleksji właśnie poprzez umiejscowienie go w tradycji kulturowej narodu, państwa i jego własnego otoczenia.
4. Edukacja kulturalna sprzyja wyławianiu talentów i zapobiega ich zaprzepaszczeniu. Jednakże jej głównym celem nie jest wychowanie armii zawodowych artystów.
5. Uprawianie sztuki jest umiejętnością, nie polega na przyswajaniu wiedzy – jest więc niezastąpioną szkołą charakteru również dla przyszłych adeptów innych niż sztuka dyscyplin.
6. Wiele dziedzin sztuki – muzyka, taniec, teatr – wymaga pracy zespołowej, rozwija więc od najmłodszych lat umiejętność współpracy i wspólnej realizacji projektu. Inne – jak pisarstwo – uczą form adekwatnego komunikowania się, ekspresji osobowej, nazywania uczuć, posługiwania się polszczyzną wreszcie.
7. Aby nawiązać kontakt z większością dziedzin sztuki (muzyka, plastyka, teatr, taniec) trzeba praktyczną edukację rozpoczynać bardzo wcześnie. Zasadą jest, że „praktyka powinna poprzedzać teorię”.
8. Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży może się udać tylko wtedy, gdy jest prowadzona przez najwyższej klasy fachowców. Musi zatem kosztować.
9. W edukacji muzycznej dzieci z klas I – III – zamiast nieefektywnych lekcji tzw. śpiewu – powinny mieć raz w tygodniu pół godziny indywidualnej nauki gry na jakimkolwiek prawdziwym instrumencie (np. skrzypce, fortepian, ew. wiolonczela) oraz prowadzone przez profesjonalistę zajęcia chóru.
10. W edukacji literackiej dzieci, zwłaszcza z klas starszych, muszą mieć okazję do obcowania z żyjącymi pisarzami i poznawać bogactwo ich twórczej myśli, wrażliwości, wyobraźni podczas bezpośrednich spotkań.
11. W edukacji teatralnej szkoły powinny w realizacji projektów (zastępujących dawniejsze „akademie ku czci”) współpracować z zawodowymi reżyserami i aktorami, ew. studentami szkół aktorsko-reżyserskich.
12. W edukacji plastycznej szkoły (zwłaszcza licea) powinny zatrudniać zawodowych artystów plastyków, realizujących programy autorskie w relacji mistrz – uczniowie.
13. Powinno się prowadzić dla wszystkich grup wiekowych zajęcia choreograficzne w różnych stylach (nie wyłączając różnych nurtów tańca nowoczesnego).
14. Ponieważ szkoły zazwyczaj nie dysponują odpowiednio wykwalifikowaną kadrą do uczenia przedmiotów artystycznych, powinny obligatoryjnie nawiązywać współpracę z placówkami wychowania pozaszkolnego, domami kultury, teatrami, filharmoniami i uczelniami artystycznymi. Zajęcia mogłyby być prowadzone metodą: instruktor – artysta uczy, towarzyszący grupie nauczyciel zapewnia opiekę pedagogiczną (i inne dobra płynące z Karty Nauczyciela), egzekwuje wykonanie zadanych prac itp.
15. Również celowe byłoby podpisanie stosownych porozumień ze związkami twórców, aby program edukacji kulturalnej opierał się systemowo na „zwympiarowanych” kontaktach z nimi (nie był uzależniony od kilku osób).
16. Dopiero opracowanie tak kompleksowego systemu tzw. edukacji kulturalnej może zapewnić dzieciom i młodzieży, coraz częściej pozostawionym samym sobie (gdy na tzw. życie kulturalne brak rodzicom czasu), udział w nowoczesnym społeczeństwie i rozwój godny członków wspólnoty narodów Europy i świata.

Włodzimierz Paszyński

Tłumie! Ty masz RACJĘ!!!*

„[...] Tłumie, bądź dziki!

Tłumie! Ty masz RACJĘ!!!

O, ty zbrodniarzu cudowny i prosty,

Elementarny, pierwotnie wspaniały!

Ty gnoju miasta, tytanicznej krosty,

Tłumie, o Tłumie, Tłumie rozszalały!

Faluj, straszliwa maso, po ulicach,

Wracaj od rogu, śmieję się, wariuj, szaleję!

Ciasno ci w zwartych, twardych kamienicach,

Przyj! Może pękną – i pójdziecie dalej! [...]”

Do takiego odbiorcy, czy im się to podoba, czy nie, współcześni artyści – począwszy od awangardowych wystąpień z początku XX wieku – kierują swoją wypowiedź. Do tłumu, który ma rację i z którego upodobaniami – odkrytymi już przed 90 laty przez Juliana Tuwima (to z jego wiersza pt. *Wiosna* pochodzi zacytowany fragment) – twórcy liczą się po dzień dzisiejszy. Kilka lat później Bruno Jasiński w swoim *Manifestie w sprawie poezji futurystycznej* napisał, że człowiek współczesny ma na zainteresowania estetyczne *od 5 do 15 minut dziennie. Dlatego sztukę otrzymywać musi w specjalnie spreparowanych przez artystów kapsułkach, zawczasu oczyszczoną z wszelkich zbyteczności i podaną mu w formie zupełnie gotowej, syntetycznej.*

Pochodzące sprzed kilkudziesięciu lat proroctwo Jasińskiego sprawdziło się w pełni w XX wieku. Dopomógł w tym błyskawiczny rozwój techniki, powstanie środków masowej komunikacji. Trudniejsze w odbiorze słowo wypierać zaczął obraz, zatarły się różnice pomiędzy sztuką *wysoką* i *niską*. Obowiązujące od wieków kryterium oryginalności dzieła ustąpiło miejsca przekonaniu, że warto uwiecznienia i refleksji jest to, co powszechnie dostępne, słyszane i oglądane wszędzie. Sztuka ostatecznie przestała być ilustracją życia, *przechadzać się po gościńcu*; jej wytwory nie zawsze stanowią – przynajmniej z pozoru – uporządkowaną, sensowną całość. Sposób ich odczytania nie jest *wymuszany* przez artystę – zależy od wrażliwości odbiorcy, jego intelektualnych kwalifikacji.

Twórcy czerpią pełnymi garściami z kultury masowej. Popularność stała się w XX wieku swoistym fetyszem – niezależnie od tego jak artysta ją zdobywał... Kiedy w 1914 roku, po spowodowanej kradzieżą trzyletniej nieobecności, powróciła do Luwru Mona Lisa, okazało się, że znacznie więcej zwiedzających zainteresowanych było wcześniej pustym miejscem na ścianie, niż odzyskanym arcydziełem. Paradoksalnie brak eksponatu wzbudzał większe emocje niż wiszący obraz Leonarda da Vinci. Zapewne dlatego ogromnym powodzeniem zaczęły się cieszyć reprodukcje, masowo kupowane po jego odnalezieniu. Atrakcją dla tłumu stała się taśmowo produkowana podróbka. Z tego powodu, z nieukrywaną, złośliwą ironią kilka lat później (w 1919 roku) Marcel Duchamp dorysował Giocondzie, na jednej z tysięcy reprodukcji, wąsy i brodę, po czym podpisał rzecz własnym nazwiskiem. Komunikat nadany przez wybitnego twórcę brzmiał: kupicie każdy chłam, wszystko, co będzie efektywnie sprzedawane.

Już ponad ćwierć wieku temu mogliśmy przeczytać:

„[...]termin: *literatura popularna* używany jest przez autorów z całą świadomością jego nieokreśloności i potoczności. Stosowane wymiennie określenia: literatura trywialna, niska, brukowa podkreślają aprioryczne przekonanie o *drugorzędności* tej literatury, o tym, że brak jej artystycznych, moralnych czy poznawczych wartości. Literatura popularna, według opinii krytyków, nie stawia pytań *pierwszych*, nie dostrzega zjawisk społecznych, nie zastanawia się nad złożonością losu ludzkiego. Podejmuje tematy *wiecznie aktualne*, wykorzystując motywy miłości, zbrodni, intrygi, ucieczki, prześladowania, organizuje tekst wokół opozycji: dobro – zło, znane – tajemnicze, wina – kara, rezygnuje z ambicji nowatorstwa artystycznego w zakresie tematyki, języka czy formy.”¹

¹ E. Gruzewska, *O popularności literatury popularnej...*, [w:] „Przegląd Humanistyczny” Nr 7-9, PWN, Warszawa 1981, str. 129.

Gdybyśmy słowo *literatura* zastąpili bardziej pojemnym: *kultura* – mielibyśmy, wypisz, wymaluj, diagnozę kiczu, wszechobecnego w otaczającym nas świecie – z zachwytem przyjmowanego przez przeciętnych odbiorców, trafiającego w ich gusta i, często wątpliwe, poczucie smaku... A dziś prof. Michał Głowiński produkty kultury masowej (niekiedy – nie bójmy się mówić tego wprost – wyjątkowo kiczowate) definiuje tak: *z punktu widzenia sprawności technicznej nie-naganne, łatwe w odbiorze, wykorzystujące wątki silnie zabarwione sentymentalnie, charakteryzujące się nagromadzeniem niepotrzebnych efektów upiększających (inaczej mówiąc, przerostem formy nad treścią).*²

Refren jednej ze znanych piosenek śpiewanych w latach sześćdziesiątych w warszawskim STS-ie (Studenckim Teatrze Satyryków) brzmiał: *Ludzie to lubią, ludzie to kupią, byle na chama i byle głupio.* Tak więc z perspektywy początku XXI wieku gest Duchampa wydaje się wręcz przejawem donkiszoterii... Zwłaszcza ostatnie dziesięciolecie dowiodły, że popularność jest w cenie – zabiega o nią wielu twórców twierdząc, że dobre jest po prostu to, co się powszechnie podoba. Na przykład piosenka, której fragment – wyjątkowo udany – zapamiętałem:

Niebieskie oczy miała	nic mi nie zostało
a potem wyjechała	zacząłem pić kakao
La la la la la la la	La la la la la la la
La la la la la la la	La la la la la la la
Tak tak tak tak tak tak	Tak tak tak tak tak tak
nie nie nie nie nie nie	nie nie nie nie nie nie
Zdradziła zdradziła MNIE	Zdradziła zdradziła MNIE

Zapewne dlatego *riki, tiki tak – daj mi jakiś znak* śpiewa discopolowa piosenkarka, a rozentuzjasmowany tłum podchwytuje te słowa, wraz z towarzyszącym im rytmem, jak modlitwę epoki. Bo: *teraz* (jak głosi klasyka piosenki chodnikowej...) *buzi, buzi, bara, bara, riki, tiki, jak ta lala – zabawa się rozpoczyna.* Sentymentalna opowieść z *białym misiem* w tle od paru dziesiątków lat wzrusza do łez kolejne pokolenia. W milionach egzemplarzy ciągle sprzedają się płyty gwiazd muzyki dance czy discopolowej. Dodajmy do tego, że niesłabnącym powodzeniem cieszą się oferowane na jarmarcznych straganach obrazki z powtarzanymi, nieśmiertelnymi motywami świeckimi bądź religijnymi, których symbolem stał się jeleń na rykowisku.

Z podobną sytuacją mamy do czynienia także w literaturze i filmie. Autorzy błyskawicznie reagują na oczekiwania czytelników, ci zaś szukają w utworze takich bohaterów, z którymi chętnie by się utożsamili i obrazu świata zgodnego z ich marzeniami, pragnieniami. Niektórzy odbiorcy chcieliby korzystać z literatury (filmu, teatru) – jak pisał Leo Lowenthal – jako *taniego i łatwo dostępnego środka orientowania się w zawiłym świecie zewnętrznym i wewnętrznym. Czytelnik szuka recepty na uporządkowanie własnego wnętrza, czegoś w rodzaju skróconej i zrozumiałej kuracji psychoanalitycznej, która pozwoliłaby mu metodą identyfikacji i naśladownictwa wydostać się jakoś z chaosu.*³

Znakomitą ilustracją takich oczekiwań czytelników może być emitowana swojego czasu reklama serii wydawniczej Harlequin. Tramwajem jedzie dziewczyna – typowa szara myszka. Za oknem ponuro, otwiera więc książkę i... świat wokół nabiera kolorów, a ona sama przeistacza się w śliczną, pełną życia księżniczkę. Jak w bajce o Kopciuszku... Czy lektura ta jest wysokiej próby? Zapewne nie. Ale jest popularna. Kulturę popularną określamy często mianem niskiej, brukowej. Odmawiamy jej prawa wstępu na salony, zarzucamy, że nie stawia pytań naprawdę ważnych, nie zastanawia się nad złożonością losu ludzkiego, jest kiczowata.

Czy należy więc ten typ kultury *skreślić*? Nie, ale warto umieć ocenić jej wartość i traktować z odpowiednim dystansem świat, który kreuje.

I mieć poczucie, że tłum nie zawsze ma rację...!

(* Zmodyfikowana wersja tekstu opublikowanego w „Perspektywach”, nr 4-5 z 2005 r)

² Cyt. za: „Newsweek Polska”, nr 3/2008.

³ Leo Lowenthal, *Literatura i społeczeństwo*, [w:] *W kręgu socjologii literatury*, antologia pod red. Andrzeja Mencwela, PIW, Warszawa 1977, str.163.

Janusz Kostynowicz
**Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży w Warszawie –
wobec dylematów i wyzwań**

W Warszawie toczy się obecnie debata na temat edukacji artystyczno-kulturalnej dzieci i młodzieży. Dyskutowano na ten temat podczas Warszawskiego Forum Oświatowego i Konferencji dyrektorów placówek wychowania pozaszkolnego w Kazimierzu Dolnym. Pytano jaka jest kondycja edukacji kulturalnej. Zastanawiano się jak Miasto może wpływać na jej rozwój. W ramach „Polityki edukacyjnej Warszawy” rozpoczęto projektowanie Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej. Zagadnienia te zostały uwzględnione w tworzonej „Strategii społecznej Warszawy”. Stolica chce uruchomić swoje zasoby i możliwości, korzystając z istniejącej sieci placówek wychowania pozaszkolnego, z licznych jak w żadnym innym mieście instytucji kultury, ze współpracy z organizacjami pozarządowymi, wspierającymi edukację kulturalną.

I. Wielość funkcji edukacji kulturalnej przyczyną sporów o jej zadania

Spory o edukację kulturalną dzieci i młodzieży wynikają często z tego, że nie uwzględnia się różnych jej funkcji lub przesadnie akcentuje jedno kosztem drugich. W polityce edukacyjnej i kulturalnej Warszawy trzeba zapewnić odpowiednie warunki do realizacji wszystkich jej funkcji. Istotne jest, aby odpowiednio rozłożyć akcenty, gdyż w pluralistycznym społeczeństwie różne funkcje będą odnosić się do potrzeb różnych grup dzieci i młodzieży. Należy pamiętać o precyzyjnym adresowaniu ofert edukacji kulturalnej do różnych środowisk.

Jest wiele naukowych klasyfikacji, tu ze względu na potrzeby dyskusji o roli warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego przyjęto takie, „robocze” zestawienie ważniejszych funkcji edukacji kulturalnej.

1. Funkcje socjalizacyjno-kulturowe:

Państwo, samorządy terytorialne, zorganizowane środowiska społeczne poprzez politykę oświatowo – kulturalną kształtują wartości, normy i oczekiwane zachowania społeczne. W tym aspekcie zadanie edukacji kulturalnej polega na przekazaniu wzorców i uświadomieniu dziedzictwa kulturowego. Składają się na nią dobra kultury materialnej i duchowej. Poprzez przyjęcie tego dziedzictwa wzmacnia się tożsamość narodową, regionalną, lokalną.

Edukacja kulturalna kształtuje kompetencję kulturową. Wzmacnia tożsamość osobową i kulturową. Wprowadza w kulturę symboliczną i przygotowuje do uczestnictwa w niej, zarówno biernego jak i czynnego. Odwołując się do kanonów kultury narodowej i światowej tworzy wspólnotę symboliczną. W tej funkcji istotną rolę przypisuje się odpowiedniej edukacji szkolnej. Zważywszy, że z kulturą symboliczną wiąże się sztuka, nauka, religia i obyczaje, kształtowanie kompetencji kulturalnej ucznia jest trudnym zadaniem.

W globalizującym się świecie istnieje jednocześnie konieczność uwzględniania perspektyw wielu kultur i różnych światopoglądów. Edukacja kulturalna powinna być otwarta na dialog kultur, wskazywać płaszczyzny porozumienia. Poprzez edukację globalną, międzykulturową, czy wychowanie do pokoju zapobiegać konfliktom, ksenofobii, rasizmowi, uczyć tolerancji. Budować złożony układ tożsamości: narodowej, europejskiej, obywatelstwa świata. Paradoksalnie, młodzież, która dzisiaj podróżuje po świecie, kontaktuje się z rówieśnikami z innych krajów, zna języki obce, może mieć lepsze podstawy edukacji międzykulturowej jej niż nauczyciele.

2. Funkcje aksjologiczne:

Mówimy o nich w kontekście: rozpoznawania, realizowania i uwnętrzniania wartości. Edukacja kulturalna daje możliwość poznawania, doświadczania, realizowania obiektywnych wartości, z kardynalnymi na czele: prawdą, dobrem i pięknem. Wartości estetyczne i artystyczne, poprzez to, że łatwo łączą się z wartościami moralnymi, poznawczymi, religijnymi, mogą mieć wpływ na duchowy rozwój młodych ludzi. W przeżyciach związanych ze sztuką ujawnia się wymiar aksjologiczny. W tej ważnej dla wychowawców, formacyjnej funkcji edukacji kulturalnej za jej główne zadanie należałoby uznać przybliżanie dzieciom i młodzieży wartości prezentowanych w wytworach sztuki, zwłaszcza w tych dziełach, które zostały zaliczone do kanonu kultury wysokiej. W odniesieniu do tej

funkcji atrakcyjną formą wychowania moralnego mogą być warsztaty młodzieżowe na temat motywów działania, wyborów i decyzji bohaterów literackich.

3. Funkcje poznawcze i edukacyjne:

W tradycyjnym, „oświeceniowym” podejściu do edukacji kulturalnej za cel główny stawia się zaznajomienie młodzieży z dziedzictwem kulturowym, kanonami kultury narodowej, tradycją i zwyczajami. Ma to przygotować młodych ludzi do posługiwania się wspólnym kodem kulturowym. Z tą funkcją łączy się przekazywanie młodzieży umiejętności związanych z posługiwaniem się specyficznymi środkami plastyki, muzyki i innych sztuk. Edukacja artystyczna daje możliwość porozumiewania się tymi formami języka. „Klasyczne” zadania edukacji kulturalnej usiłują realizować szkoły na kolejnych etapach edukacyjnych: od przedszkola do liceum. Zakłada się, że edukacja kulturalna powinna być realizowana na takich przedmiotach jak: język polski, historia, muzyka, plastyka, wiedza o kulturze, a także w formie interdyscyplinarnych ścieżek edukacyjnych, takich jak edukacja czytelnicza i medialna, edukacja europejska, edukacja filozoficzna, edukacja regionalna, kultura polska na tle tradycji śródziemnomorskiej.

Placówki wychowania pozaszkolnego szukają rozwiązań, jak w atrakcyjny sposób przekazywać młodzieży wiedzę o sztuce i rozwijać jej artystyczne umiejętności, nie tłumiąc inwencji młodych osób i wiary we własne siły. Ambicją tych placówek oraz szkół jest dostarczenie młodzieży kryteriów, aby odczytując dzieła kultury wysokiej umiała odróżniać je od produktów kultury masowej, komercyjnej. Podczas omawianych debat formułowano też oczekiwania pod adresem nauczyciela zajmującego się edukacją kulturalną: powinien być przewodnikiem po kulturze wysokiej, objaśniać zjawiska kultury masowej, orientować się w kulturze młodzieżowej i na te wszystkie tematy prowadzić z uczniami dialog.

4. Funkcje psychologiczne:

Zakłada się, że każdy człowiek ma potrzebę tworzenia i udziału w kulturze, że jest to formą jego samorealizacji. W procesie edukacji kulturalnej rozwijają się ważne dla rozwoju umiejętności psychologiczne. Dla tej funkcji najważniejsze jest aktywne doświadczenie. Akcentuje się **sam proces twórczy**, który rozwija osobowość młodego człowieka, w szczególności:

- wrażliwość, wyobraźnię, intuicję, wiarę we własne siły,
- kreatywność w rozwiązywaniu problemów, umiejętność nieszablonowego myślenia, eksperymentowania,
- zdolność do autoekspresji, komunikowania własnych przeżyć,
- zdolność do zabawy, gry, przeżywania emocji ludycznych,
- zdolność do przeżywania sztuki w taki sposób, że oczyszcza ona z negatywnych emocji i kompensuje niedostatki codziennego życia,
- zdolność do empatii, odczytywania emocji innych ludzi,
- doświadczenia wspólnotowe, zdolność komunikowania się, wchodzenia w interakcje z innymi ludźmi, współodczuwania, identyfikowania się (takie wspólnotowe przeżycia młodzieży tworzą niektóre filmy, piosenki, działania plastyczne, jak np. graffiti).

Akcentując te funkcje, mniejszą uwagę zwraca się na poziom artystyczny wytworów, które powstają w wyniku procesu twórczego. Wspólnota przeżyć, jakie wywołują filmy, koncerty, działania artystyczne staje się podstawą identyfikacji z grupą rówieśników. W tym aspekcie głównym zadaniem edukacji kulturalnej jest upowszechnianie aktywności twórczej.

O tej psychologicznej funkcji edukacji kulturalnej powinny pamiętać te ośrodki wychowania pozaszkolnego, które chcą wspierać szkoły i placówki opiekuńczo-wychowawcze w organizowaniu terapeutycznych zajęć czytelniczych, muzycznych, tanecznych, teatralnych czy w innych formach arteterapii.

5. Funkcje inicjacyjne:

Funkcje inicjacyjne przypisuje się twórczym i artystycznym działaniom grup, pewnym związanym z kulturą rytuałom, a jeśli chodzi o młodzież – również udziałowi w konkulturze. Aktywność taka, wybór form i treści darzonych swoistym kultem, nawet autodestrukcyjne eksperymentowanie, wprowadzają młodzież w dorosłe życie, dają jej możliwość zdobycia doświadczeń egzystencjalnych, związanych z przeżywaniem tajemnicy istnienia, tragizmu losu, wspólnotowych więzi, sacrum. Udziałowi młodzieży w niektórych wydarzeniach kulturalnych (np. w słynnych koncertach muzyki rockowej) przypisuje się moc rytuałów inicjacyjnych.

Problem dzisiejszych wychowawców – na ile potrafią dostarczać młodzieży tego typu przeżyć, włączając w proces inicjacji również elementy kultury wysokiej. Dobrze to robią niektóre szkoły, organizując specyficzną formę inicjacji, otrzęsiny uczniów klas pierwszych, w postaci pomysłowych imprez ludyczno-artystycznych.

6. Funkcje wychowawcze:

Tradycyjnie mówi się o wpływie świadomych oddziaływań pedagogicznych, związanych z edukacją kulturalną, na wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży, także sfery poznawczej młodych osób, ich wiedzy, intelektu, rozumienia świata, uczuciowości, wrażliwości, woli. Uważa się, że rozwija ona światopogląd i zainteresowania. Przypisuje się edukacji kulturalnej także kształtowanie takich postaw wobec wartości, które ułatwiają ich rozpoznawanie i wybór. W takim ujęciu wychowanie muzyczne, plastyczne, literackie, teatralne, jako celowe oddziaływania pedagogiczne, są działaniami wychowania estetycznego (wychowania przez sztukę), które z kolei jest składnikiem wychowania.

Akcentując wychowawczą funkcję, postuluje się, aby odpowiednio opracowane programy edukacji kulturalnej trafiały również do młodzieży z zagrożonych środowisk, wyrównując jej szanse, przeciwdziałając agresji, przemocy, nietolerancji. W projektach ukierunkowanych na przeciwdziałanie wykluczeniu młodzieży zwraca się np. uwagę na znaczenie czytelnictwa i konieczność likwidowania analfabetyzmu funkcjonalnego.

Placówki wychowania pozaszkolnego chcą przedstawić ofertę edukacji kulturalnej, która wzbogaci wychowanie w warszawskich szkołach.

7. Funkcje animacyjne:

Podkreśla się rolę edukacji kulturalnej w animowaniu środowisk regionalnych i lokalnych. Połączenie działań kreatywnych, kulturalnych i wychowawczych jest metodą animacji społeczno-kulturalnej. Animacja ta pomaga w odkrywaniu i realizowaniu wartości kulturowych „małych ojczyzn”, budzeniu lokalnego patriotyzmu, tworzeniu środowiskowych wspólnot.

W „Polityce edukacyjnej Warszawy” również zaplanowano zadania ukierunkowane na „wzmocnienie tożsamości warszawskiej”. Edukację regionalną o różnorodnych aspektach artystycznych prowadzą przedszkola i szkoły. Akcentują ją placówki wspierające amatorski ruch artystyczny dzieci i młodzieży. Podtrzymują związane z kulturą organizacje pozarządowe. W tym aspekcie docenia się rolę animatorów kultury regionalnej i lokalnej, w szczególności przygotowanych do takich działań nauczycieli. Przyjmuje się, że edukacja kulturalna i wspieranie działań twórczych jest naturalnym sposobem docierania do grup młodzieży, a zarazem skuteczną formą prowadzenia profilaktyki społecznej w tych środowiskach.

Myśląc o tej funkcji, placówki wychowania pozaszkolnego powinny tworzyć odrębne projekty zaadresowane do dzieci i ich rodzin z tych rejonów miasta, które zagrożone są marginalizacją społeczną.

II. Dylematy edukacji kulturalnej

W trakcie debat podczas Forum Oświatowym i konferencji dyrektorów warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego natrafiano na generalne problemy wykraczające poza kompetencje warszawskiego samorządu. Ich rozwiązanie wymagałoby zmiany ram prawnych, a wcześniej dialogu wielu środowisk: nauczycieli akademickich z uczelni artystycznych i pedagogicznych, twórców, wychowawców pracujących z młodzieżą, odpowiedzialnych za kulturę i oświatę polityków, ministerialnych decydentów. Zbliżający się Kongres Edukacji Kulturalnej połączony z Sejmikiem placówek wychowania pozaszkolnego będzie dobrą okazją do takiego dialogu.

Warto wskazać ważniejsze; teoretyczne, programowe i organizacyjne dylematy edukacji kulturalnej, wymagające szerszej dyskusji o polityce kulturalnej i edukacyjnej państwa.

Problemy teoretyczne

Na ile tradycyjne, „oświeceniowe” podejście do edukacji kulturalnej, nakładające na nauczycieli obowiązek zapoznania młodzieży z dziedzictwem kulturowym i kanonem kultury narodowej oraz przygotowania jej do odbioru sztuki, przystaje do dzisiejszej rzeczywistości? Co robić, gdy młodzież odrzuca taki model, nie angażuje się w wynikające z niego oferty, a liberalni socjologowie usprawiedliwiają jej bunt, mówiąc o „przemocy symbolicznej” wychowawców?

Jaka jest rola rodziny w edukacji kulturalnej? Czy myśląc o przygotowaniu dzieci do

uczestnictwa w kulturze już od najmłodszych lat, nie należałoby zacząć od edukowania rodziców jako „pierwszych nauczycieli”?

W jaki sposób edukację kulturalną prowadzą nowoczesne media adresowane do młodzieży, w tym telewizja? Co jej przekazują, bo ich wpływ na gusta i postawy młodzieży wydaje się niekwestionowany?

Czy znana, stworzona przez Irenę Wojnar pedagogiczna koncepcja wychowania estetycznego daje wystarczającą podstawę do dzisiejszej edukacji kulturalnej, np. do stworzenia atrakcyjnego dla młodzieży Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej?

Jak wypracować podejście, które uwzględnia nowe zjawiska w sztuce, kulturze i obyczajach, a zarazem wprowadza w uniwersum kultury i daje podstawy do działań edukacyjnych oraz wychowawczych? Czy umożliwiają to metody pracy placówek wychowania pozaszkolnego? Co zrobić, aby np. prace plastyczne dzieci wykonywane pod kierunkiem nauczycieli, częściej wykraczały poza kolorystyczny schemat postimpresjonizmu, aby zajęcia plastyczne ukazywały także inne konwencje estetyczne i przygotowywały do odbioru sztuki awangardowej.

Jaki powinien być zakres edukacji kulturalnej młodzieży? Czy poza tradycyjnymi obszarami jak muzyka, plastyka, teatr, czytelnictwo może również obejmować np.: edukację filmową, edukację medialną, reklamę, grafikę komputerową, zajęcia dziennikarskie, edukację architektoniczną i urbanistyczną (która w krajach skandynawskich jest wprowadzana do szkół), wzornictwo przemysłowe, konserwację zabytków? Właśnie zajęcia z konserwacji prowadzi z powodzeniem jedna z warszawskich placówek, Młodzieżowy Dom Kultury przy ul. Puławskiej).

Pytania programowe

Gdzie realnie odbiera młodzież edukację kulturalną? W szkole, w rodzinie, a może w kontakcie z nowoczesnymi mediami: telewizją, Internetem, telefonią komórkową, gramy video? Co w tym zakresie ma większy wpływ na młodzież, szkolne podręczniki, czy np. prasa młodzieżowa. Jaka jest rola edukacji kulturalnej w zreformowanej szkole? Jakie miejsce wyznacza jej podstawa programowa na poszczególnych etapach edukacyjnych, począwszy od wychowania przedszkolnego i kształcenia zintegrowanego? Czy przedmioty i ścieżki edukacyjne, w ramach których jest prowadzona, wspierają rozwój kulturalny uczniów? Czy budowane na takiej podstawie programy szkolne dają możliwość (co postulowała kiedyś Irena Wojnar) prowadzenia edukacji kulturalnej i wychowania estetycznego dosłownie na wszystkich zajęciach szkolnych?

Jaki powinien być program kształcenia i doskonalenia nauczycieli, aby sami byli przygotowani do odbioru współczesnej sztuki, a jednocześnie do realizacji dydaktyczno-wychowawczych zadań związanych z edukacją kulturalną? W jakim zakresie powinni być kształceni artystycznie? Jakie umiejętności są im potrzebne, aby mogli skutecznie pracować z uzdolnionymi artystycznie uczniami? Czy ośrodki doskonalenia nauczycieli będą uwzględniać w swoich ofertach również rozwijanie umiejętności artystycznych? Gdzie leżą przyczyny upadku wychowania artystycznego w większości szkół? Co właściwie go spowodowało: reforma programowa, brak przygotowania nauczycieli czy może zmiany cywilizacyjne?

Podobne pytania nie omijają placówek wychowania pozaszkolnego. Podczas konferencji ich dyrektorów miał miejsce niespodziewany, chociaż autentyczny spór o to, do czego są głównie powołane te ośrodki. Mają poprzez edukację kulturalną przygotowywać młodzież do odbioru autotelicznych wartości kultury i sztuki, czy, traktując te wartości instrumentalnie, przede wszystkim wychowywać poza szkołą?

Wybór rozwiązań organizacyjnych

Gdzie organizować edukację kulturalną? Padają różne odpowiedzi. Jedni mówią: przede wszystkim w szkole, w ramach edukacji formalnej, na lekcjach takich przedmiotów jak plastyka, muzyka, wiedza o kulturze, w formie ścieżek oraz podczas zajęć pozalekcyjnych. Drudzy woleliby, aby odbywała się poza szkołą, przeciążoną obowiązkami dydaktycznymi. Głównie w placówkach wychowania pozaszkolnego, ale także w działach edukacyjnych takich np. instytucji kultury, jak muzea, teatry, galerie. Jeszcze inni widzą rozwiązanie w ścisłej, systemowej współpracy szkół z takimi placówkami i instytucjami kultury. Jeśli nauczyciel – artysta jest tak rzadkim zjawiskiem w szkole – argumentują – to może należałoby zmienić przepisy oświatowe i umożliwić prowadzenie lekcji z elementami edukacji artystyczno-kulturalnej również twórcom, ekspertom, nauczycielom

uczelnii artystycznych i innym osobom bez formalnego „przygotowania pedagogicznego”.

Edukacja kulturalna w Warszawie jest prowadzona także podczas zajęć i imprez organizowanych przez liczne organizacje pozarządowe, np. w ramach dotowanych przez Miasto programów.

Podczas konferencji zastanawiano się też, czy nie byłoby lepiej, gdyby prowadzić edukację kulturalną w systemie otwartym? W galeriach, muzeach, kinach, bibliotekach, organizacjach „czasu wolnego”, zapewniając młodzieży wolny dostęp do wszystkich, warszawskich ofert, niezależnie od tego gdzie powstają. Marzy się – ktoś zgłosił taki pomysł – aby zapewnić uczniom np. „warszawski bon na edukację kulturalną”, do kin, teatrów, klubów, sal koncertowych, muzeów, centrów multimedialnych i innych propozycji kulturalnych.

III. Edukacja kulturalna wobec współczesnych wyzwań

Planując Warszawski Program, warto zastanowić się nad generalnymi zmianami, z których wynikają istotne wyzwania dla edukacji kulturalnej.

Wyzwania cywilizacyjne

Kierunki zmian cywilizacyjnych, które J. Naisbitt nazwał megatrendami, wiążą się z przeobrażeniami naszej rzeczywistości: przejściem od społeczeństw przemysłowych do informacyjnych, od struktur narodowych do globalnych, od systemów hierarchicznych i scentralizowanych do zdecentralizowanych i powiązanych na zasadzie sieci, od demokracji przedstawicielskiej do uczestniczącej. Zmiany te musi dostrzec edukacja kulturalna dzieci i młodzieży. Muszą je również uwzględnić placówki wychowania pozaszkolnego, dostosowując swój styl do nowych potrzeb rodzin i dzieci.

Edukacyjne

Zmieniają się założenia teoretyczne edukacji. Wiedza o funkcjonowaniu mózgu i psychologicznych mechanizmach poznawania świata rewolucjonizuje podejście do procesów uczenia. Nauki pedagogiczne przyjmują założenia konstruktywizmu, akcentując rolę podmiotowości i aktywności ucznia. Postmodernistyczna filozofia pyta o uzasadnienie niekwestionowanych dotąd przekazów kulturowych i wartości. Zmiany te powinny znaleźć także odbicie w praktyce placówek wychowania pozaszkolnego, które, traktując młodzież podmiotowo, powinny tworzyć oferty z udziałem samych zainteresowanych.

Wychowawcze

W sytuacji kryzysu wychowawczego, kiedy dotychczasowe metody i różne programy profilaktyczne wprowadzone do szkół okazują się mało skuteczne, wychowawcy zwracają się ku edukacji kulturalnej. Jednocześnie dla wielu środowisk młodzieżowych dostępność atrakcyjnych propozycji kulturalnych jest ograniczona, a zaniedbania edukacyjne uniemożliwiają młodym ludziom korzystanie z ambitniejszych ofert. W tym kontekście trzeba poszukać sposobów przeciwdziałania wykluczeniu kulturalnemu młodzieży w warunkach różnicującego się ekonomicznie społeczeństwa. Wykorzystywać wychowawcze walory edukacji kulturalnej i jej rolę w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Zastanowić się np. nad programami edukacji kulturalnej stworzonymi specjalnie dla gimnazjów, czy zasadniczych szkół zawodowych, które Warszawa stara się obecnie reaktywować.

Oświatowe

Mówi się o potrzebie dokonania zmiany systemu i organizacji edukacji kulturalnej. Nie-równomierność sieci placówek wychowania pozaszkolnego, które koncentrują się w centralnych dzielnicach, nie jest głównym kłopotem edukacji kulturalnej w Warszawie. Najważniejszym problemem są szkoły. Czy samorząd ma podejmować inicjatywy legislacyjne i czekać aż ze zmianą prawa pojawią się szanse rozwoju tej dziedziny?

A może, nie czekając na zmiany przepisów, powinien wykorzystać swoje możliwości, które wiążą się z prowadzeniem szkół, placówek i licznych instytucji kultury, ze współpracą z organizacjami pozarządowymi, z posiadaniem własnej polityki społecznej, oświatowej, kulturalnej. Miejski program edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży, integrujący działania różnych biur „pionu społecznego”, pozwoli rozwiązać wiele problemów.

Mirosław Sielatycki

Młodzi warszawiacy – co robią po szkole?

Znasz li to plemię – które przebywać chce wśród rówieśników, wolny czas spędza ze znajomymi i sympatiami, w dni powszednie jest domatorem, w wolne – towarzyszem: żyje na całego w Internecie (na gadu-gadu, itp.); informacje wyciąga z sieci (głównie z Onetu), częściej czyta książki i prasę (Metro, Wyborcza, Newsweek, Focus) niż ogląda telewizję (głównie TVN); umawia się pod Rotundą i w metrze, w soboty lubi kino i clubbing, jada w KFC, na kawę wpada do Cofee Heaven; sportowo ceni basen i rower, uczestniczy w Nocy Muzeów, obchodach rocznicy Powstania Warszawskiego czy Dnia Kotana; kocha muzykę (choć nie tę z filharmonii, a raczej z Radia Kolor, RMF FM czy Radiostacji); nie znosi ingerencji polityków we własne życie; uczy się angielskiego i mimo wszystko lubi Warszawę – ?

To nasze nastoletnie dzieci, nasi uczniowie. Tak wynika z najnowszego raportu przedstawiającego wyniki badań warszawskiej młodzieży. Raport „**Życie kulturalno-rozrywkowe stolicy w opinii młodzieży akademickiej i licealnej**” ukazał się w grudniu 2007 r., wykonany został na zlecenie Urzędu Miasta (Ośrodka Komunikacji i Dialogu Społecznego) przez firmę „ARC Rynek i Opinia”. Liczę, że zawarte w nim wyniki i płynące z nich wnioski pozwolą nam – rodzicom i nauczycielom – lepiej zrozumieć młodych ludzi. Warto poznać się bliżej.

Oto **główne wnioski** jakie autorzy wyciągnęli z omawianego badania.

- **Warszawska młodzież swój wolny czas najchętniej spędza spotykając z rówieśnikami** – to najbardziej preferowany przez nich sposób spędzania wolnego czasu zarówno w tygodniu, jak i w weekend (częściej jednak w weekend).

- **Aktywności weekendowe różnią się od tych w ciągu tygodnia**. W weekend młodzi ludzie dużo częściej korzystają z rozrywek typu kino i tańce. Częściej pozwalają sobie także na lenistwo i „nicnierobienie”. W ciągu tygodnia młodzież częściej niż w weekend skupia się na lekturze książek i pracy.

- **Studenci i uczniowie inaczej gospodarują swoim czasem w tygodniu**. Studenci w ciągu tygodnia prowadzą bardziej bujne życie towarzyskie niż uczniowie szkół średnich. Częściej bawią się w dyskotekach i klubach, chodzą na koncerty i do teatru. Natomiast uczniowie w tygodniu więcej czasu spędzają w domu, skupiając się na przygotowaniach do lekcji i oglądaniu telewizji, grze na komputerze i obowiązkach domowych.

- **W życiu młodych ludzie bardzo ważna jest muzyka**. Ten typ aktywności towarzyszy im bardzo często i obok **spotkań ze znajomymi** stanowi istotny element ich codziennego funkcjonowania.

- **Do najczęstszych pozaszkolnych zajęć warszawskiej młodzieży należy nauka języka obcego**. Prawie 40% badanych uczy się jakiegoś języka obcego poza szkołą. Prawie tyle samo respondentów nie bierze udziału w żadnych tego typu zajęciach. Jest to spowodowane przede wszystkim brakiem czasu.

- **Ponad 20% warszawskiej młodzieży deklaruje, że nie uprawia żadnego sportu**. Ci, którzy korzystają z jakiegś formy ruchu, najczęściej wybierają basen i rower.

- **Młodzi ludzie nie lubią sami spędzać czasu**. Wybierają towarzystwo swoich znajomych, przyjaciół oraz sympatii.

- **Prawie 60% młodzieży deklaruje, że aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym stolicy**. Osoby, które nie korzystają z oferty kulturalnej stolicy (prawie 40%) tłumaczą ten fakt, głównie brakiem czasu. Często powodem jest także brak motywacji i niechęć do wysiłku związanego z zapoznaniem się z ofertą kulturalną Warszawy.

- **80% młodych ludzi deklaruje, że interesuje się kulturą**. Tego typu deklaracje częściej pojawiają się ze strony studentów (84%) niż uczniów (72%). Ocena oferty kulturalnej stolicy ze strony warszawskiej młodzieży jest pozytywna (prawie ¾ odpowiedzi).

- Ulubionym sposobem na rozrywkowe spędzenie czasu są dla młodzieży imprezy w do-

mu. Wysoko ceni ona także inne formy pozwalające na ekspresję taneczną czyli dyskoteki i clubbing. Powszechnie lubianą formą spędzania wolnego czasu jest także kino.

- **Najpopularniejszym źródłem informacji o tym, co ciekawego dzieje się w stolicy, są znajomi i rodzina (74%).** Równie często młodzi sięgają do **Internetu (74%)**, szukając informacji o możliwości spędzania wolnego czasu. Jednakże to Internet oceniają jako główny kanał informacyjny o ofercie kulturalnej stolicy.

- Spośród imprez, które miały miejsce w Warszawie w ciągu ostatnich 12 miesięcy, najbardziej utkwiła badanym w pamięci Noc Muzeów. Blisko 1/3 respondentów wymieniła spontanicznie to wydarzenie. Do imprez, które pozytywnie ocenione zostały przez młodzież, należą Juwenalia i Warszawski Festiwal Filmowy.

- Warszawa jest bardzo **pozytywnie postrzegana** w oczach młodych ludzi tutaj mieszkających.

- Prawie 60% młodych ludzi słyszało, że Sylwester będzie organizowany w Warszawie przy Pałacu Kultury i Nauki. Mimo że 80% pozytywnie ocenia ten fakt, tylko 1/3 chciałaby w ten sposób powitać Nowy Rok.

Młodzież bardzo różni się w podejściu do wykorzystania czasu wolnego. Warszawa stwarza wiele możliwości, więc młodzi warszawiacy są mniej homogeniczni w tych zachowaniach niż ich rówieśnicy z mniejszych miast. W naszym mieście żyją więc obok siebie różne „plemiona”. Wśród młodych mieszkańców stolicy autorzy badania wyróżniają cztery **modele spędzania wolnego czasu** (do którego należy twoje dziecko?). Pamiętajmy, że badanie dotyczyło całej grupy młodzieży – uczniów, studentów, młodych pracujących, bezrobotnych. Nie wszystkie ustalenia właściwe są dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych, wśród której występują też ogromne wewnętrzne różnice.

Obrazowo kategorie młodych osób w różny sposób spędzających wolny czas autorzy raportu określają jako:

- **„Inteligent”** (kulturalny, otwarty, rozrywkowy, konsument kultury; aktywnie, ambitnie i odpłatnie uczestniczący w życiu kulturalnym miasta, bywalec teatrów, kin, muzeów, koncertów),

- **„Pomysłowy dobromir”** (zamknięty domator; spędzający czas we własnym gronie, bardziej pasywnie i bez dużych wydatków na kulturę; komputer, telewizor, sympatia i znajomi to jego żywioł, preferowany kontakt ze światem – przez Internet),

- **„Pomysłowa dobromirka”** (samowystarczalna; czyta książki, słucha muzyki, spaceruje, chodzi na zakupy),

- **„Kujon”** (inwestor w siebie i pasjonat; nauka, szkoła, hobby – na to przeznaczają swój czas, dodatkowe zajęcia rozwijające jego zainteresowania lub pomagające w nauce to najbardziej pożądana przez niego oferta).

Tyle uwag ogólnych. Analizując odpowiedzi na szczegółowe pytania dotyczące **spędzania wolnego czasu** należy stwierdzić, że:

- Młodzież najchętniej spędza czas wolny na spotkaniach **ze znajomymi i przyjaciółmi**.

- W ciągu tygodnia nie spędza czasu tak aktywnie jak podczas weekendów. Poza spotkaniami z przyjaciółmi wybiera raczej takie formy spędzania czasu, które nie wymagają wychodzenia z domu. Najczęściej są to rozmowy ze znajomymi przez komunikatory (wskazywane przez 43% respondentów), oglądanie TV lub czytanie prasy i książek. Dość duża grupa respondentów spędza swój wolny w dni powszednie na przygotowywaniu się do zajęć w szkole lub na uczelni. Natomiast co piąty respondent rozwija swoje pasje i hobby.

- Weekendy są spędzane przez młodzież dużo bardziej aktywnie. Poza spotkaniami z przyjaciółmi, o wiele częściej wybierane są aktywności poza domem, takie jak wyjścia na imprezy, do klubów, dyskotek oraz do kina. Około 1/5 respondentów częściej wybiera te formy relaksu w weekend niż w ciągu tygodnia. **Weekendy są czasem spotkań** z sympatiami, robieniem zakupów i leniuchowania.

- Co trzeci respondent deklaruje, iż nie uczestniczy w żadnych zajęciach pozaszkolnych. Pozostali, którzy biorą udział w zajęciach najczęściej wybierają **naukę języka obcego**. Uczestnictwo w zajęciach języka obcego deklaruje prawie 40% respondentów. Na drugim miejscu znajdują się zajęcia sportowe.

- Wśród uczniów szkół średnich ponad 15% bierze **korepetycje** lub uczestniczy w kursach przygotowujących do matury albo na studia. Ze względu na specyfikę tych zajęć młodzież uczęszcza na nie najczęściej do szkół językowych oraz do prywatnych nauczycieli.

- Ci, którzy nie uczestniczą w żadnych zajęciach dodatkowych, za główną barierę uznają brak czasu (58% wskazań). Dla 1/3 najważniejszym powodem są kłopoty finansowe. Pozostali twierdzą, iż nie znaleźli dla siebie ciekawej i odpowiedniej oferty.

- Najczęściej wymienianym przez młodzież zajęciem sportowym jest **plywanie**. Prawie 1/3 respondentów deklaruje korzystnie z tej formy aktywności. Mimo że sport jest wymieniany najczęściej jako hobby (przed zainteresowaniami artystycznymi), to prawie 1/5 respondentów nie uprawia żadnego sportu. Prawie 27% deklaruje brak jakiegokolwiek hobby.

Warszawa posiada relatywnie bogatą ofertę kulturalną. W jaki sposób młodzi ludzie z niej korzystają? Młodzież jest zbyt różna, aby na ten temat odpowiedzieć jednoznacznie. Można wydzielić trzy grupy, w różny sposób podchodzące do korzystania z kultury. Mamy więc kategorie:

- „**Ambitni**” – to ci, którzy lubią ambitną rozrywkę, chodzą na koncerty jazzowe, muzyki klasycznej, do teatru, na odczyty, wystawy w muzeach i galeriach, indywidualnie dobierają ofertę do własnych gustów, potrzeb i zainteresowań.

- „**Imprezowicze**” – to ci, którzy cenią imprezy klubowe, szaleją w dyskotekach, ustalają terminy kolejnych prywatek, oglądają kolejne premiery filmowe, doceniają bycie w dobrym własnym towarzystwie.

- „**Popkulturowi**” – to ci, którzy uczestniczą w kulturze masowej, chodzą na koncerty popowe i rockowe, odwiedzają pikniki i festyny oraz inscenizacje plenerowe, przeżywają kulturę w grupie i na masowych imprezach.

Ogólnie o uczestnictwie w kulturze warszawskiej młodzieży możemy powiedzieć, że:

- Ponad połowa młodzieży deklaruje, iż uczestniczy w życiu kulturalno-rozrywkowym. Nieco częściej udział w życiu kulturalno-rozrywkowym deklarują studenci (60% wskazań) niż uczniowie szkół średnich (50%).

- Do najbardziej lubianych wydarzeń kulturalno-rozrywkowych należą **imprezy i prywatki** domowe oraz wyjścia do klubów i dyskotek. Młodzież w równie dużym stopniu lubi chodzić do kina, lub na festiwale filmowe. Większe zainteresowanie wzbudzają także różnego rodzaju koncerty oraz imprezy piknikowe. Studenci nieco częściej deklarowali zainteresowanie bardziej ambitnymi imprezami kulturalnymi, takimi jak wystawy w muzeach, galeriach oraz wykłady.

- Większość młodzieży interesuje się kulturą. Interesuje się nią przeważająca większość studentów i 3/4 uczniów.

- 2/3 badanych zadeklarowało, iż wzięło udział w **koncercie** w ciągu ostatniego roku. Do najbardziej popularnych należały: koncerty muzyki rockowej (30% wskazań), popowej i hiphopowej. Znacznie częściej w koncertach uczestniczyła młodzież akademicka.

- Ci z badanych, którzy rzadziej biorą udział w imprezach kulturalno-rozrywkowych, jako główny powód nieobecności w nich podawali brak czasu (podobnie jak w przypadku zajęć dodatkowych). Na drugim miejscu podawane było zmęczenie i brak motywacji. Ograniczenia finansowe wymieniane były jako trzeci w kolejności czynnik.

- Zdecydowana większość respondentów pozytywnie ocenia ofertę kulturalno-rozrywkową stolicy (nieco lepiej studenci niż uczniowie szkół średnich).

- Respondenci zapytani o imprezy, w których uczestniczyli i które uznali za ciekawe, najczęściej wymieniali: koncerty rockowe i popowe (20% wskazań), Juwenalia (7%), Warszawski Festiwal Filmowy (6%).

- Stosunkowo duży odsetek młodzieży, podaje że uczestniczył w **Nocy Muzeów**. Impreza ta odbyła się po raz drugi pół roku przed badaniem.

- Co trzeci respondent nie był w stanie wymienić żadnej imprezy kulturalnej, w której warto byłoby uczestniczyć.

Czego w zakresie oferty spędzania wolnego czasu oczekuje od władz miasta warszawska młodzież? Badanie wykazało, że:

- Młodzi oczekują przede wszystkim **impresz bezpłatnych**. Jest to zgodne z deklaracją młodzieży, dla której jedną z największych barier w aktywnym uczestniczeniu w życiu kulturalno-rozrywkowym stolicy jest brak funduszy. 1/3 oczekuje także imprez bardziej zróżnicowanych.

- Zdaniem młodzieży w Warszawie najbardziej brakuje imprez, które były wcześniej wymieniane jako preferowane: koncerty muzyki rockowej (22%), festiwale filmowe (22%), koncerty muzyki popowej (17%). Blisko 1/5 respondentów nie określiła wydarzenia, którego im brakuje w stolicy.

- Prawie połowa młodzieży pozytywnie postrzega ofertę kulturalno-rozrywkową władz Warszawy. Jako za małą określają ją nieznacznie częściej uczniowie niż studenci.

- 15% zarówno uczniów, jak i studentów nic nie wie o ofercie kulturalno-rozrywkowej stolicy.

- Do najbardziej rozpoznawalnych imprez organizowanych przez miasto należy: Noc Muzeów, Bieg Niepodległości, Obchody 63. Rocznicy Powstania Warszawskiego. Spontanicznie wymienia je prawie 1/3 respondentów. Jedna piąta respondentów nie potrafiła podać żadnych imprez organizowanych przez miasto.

- W świadomości młodzieży rola władz miasta w organizacji imprez związana jest głównie z **impresami historycznymi**. Identyfikowane są zwłaszcza obchody rocznicy Powstania Warszawskiego, parada historyczna w Dniu Niepodległości oraz Bieg Niepodległości.

- Najważniejszymi kanałami informacji o miejskich imprezach są: plakaty na ulicach, **Internet** oraz rodzina i znajomi.

Jak młodzież porusza się w przestrzeni miasta? No cóż, Warszawa nie ma zdefiniowanego centrum (jak inne duże miasta w Polsce), więc rozrzut odpowiedzi jest dość duży.

- Młodzi warszawiacy na spotkanie ze znajomymi umawiają się najczęściej **pod Rotundą**. Kolejne miejsca zajmują: **metro**, Kolumna Zygmunta, Plac Bankowy, Cepelia i centra handlowe.

- Na spacer i przechadzki wybierają się najchętniej na Stare Miasto, Krakowskie Przedmieście i Nowy Świat. Również spora grupa udaje się do centrów handlowych, Łazienek i na Pola Mokotowskie.

- Zauważalny jest fakt, że warszawiacy swoim zagranicznym znajomym najchętniej polecałyby miejsce, które najczęściej sami odwiedzają, czyli **Starówkę**. Ponad połowa respondentów poleca Łazienki, które sami odwiedzają już rzadziej. 1/3 pytanym zabralaby znajomych na taras widokowy Pałacu Kultury i do Muzeum Powstania Warszawskiego.

- Wśród kawiarni, pubów i restauracji, do których młodzi warszawiacy chodzą najczęściej, wyróżnia się grupa lokali sieciowych – **KFC**, **Mc Donald's**, **Coffee Heaven**, **Sphinks**.

- Na imprezy respondenci chodzą najczęściej do klubów studenckich. Najwięcej respondentów wybrało **Stodołę** i **Hybrydy**. Mniej badanych imprezuje w Parku i Proximie.

Warszawska młodzież identyfikuje się ze swoim miastem.

- Generalnie młodzi warszawiacy, zarówno rdzenni, jak i napływowi, **identyfikują się z miastem**. Świadczy o tym zgodność obu grup z pozytywnymi stwierdzeniami i brak zgody na opinie negatywne na temat tego miasta.

- Największe różnice w zgodności opinii pomiędzy mieszkańcami rdzennymi a napływowymi widoczne są na następujących stwierdzeniach: *Nie wyobrażam sobie mieszkać gdzieś indziej niż w Warszawie, Warszawa to moje miasto* (silniej związani z miastem są rdzenni mieszkańcy).

- Relatywnie wyższy, niż w innych miejscowościach, udział warszawskiej młodzieży w wyborach lokalnych i krajowych świadczy o jej większym zainteresowaniu sprawami miasta i kraju.

Aby uzyskać lepszy obraz warszawskiej młodzieży, warto odwołać się również do wyników innych badań, w tym zawartych w raporcie „**Biała Księga młodzieży polskiej. Dwie prawdy o aktywności**” (pod redakcją B. Fatygi, MEN/UW/PTS, Warszawa 2005). W badaniach tych uczestniczyła młodzież z 12 polskich powiatów, również z Warszawy. Wyniki wskazują na duże różnice występujące w zachowaniach, preferencjach i potrzebach młodzieży warszawskiej i tej z innych miejscowości. Oto niektóre wyniki z przywołanych badań.

- Warszawska młodzież deklaruje, że korzysta stosunkowo często z ośrodków i obiektów

sportowych (odpowiedź *często bywam* - 34%, *bywam od czasu do czasu* – 40%, *nie bywam nigdy* – 21%). Pod tym względem częściej uprawia sporty niż rówieśnicy z badanych innych powiatów (np. tatrzańskiego, hajnowskiego, krośnieńskiego, gołdapskiego).

- W korzystaniu z domów kultury jest już odwrotnie, korzystanie z tej oferty jest rzadsze niż w innych miejscowościach (odpowiednio – jak w poprzednim pytaniu - odpowiedzi stołecznej młodzieży to: 5%, 23%, 64%).

- Młodzi warszawiacy to kinomani (odpowiedzi odpowiednio: 32%, 49%, 11%), ale nie aż tacy jak młodzi poznaniacy (których tylko 4% nie bywa w kinie).

- Do warszawskiej młodzieży należy rekord w odwiedzaniu pubów i kawiarni (wyniki odpowiednio: 37%, 46%, 13%). Co znamienne, aż 71% dorosłych warszawiaków uważa, że młodsza część mieszkańców miasta często bywa w pubach i kawiarniach, co dwukrotnie przewyższa rzeczywisty wynik.

- Korzystanie przez warszawską młodzież z oferty zajęć pozalekcyjnych w szkole mieści się w średniej krajowej (wyniki: 10%, 34%, 49%). Dorośli jednak w 100% uważają, że młodzież na tych zajęciach często lub czasami bywa.

Na pytanie, co młodzież najbardziej chciałaby robić, gdyby miała dużo wolnego czasu, odpowiedzi młodych warszawiaków dotyczą głównie uprawiania sportu i turystyki (42%), rozrywki (30%) oraz rozwijania własnych zainteresowań (15%).

Porównawczo badano również sądy dorosłych mieszkańców Warszawy o młodzieży. Wyniki wskazują na małą znajomość świata, w którym żyją młodzi ludzie. O niewiedzy dorosłych mieszkańców stolicy na temat tego, co robią po lekcjach młodzi ludzie, niech świadczy odpowiedź na pytanie, czy młodzież często bywa w kawiarenkach internetowych. Odpowiedzi na tak: dorośli – 71%, młodzi – 8%. Międzygeneracyjna luka w postrzeganiu świata jest dość duża i raczej rośnie. Autorzy raportu wyjaśniają to tak: „dorośli rzutują obraz swojego stylu życia na fakty, których nie znają, albo też podejrzewają młodzież o bywanie w miejscach, w których – w przeciwieństwie do bibliotek i domów kultury – pojawiać się ona nie powinna”.

Wygląda na to, że warszawska młodzież stała się już elementem „społeczeństwa sieciowego”. Na pytanie skierowane do uczniów stołecznych gimnazjów gdzie poszukują informacji na temat własnych zainteresowań, nauczycieli wskazuje zaledwie 6% uczniów (dla porównania w powiecie krośnieńskim – 41%). Za to w Internecie informacji poszukuje 85% warszawskich gimnazjalistów (w książkach – 73%). To przewartościowanie zdarzyło się w ostatnich latach. Autorzy raportu konkludują: „Obserwując faktyczny udział młodzieży w obiegu informacji możemy zauważyć jej stosunkowo dobrą kondycję – jako niezależnego i kompetentnego użytkownika informacji. Ta kompetencja młodzieży – jak się wydaje – bywa czasem chyba niedoceniana przez dorosłych, trwających uparcie przy starych wzorcach przekazu informacyjnego. Wzorcach – dodajmy – z punktu widzenia młodzieży zdezaktualizowanych, mało efektywnych i nieatrakcyjnych”. Możliwości, jakie stwarzają nowe technologie zmieniają nam relacje z naszymi dziećmi, oni się raczej nie „zrywają z łańcucha”, lecz po prostu wybierają możliwości „świata równoległego”. To nie są buntownicy, w „rankingu grzeczności” (zaproponowanym przez WHO) polscy uczniowie ustępują tylko rówieśnikom ze Szwecji, za to są 3-krotnie „bardziej grzeczni” od młodych Brytyjczyków i 2-krotnie od Amerykanów. Nic z tego, co dzieje się z młodymi ludźmi nie zrozumiał Roman Giertych, który wywołał w polskich szkołach „wojnę pokoleniową”. Jej negatywne skutki wpłynęły na postrzeganie szkoły, relacje między uczniami, nauczycielami i rodzicami. Odpowiedzią młodych były wybory w 2007 roku. Cóż, każde następne pokolenie jest lepsze od poprzedniego i dzięki temu świat się rozwija.

Do zobaczenia w domu i na lekcjach młody nieznajomy...

Wanda Górska **Edukacja kulturalna***

Misja Narodowej Strategii Rozwoju Kultury 2004-20013, zatwierdzonej swego czasu przez Radę Ministrów RP, brzmi „Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historyczno-cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i gwarantującą ciągłość tradycji i rozwoju Regionów.

Wydawałoby się, że realizacja tak brzmiącej Misji nie będzie możliwa bez dobrze funkcjonującego obszaru, który kształci odbiorców, stwarza możliwości dla procesu twórczego w sposób powszechny, uzupełnia kształtowanie i wychowanie człowieka przez kontakt z procesem twórczym i przeżycia związane z odbiorem działań artystyczny, czyli, mówiąc wprost, bez edukacji kulturalnej

A jednak kiedy Rada Ministrów przyjmowała ten dokument, słowo „edukacja kulturalna” pojawiło się w nim tylko raz na 152 stronach, i to w kontekście wyłącznie kształtowania odbiorców, a nie osobowości człowieka; cyt: „Edukacja odbiorców kultury powinna być prowadzona wielowątkowo, tak aby uwzględniać wieloparadygmatyczność współczesnej kultury artystycznej”. Edukacja kulturalna ujęta miała być zgodnie z tym dokumentem jako rozwój szkół artystycznych, czyli nie powszechny lecz przeznaczony dla dzieci uzdolnionych artystycznie.

Na szczęście takie potraktowanie edukacji kulturalnej, ważnego czynnika kształtującego współczesne społeczeństwo, wywołało krytykę i protesty wielu środowisk. Protesty te sprawiły, że dokument ten został w znakomity sposób uzupełniony z uwzględnieniem edukacji kulturalnej. Wśród dwunastu *Narodowych Programów Rozwoju Kultury*, realizujących nową wersję Narodowej Strategii znalazła się i „edukacja kulturalna” potraktowana wprost jako ważny obszar kształtowania polityki kulturalnej państwa w formie: *Programu Edukacja Kulturalnej i upowszechniania kultury*.

W tej sytuacji, kiedy kierunek polityki kulturalnej państwa w najważniejszym dokumencie resortu kultury został wyznaczony, zadaniem osób odpowiedzialnych za kształtowanie działalności kulturalnej na wszystkich szczeblach decyzyjnych jest zmierzenie się z jego wdrożeniem, żeby nie stał się martwym zapisem na papierze, który przy okazji jakichkolwiek zmian politycznych może pozostać tylko historyczną wzmianką w dokumentach.

Strategia Rozwoju Miasta Stołecznego Warszawy do 2020 roku jest dokumentem uchwalonym przez Radę, który wyznacza kierunki rozwoju wszystkich obszarów życia miasta w długiej perspektywie czasowej, Kultura i edukacja w tym dokumencie są jedynie ukierunkowane i konieczne jest uszczegółowienie tych obszarów w strategiach i programach resortowych. Tak się dzieje.

Powstała Polityka Edukacyjna Miasta Stołecznego w latach 2008-2012 Powstaje Strategia Społeczna i Plan Rozwoju Kultury do roku 2020. Kierunki działań proponowane w tych dokumentach są konsultowane pomiędzy resortami kiedy ich realizacja dotyczy wspólnych obszarów.

W zakresie edukacji kulturalnej Polityka Edukacyjna Miasta Stołecznego w latach 2008-2012 proponuje działania opisane w Warszawskim Programie Edukacji Kulturalnej. Program ten zakłada współpracę pomiędzy placówkami oświatowymi a instytucjami kultury oraz konieczność stworzenia jednolitego systemu w tym zakresie.

Biurowo Kultury w Planie Rozwoju Kultury będzie proponowało rozwiązania, które mają być realizacją tych wytycznych, takie jak wzmocnienie działań integrujących działalność muzeów, domów kultury, bibliotek, innych instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych, realizujących projekty w zakresie edukacji kulturalnej.

- **Muzea warszawskie**, przynajmniej publiczne, wspólnie realizują edukację kulturalną, proponując ofertę wypracowaną przez działy oświatowe tych placówek. Ofertę już istniejącą można oczywiście poszerzać, tworząc różnego rodzaju możliwości przekazywania środków na ten cel. Najistotniejsze jednak wydaje się zwiększenie świadomości nauczycieli i rodziców oraz ułatwienia organizacyjne dla potencjalnych odbiorców tej oferty.

Istotne jest wypracowanie systemu przekazywania w sposób skuteczny tej oferty do szkół w celu zwiększenia udziału w niej nauczycieli i uczniów i udziału rodzin w zajęciach weekendowych. Konieczne też wydaje się stworzenie systemu informacji, refundacji oraz motywacji dla spełnienia tego celu. Np. bezpłatne wstępy dla nauczycieli, dzieci i rodzin, bezpłatne przejazdy, dobra informacja i tym podobne działania.

- **Domy kultury** bardzo dobrze współpracują ze szkołami, mając w uczniach i nauczycielach stałych odbiorców wielu swoich działań. Jednak mało rozwinięta i często nieskoordynowana na poziomie dzielnic jest współpraca domów kultury z placówkami wychowania pozaszkolnego. Jak wiadomo, zarówno domy kultury, jak i młodzieżowe domy kultury mają w swoich zadaniach pracę na rzecz lokalnej społeczności, zwłaszcza w zakresie edukacji kulturalnej. Jeśli działania odbywają się równolegle w placówkach położonych blisko siebie, jest to często niedoskonałe wykorzystanie potencjału intelektualnego i organizacyjnego istniejącego w tych placówkach.

Istotna i konieczna jest koordynacja tych działań i ustalanie kompatybilnych, uzupełniających się programów w zakresie edukacji kulturalnej na terenie poszczególnych Dzielnic, co stworzyłoby równomierny, zrównoważony obraz edukacji kulturalnej miasta z perspektywy najistotniejszego jej odbioru – odbioru przez poszczególnych mieszkańców miasta, z perspektywy najbliższej miejscy zamieszkania. Praktycznym projektem dla spełnienia tego postulatu jest stworzenie funkcji koordynatora, wdrażającego Warszawski Program Edukacji Kulturalnej dla każdej dzielnicy.

- **Biblioteki** stają się stopniowo interdyscyplinarnymi ośrodkami informacji przekazywanej odbiorcom na różnych nośnikach. Wypożyczanie książek jest w tej chwili jedną z form pracy współczesnej biblioteki. Edukacja kulturalna w tych placówkach to przede wszystkim możliwość znalezienia informacji, a także zapisu dzieła artystycznego na różnych nośnikach. Biblioteki wypożyczające płyty, książkę czytaną, książkę mówioną czy zarejestrowane przedstawienia teatralne oraz filmy są zjawiskiem coraz częstszym i godnym rozwoju. Funkcja biblioteki jako centrum informacyjnego, służącego doszkalananiu nauczycieli czy prezentacji nowatorskich programów i projektów, jest ważnym elementem rozwoju działalności bibliotek dla lokalnej społeczności.

Konieczne byłoby wzmocnienie finansów w/w działalności bibliotek i wpisanie do statutów tych funkcji.

- Część z przeszło tysiąca **organizacji pozarządowych**, działających w obszarze kultury i edukacji w Mieście Stołecznym, zajmuje się edukacją kulturalną w różnych formach. Są to warsztaty artystyczne, lekcje tematyczne, zajęcia interaktywne i wiele innych. Biuro Kultury co roku w konkursach dla organizacji pozarządowych finansuje takie projekty. Finansują je również dzielnice, jeśli dotyczą one działań lokalnych. Organizacje pozarządowe przedstawiają w swoich wnioskach innowacyjne i nowatorskie projekty, które mogą być wypełnieniem powinności szkół w zakresie edukacji kulturalnej, zgodnej z nowymi tendencjami zmian w szkolnictwie.

W tym zakresie ważną decyzją byłoby zwiększenie środków dla dzielnic na konkursy z określeniem proporcji, jaka powinna być utrzymana jeśli chodzi o edukację kulturalną. Ważne jest wtedy wyraźne rozróżnienie które działania stanowią edukację skierowaną do lokalnego odbiorcy, a które są edukacją ważną z perspektywy całego miasta czyli stanowią programy i projekty uniwersalne. Niektóre z nich mogłyby być prezentowane na *Giędach projektów z zakresu edukacji kulturalnej* organizowanych przez placówki wychowania pozaszkolnego lub biblioteki w Dzielnicach lub targi takich projektów dla całego miasta.

Kolejnym ważnym elementem programu edukacji kulturalnej jest możliwość aktywnego udziału w ofercie kulturalnej Miasta Stołecznego oraz możliwość bezpośredniego kontaktu twórcą na zasadzie „Mistrz – uczeń”.

- Zintegrowany system informacji na pewno stworzy możliwość uzyskania informacji o wszelkich działaniach z zakresu kultury w bardzo różny sposób. Ten problem braku wiedzy o tym co się w Warszawie dzieje jest w trakcie rozwiązywania. Innym problemem są bariery finansowe. Na wiele imprez bilety są i będą za drogie. Jest jednak niemało propozycji imprez bezpłatnych lub z opłatą symboliczną i wiedza o nich już sytuację poprawia.

- Innym zagadnieniem jest stworzenie możliwości bezpośredniego kontaktu z twórcą. Projekt **Otwarte pracownie artystyczne**, który zakłada preferencyjne czynsze za wynajem lokalu od miasta dla artystów chętnych do prowadzenia warsztatów w swoich pracowniach. Projekt ten jest w czasie kształtowania przepisów i może zostanie uchwalony przez Radę.

- Kolejną propozycją jest stworzenie systemu grantowego **Małych grantów** (do 14 tys. euro) na projekty z zakresu edukacji kulturalnej realizowane nie tylko przez organizacje pozarządowe, ale i inne podmioty prawne.

Wszystkie te działania są propozycjami, które w większości mają szansę stać się prawem lokalnym miasta stołecznego przez znalezienie się w formie zapisów w strategiach. Dzięki temu edukacja kulturalna w Warszawie będzie mogła być realizowana systemowo, wielotorowo i wieloobszarowo, w oparciu o różne formy organizacyjne i różne źródła finansowania.

---

* Referat p. Wandy Górskiej, dyrektora Biura Kultury m. st. Warszawy, wygłoszony podczas konferencji dyrektorów warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego (Kazimierz Dolny, 17-18 września 2008)

Ewa Czeszejko-Sochacka

W staraniach o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury liczy się pomysł*

Dziękuję za zaproszenie i cieszę się, że mogę wziąć udział w konferencji dyrektorów warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego.

Stworzony przez Państwa *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej* jest ciekawy i inspirowany. Co istotne, planuje systemową współpracę instytucji kultury, oświaty i organizacji pozarządowych. Próbuje organizować edukację kulturalną w taki sposób, aby prowokowała młodzież do uczestnictwa w kulturze. To właśnie na uczestnictwo Rada Europy kładzie szczególny nacisk w kryteriach uzyskania tytułu Europejskiej Stolicy Kultury.

Odległa data 2016 nie oznacza, że mamy dużo czasu, bo praktycznie na zdobycie tytułu zostały nam trzy lata. Każdy rok przewidziany jest dla wybranych państw, rok 2016 – dla Polski i Hiszpanii, ale dopiero za trzy lata rozstrzygnie się, które polskie miasto może zdobyć tytuł. Wyboru będzie dokonywała komisja powołana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W jej skład wejdzie 7 ekspertów europejskich i 6 ekspertów z Polski.

Starania Warszawy o uzyskanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016 wymagają przede wszystkim strategicznego myślenia i skoordynowania działań wielu podmiotów. Dane miasto nie zostaje wyznaczone na Stolicę jedynie z racji tego, jaka jest jego ranga lub co robi. Otrzymuje ten zaszczytny tytuł przede wszystkim za program poszczególnych wydarzeń kulturalnych i działań, które zamierza zorganizować w trakcie danego roku. A rok ten musi być wyjątkowy. A więc dla Warszawy rokiem obchodów jest rok 2016! Obchody są okazją do wzmocnienia współpracy w dziedzinie kultury i edukacji kulturalnej oraz promowania trwałego dialogu na szczeblu europejskim.

Już w założeniu tytuł ESK ma się przyczynić do zbliżenia narodów Europy. I z tym zamyśłem zainicjowana przez Melinę Mercouri idea została ogłoszona w czerwcu 1985 r. przez Radę Ministrów Unii Europejskiej. Tytuł ten cieszy się coraz większym powodzeniem i szacunkiem. Stolice Europejskiej Kultury wywarły w minionych latach ogromny wpływ na społeczeństwa i gospodarkę Unii. Kultura stanowi przecież niezbędny element w realizacji strategicznych celów UE, tj. dobrobytu, solidarności i bezpieczeństwa. Dlatego w staraniach o tytuł ESK 2016 współpracujemy z koordynatorem *Strategii Społecznej Warszawy w latach 2009-2020*, z autorami *Programu Rozwoju Kultury do roku 2019* oraz z realizatorami *Polityki Edukacyjnej Warszawy w latach 2008-2012*.

Mamy taki zamiar, aby starania o tytuł były pretekstem do uporządkowania wielu sfer kultury i przyniosły trwałe korzyści mieszkańcom Stolicy.

Co się najbardziej liczy w staraniach o tytuł?

1. Istotne jest kryterium europejskie, które wzmacnia współpracę w dziedzinie kultury między państwami UE, podkreśla bogactwo różnorodności kulturowej oraz wspólne aspekty dziedzictwa europejskiego. Będą się liczyć wielkie wydarzenia, które inspirować i podkreślają współpracę Warszawy z Europą oraz eksponują jej rolę jako centralnego miasta Europy Środkowo-Wschodniej.

2. Kryterium „Miasto i Obywatele” ma na celu wspieranie udziału mieszkańców do uczestnictwa w kulturze, ale również stanowić integralną część długofalowego rozwoju kulturalnego i społecznego miasta.

3. Zaangażowanie obywatelskie to niezwykle ważne wyzwanie. Jednym z głównych celów ESK jest poszerzanie wiedzy Europejczyków o sobie nawzajem oraz wykreowanie poczucia przynależności do tej samej wspólnoty. W staraniach o tytuł *ESK 2016* musimy sobie odpowiedzieć na pytanie: w jaki sposób przyciągnąć i przekonać do aktywności nie tylko mieszkańców Warszawy, ludność naszego kraju, ale również turystów zagranicznych.

4. Programy związane z tytułem muszą być akceptowane przez mieszkańców Miasta i wspólnie z nimi realizowane. Konsultowaliśmy z mieszkańcami hasło naszych starań. Wygrało

Warszawa „Każdemu po drodze” . Po drodze, bo do Warszawy ściąga biznes, artyści, młodzież, ludzie z innych miast Polski, goście ze Wschodu. W listopadzie 2008 roku uruchomimy stronę www Europejskiej Stolicy Kultury. Będziemy prowadzili na tej stronie dyskusje z mieszkańcami.

5. W programie powinny współpracować instytucje kultury i oświaty, organizacje pozarządowe, pracodawcy, biznes. Liczy się tu również dobra współpraca z regionem i krajem. Warszawa jako metropolia ma warunki, by organizować taką współpracę.

6. Różne programy realizowane przez miasto ubiegające się o tytuł ESK powinny być skoordynowane.

7. Istotna jest tożsamość Europejskiej Stolicy Kultury. Musimy wyeksponować to, co decyduje o niej w Warszawie. Będzie ważna „warszawskość” i zarazem europejskość imprez.

8. Sumując: Do miasta st. Warszawy należy przygotowanie takiej strategii starań o tytuł ESK 2016, która podkreśli specyfikę Stolicy w ramach europejskiej różnorodności kulturowej, atrakcyjnej jednocześnie i oryginalnej na szczeblu międzynarodowym, i która będzie prowokować mieszkańców do aktywności.

Warszawa, jako metropolia, nie ma jednego centrum. To wada i zarazem zaleta. Tu funkcjonuje wiele ważnych ośrodków, ma miejsce wiele ważnych wydarzeń. Jest wiele centów. Żadne inne miasto w Polsce nie ma tylu instytucji kultury.

Czym stolica może się pochwalić? Warszawa to energia, potencjał, perspektywy, rozwój, nowoczesność, różnorodność. Optymizm i tolerancja. Warszawa to miasto Chopina. Chopin jak marką naszego miasta, jak The Beatles tegorocznej Europejskiej Stolicy Kultury – Liverpoolu. Tymczasem tylko 2 % mieszkańców kojarzy genialnego muzyka z Warszawą. Świat z kolei kojarzy Chopina z Paryżem. Rok Chopinowski powinien być okazją do zmiany tego stanu rzeczy.

Mamy Warszawską Jesień, Wielkanocny Festiwal Beethovena, Jazz Jamboree, Orange Warsaw Festiwal, Warszawskie Spotkania Teatralne, Warszawski Międzynarodowy Festiwal Filmowy, Festiwal Singera, Skrzyżowanie Kultur.

Warszawa stała się centrum kultury niezależnej. Powstają teatry offowe, poczynając od Pragi Północ. Tworzymy nowe projekty: Centrum Nauki Kopernik, Muzeum Historii Żydów Polskich, Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Muzeum Historii Polski, Rewitalizacja Wisły.

Trzeba pamiętać, że nie wystarczy zestawienie instytucji i wydarzeń kulturalnych, żeby otrzymać tytuł ESK. Liczy się pomysł, główna idea. Na przykład Barcelona dostała tytuł za stworzenie sąsiedzkich centrów kultury.

Jak wpisuje się w strategię starań o tytuł *Warszawski Program Edukacji Kulturalnej*? Jeśli uruchomimy go, będzie ważnym argumentem, pod warunkiem, że trafimy z ofertami do dużej grupy dzieci i młodzieży. Pełnomocnicy z biur Edukacji i Kultury będą wspierać partnerów, żeby to się udało. Program powinien tworzyć sieć współpracy z udziałem jak największej liczby podmiotów. Musimy wykorzystać ogromny potencjał organizacji pozarządowych działających w stolicy na rzecz edukacji kulturalnej. Trzeba skoordynować go w taki sposób, aby obejmował nie tylko działania Miasta ale również Dzielnic.

Takie działania premiiowane są poprzez kryterium „*Obywatelstwo dzieci i młodzieży*”. Uczestnictwo dzieci powinno być wyraźnie wspierane przez miasto. Burmistrz Londynu zapewnił np. darmowy przejazd na lekcje w teatrach i muzeach. Lille ESK 2004 stworzyło program skupiający dzieci i młodzież pod hasłem *Miasto idealne*. Uczniów zachęcano do uczestnictwa w licznych artystycznych dyscyplinach, myśląc o idealnej przyszłości i nowej sztuce życia. Z kolei Wilno ESK 2009 zorganizowało projekt „*Młoda Europa, młoda Litwa*”, dający młodym ludziom okazję do lepszego zrozumienia wartości europejskich. A Genua ESK 2004 wykorzystwała dziecięcą perspektywę w spojrzeniu na miasto w ramach budowania nowego i różnorodnego świata wiedzy i wyobraźni – Genui przyszłości.

---

* Referat p. Ewy Czeszejko –Sochackiej, Pełnomocnika Prezydenta m. st. Warszawy ds. Europejskiej Stolicy Kultury 2016, został wygłoszony podczas konferencji dyrektorów warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego (Kazimierz Dolny, 17-18 września 2008)

Anna Szwed

Placówki wychowania pozaszkolnego w *Warszawskim programie edukacji kulturalnej*

Seminarium szkoleniowe dyrektorów warszawskich placówek wychowania pozaszkolnego, które odbyło się w dniach 17-18 września 2008 r. w Kazimierzu Dolnym, okazało się wydarzeniem niezwykle ważnym i w każdym tego słowa znaczeniu unikalnym. W Ośrodku Oświatowo-Szkoleniowym „Arkadia” spotkali się z dyrektorami – po raz pierwszy chyba w takiej liczbie na raz – przedstawiciele władz oświatowych stolicy, resortu kultury, Prezydenta Warszawy, metodycy nauczania przedmiotów artystycznych. Obecny był m.in. wiceprezydent m. st. Warszawy Włodzimierz Paszyński. Po raz pierwszy też w wieloletniej historii podobnych zjazdów w Kazimierzu nie skończyło się na spotkaniu i grzecznościowej wymianie poglądów.

Najważniejszym elementem seminarium, determinującym jego istotę i znaczenie, była rzeczywistość, intensywna, wspólna praca, w którą zaangażowali się wszyscy uczestnicy. W pięciu równoległe pracujących grupach warsztatowych przez wiele emocjonujących godzin pracowano nad różnymi aspektami, założeniami i możliwościami praktycznego przełożenia Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej, skupionymi w pięciu blokach tematycznych:

1. Placówki wychowania pozaszkolnego w *Warszawskim Programie Edukacji Kulturalnej* i strategii współzawodnictwa o tytuł *Europejskiej Stolicy Kultury*

Temat opracowała grupa warsztatowa, której moderatorem był Janusz Kostynowicz, doradca Prezydenta Warszawy ds. społecznych. W wyniku warsztatów określono założenia teoretyczne, najistotniejsze dla konstruowanego programu. Stwierdzono, że w pracy metodą projektową liczyć się powinny także projekty dziecięce, a partnerzy biorący udział w Warszawskim programie Edukacji Kulturalnej (WPEK) preferować będą projekty, otwarte na współpracę z otoczeniem. Ważnymi atrybutami podejmowanych działań powinny być: interdyscyplinarność, dążenie do rozwiązań międzyresortowych oraz podejście ekologiczne, a także elementy edukacji wielokulturowej i stymulowanie współpracy europejskiej.

Uspołecznienie edukacji kulturalnej poprzez udział rodziców, środowiska lokalnego, samorządów młodzieżowych, jak również organizacji pozarządowych, sprzyjać będzie tworzeniu sieci współpracy, niezbędnej dla właściwej realizacji programu.

W przekonaniu uczestników warsztatu niebagatelną rolę w programie odgrywać powinno wzmocnienie tożsamości warszawskiej, m.in. poprzez programy warszawianistyczne.

W procesie diagnozy, koniecznej do skonstruowania WPEK, należy przeprowadzić badania dotyczące zarówno współpracy szkół z placówkami wychowania pozaszkolnego oraz placówkami kultury, jak i zainteresowań warszawskich uczniów, ich stylów życia i uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez instytucje. Potrzebne są także badania dotyczące efektów nauczania przedmiotów artystycznych w warszawskich szkołach i przygotowania nauczycieli i kadr placówek kultury do pracy z młodzieżą.

W aspekcie organizacyjnym zaproponowano ukonstytuowanie Zespołu konsultacyjno-programowego WPEK, w którym znaleźliby się doradcy przedmiotów artystycznych, eksperci z uczelni, przedstawiciele placówek oraz instytucji kultury, Biura Edukacji i Biura Kultury. Zespół spotykałby się w Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej nie rzadziej niż raz na dwa miesiące, organizowałby również spotkania roboczych grup eksperckich.

Na mocy zawieranych porozumień możliwy byłby dobrowolny udział w pilotażach Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej; porozumienia takie powinny być wspierane przez SCEK i Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (WCIES) oraz Biuro Edukacji i Biuro Kultury.

Finansowanie programu powinno odbywać się poprzez interdyscyplinarne konkursy dla organizacji pozarządowych ogłaszane przez Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m. st. Warszawy, „małe granty” dla dzielnic i instytucji kultury, oraz granty dla oświatowych placówek edukacji kulturalnej w ramach konkursu Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych (WIE).

W pierwszym etapie realizacji (IX 2008 – 1 I 2009) przy opracowaniu koncepcji WPEK powinny zostać przeanalizowane wszystkie postulaty, przedstawione podczas Warszawskiego Forum Oświatowego „Edukacja kulturalna w Warszawie” w lutym 2008, uzupełnione o propozycje sformułowane podczas warsztatów w Kazimierzu Dolnym oraz elementy wypracowane podczas warszawskiej konferencji edukacji kulturalnej (7 X 2008). Należy też dokonać analizy ofert oświatowych placówek edukacji kulturalnej oraz ofert miejskich placówek kultury i włączyć do programu te propozycje, które są z nim zgodne.

Podkreślając rolę doradców przedmiotów artystycznych w organizowaniu współpracy placówek z WPEK postulowano zorganizowanie przy WCIES/SCEK zespołu doradców zaangażowanych w rozwijanie programu i konsultacji doradców dla placówek podejmujących innowacyjne inicjatywy w ramach WPEK.

Sporo miejsca poświęcono konieczności doskonalenia kadr oświatowych placówek edukacji kulturalnej i miejskich placówek kultury oraz wspierania innowacji, m.in. poprzez Konkurs Biura Edukacji „Warszawskie Inicjatywy edukacyjne” czy zainicjowanie działalności klubu nowatorów edukacji kulturalnej w SCEK.

Grupa zgłosiła też cenne propozycje ofert, form i rozwiązań zgodnych w WPEK, m.in.:

1. Zorganizowanie w SCEK giełdy tych ofert programowych placówek wychowania pozaszkolnego, placówek kultury i organizacji pozarządowych, które są zgodne z WPEK.
2. Pilotaż WPEK w jednej z dzielnic (padła propozycja, aby były to Bielany).
3. Stworzenie w ramach WPEK modułów: programów muzealnych oraz programów bibliotecznych (m.in. warszawskie konkursy czytelnicze dla uczniów).
4. Udział Miejskich Domów Kultury i organizacji pozarządowych w WPEK (projekty, konkursy ofert)
5. Promocja szkół najlepiej współpracujących z placówkami wychowania pozaszkolnego oraz instytucjami kultury (nagrody dla wyróżniających się na tym polu dyrektorów szkół i nauczycieli).
6. Porozumienia ze szkołami w ramach WPEK, podpisywane przez dyrektorów szkół i dyrektorów placówki (instytucji kultury) oraz przedstawicieli biur kultury i edukacji; szkoła wyznaczałaby koordynatora edukacji kulturalnej (nomen omen: KEKS) współpracującego z WPEK, do porozumienia byłyby dołączone projekty, które szkoła będzie realizować.
7. Wstępny wybór programów szkół, placówek wychowania pozaszkolnego oraz instytucji kultury zgodnych z założeniami WPEK:
  - Program „Szkolne atelier artystyczne”
  - Cykle zajęć z edukacji kulturalnej dla najmłodszych”
  - „Po drugiej stronie rzeki” (projekt SCEK ukierunkowany na wyrównywanie szans w dziedzinie kompetencji kulturowych)
  - „Wydajemy własną książkę” (książki tworzone przez dzieci)
  - Edukacja architektoniczno-urbanistyczna dla uczniów
  - Zajęcia z dziedziny konserwacji zabytków dla młodzieży

Problemem zajmowała się grupa warsztatowa w składzie: **Honorata Waszkiewicz, Barbara Woźniak, Wanda Górską, Wojciech Feliksiak, Anna Wróbel, Barbara Kitta-Gajkowska, Janusz Kostynowicz.**

2. Warszawski model współpracy placówek wychowania pozaszkolnego ze szkołami w ramach edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży – problemy i rozwiązania organizacyjno-prawne (na przykładzie doświadczeń MDK przy ul Puławskiej)

Grupa warsztatowa, pracująca nad tym tematem pod wodzą moderatora Marka Masłowskiego, dyrektora MDK przy Puławskiej, zaakcentowała konieczność przepływu informacji o specjalistach zatrudnionych w placówkach pozaszkolnych do szkół wraz z ofertą zajęć i programów edukacyjnych oraz formalnego punktu wyjścia do współpracy – podpisania porozumienia o współpracy placówki ze szkołą. We wspólnych przedsięwzięciach powinna odbywać się promocja szkół i placówek pozaszkolnych (przykłady dobrych praktyk w tym zakresie, wskazanych z własnego doświadczenia przez uczestników grupy to m. in. Festiwal Twórczości Artystycznej Dzieci i Młodzieży Mokotowa, projekty edukacyjne „Spotkania z kulturą” i „Tropiciele Tradycji”, „Teatralne lato” i in.).

Na terenie placówek pozaszkolnych powinno się prowadzić warsztaty artystyczne dla uczniów i nauczycieli szkół – pozwoli to na celowe wykorzystanie materiałów, narzędzi, potencjału specjalistów, jak również na rozszerzenie programów i zajęć szkolnych. Z drugiej strony placówki mogą współdziałać przy prowadzeniu na terenie szkół zajęć nie ujętych w programie (np. „Klub Miłośników Języka Esperanto” czy „Elementy konserwacji dzieł sztuki”).

Ważnym aspektem współpracy jest właściwy przepływ informacji, dlatego wskazane jest opracowanie informatora placówek pozaszkolnych, współpraca z biurem Promocji Miasta w tym zakresie, zorganizowanie stoiska zintegrowanego placówek na salonie edukacyjnym „Perspektywy Press”. Inne propozycje to ustanowienie „Dnia Edukacji Pozaszkolnej” i organizacja giełdy ofert programowych.

Z zakresu rozwiązań logistycznych za najistotniejsze uznano umożliwienie dyrektorom placówek pozaszkolnych prezentacji oferty i zasad współpracy podczas zebrania dyrektorów szkół przed rozpoczęciem roku szkolnego, zobligowanie dyrektorów szkół do współpracy z placówkami pozaszkolnymi, umożliwienie nauczycielom przedmiotów artystycznych uzupełnienia etatu w placówkach pozaszkolnych. W finansowaniu tych przedsięwzięć powinny partycypować: Biuro Edukacji (wydanie informatora), wydziały: Sportu, Kultury, Oświaty i Wychowania (finansowanie imprez).

W zakresie doradztwa postulowano utworzenie Rady Programowej Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej oraz stanowiska doradcy metodycznego w zakresie edukacji pozaszkolnej. Podkreślono wagę doskonalenia nauczycieli w edukacji artystycznej.

Pomysły praktycznych rozwiązań wspomagających wprowadzenie WPEK to m.in. wyłonienie łącznika z poszczególnych typów placówek pozaszkolnych, który zbiera i przekazuje oferty edukacyjne do szkolnego koordynatora („KEKSA”), propozycja, by w szkolnym pokoju nauczycielskim poznajdowała się wyeksponowana oferta placówek edukacji pozaszkolnej oraz by przy ocenach z przedmiotów artystycznych w szkole brane były pod uwagę osiągnięcia uczniów – uczestników zajęć edukacji pozaszkolnej.

Temat opracowała grupa w składzie: **Joanna Boldin, Marek Masłowski, Urszula Ciolek, Monika Gromek, Wiesława Maj, Maria Popławska-Staniszevska, Anna Biernacka, Antoni Żaliński.**

3. Rola placówek wychowania pozaszkolnego w animacji kulturalnej środowisk lokalnych (na przykładzie doświadczeń MDK Ochota)

Grupa moderowana przez dyrektora MDK Ochota Annę Szwed silnie zaznaczyła fundamentalne dla swoich dalszych ustaleń i wynikające z projektu WPEK rozumienie edukacji kulturalnej jako animacji społeczno-wychowawczej (w tym ujęciu kultura zawsze stanowi pewnego rodzaju narzędzie, a nie tylko cel sam w sobie), dla którego niezbędne jest też założenie, że nie może być ona incydentalnym zdarzeniem, ale ciągłym procesem kształcenia umiejętności i, co ważne, także postaw.

W działaniach ukierunkowanych na animację środowisk lokalnych niezwykle ważne jest badanie zapotrzebowania środowiska; niezbędne są różnorodne sposoby rozpoznawania, w których subjektem jest dyrektor i nauczyciele, ale także rodzice i wychowankowie, od których uzyskuje się cenną informację zwrotną, podobnie jak od szkół (odzew na oferty). Badania (np. ankiety) powinny być prowadzone nie tylko w placówkach, ale i w szkołach. W planowaniu przedsięwzięć warto brać pod uwagę pomysły dzieci i młodzieży, a włączanie rodziców do działań placówki także pozwala pozyskiwać w sposób bezpośredni ważną informację zwrotną. Ponadto niezbędne jest rozpoznanie zapotrzebowania i potencjału innych podmiotów (np. lokalnego biznesu, organizacji pozarządowych, władz dzielnicy itp.).

Po gorącej dyskusji wyłonił się postulat o konieczności wykorzystania do skutecznej animacji kulturalnej trendów generowanych przez pop-kulturę (centra handlowe, mody młodzieżowe i kreowane przez media itp.), które, właściwie zmodyfikowane i obudowane wartościowymi treściami kulturowymi, mogą stać się punktem wyjścia do cennych działań artystycznych. Ważne jest przy tym wypracowanie różnorodnej oferty, znalezienie drogi do różnych odbiorców (wiekowo, środowiskowo) oraz aktywizowanie wszystkich środowisk na danym terenie (wszystkie instytucje, organizacje, placówki, szkoły, przedsiębiorcy, władze dzielnicy).

Duży problem dostrzegli uczestnicy grupy w roszczeniowych lub obojętnych postawach rodziców, których kształtowanie (a przynajmniej jego próby także powinno być celem edukacji kulturalnej). Tu znaczącą rolę może odegrać współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, a także stworzenie etatów do wspomagania psychologiczno-pedagogicznego w placówkach (socjoterapeuta, psycholog, pedagog, logopeda), które postulowała grupa.

W finansowaniu działań środowiskowych, poza uruchomieniem zasobów wewnętrznych placówki (środki budżetowe, fundusz Rady Rodziców, dochody własne) należy starać się wykorzystać potencjał środowiska (sponsorzy, centra handlowe, przedsiębiorcy, NGO, rady osiedla i spółdzielnie mieszkaniowe, Straż Miejska, Straż Pożarna, szkoły); doświadczenia MDK Ochota (np. ścisła współpraca z Centrum Handlowym Reduta, sponsorującym wiele wspólnych działań czy Polskim Towarzystwem Zapobiegania Narkomanii, pozyskującym w konkursach oferty środki pozabudżetowe na organizowane razem z MDK przedsięwzięcia) dowodzą, że takie starania z czasem mogą przynieść doskonały efekt. Bardzo istotna byłaby możliwość realnego korzystania ze środków Miasta, np. poprzez Warszawskie Inicjatywy Edukacyjne dla placówek czy też małe granty oświatowe dla placówek wychowania pozaszkolnego. Wsparcie logistyczne miasta niezbędne jest także przy ewentualnym pozyskiwaniu środków unijnych – padła propozycja dwuetapowej konsultacji specjalistów zatrudnianych przez Miasto: doradztwo przy wstępnym formułowaniu założeń projektów, a następnie weryfikacja sporządzonych przez placówki projektów.

W zakresie doskonalenia i doradztwa uczestnicy zaproponowali powołanie Forum Dyrektorów Placówek Wychowania Pozaszkolnego – cykliczne, comiesięczne spotkania dyrektorów kolejno w poszczególnych placówkach, wymiana doświadczeń, dobrych praktyk, rozwiązań, narzędzi, wspólny bank informacji. Sformułowano też pomysł współpracy placówek w zakresie doskonalenia wewnętrznego (np. wzajemny udział w zebraniach samokształceniowych, wspólna organizacja i finansowanie szkoleń dla Rad Pedagogicznych, a w tym celu opracowanie rocznego kalendarza szkoleń). Za ważne uznano wypracowanie wspólnych rozwiązań doradztwa metodycznego oraz systemu pomocy prawnej dla placówek na poziomie miasta i dzielnic, w tym także bank rozwiązań prawnych dla powtarzalnych sytuacji i problemów.

Postulowano opracowanie w najbliższym czasie kalendarza spotkań Forum Dyrektorów oraz ustalono termin pierwszego spotkania (29.10.2008 godz. 10.00 w MDK, ul. Białobrzaska 19). Do końca roku szkolnego proponuje się opracowanie wzorów porozumień i dokumentów oraz kalendarza wspólnych działań (szczegóły zostaną omówione na spotkaniu Forum). Zrodził się także pomysł corocznego warszawskiego przeglądu dorobku placówek, współorganizowanego i finansowanego przez Miasto we współpracy z biurem Kultury, Sportu i FNNE.

Propozycje wypracowała grupa warsztatowa w składzie: **Lucyna Melcer, Anna Szwed, Edyta Trębicka, Ewa Boguła, Halina Pałasińska, Jolanta Skrzyczewska, Katarzyna Patrzyzna, Hanna Kocerna, Justyna Olszewska.**

4. Uczestnicy zajęć placówek wychowania pozaszkolnego – uczniami i studentami szkół artystycznych – standardy kształcenia

Założeniem wyjściowym, w pracy grupy moderowanej przez dyrektora SCEK Janusza Kłonieckiego i Annę Lisowską, dyrektora Państwowego Ogniska Artystycznego, był fakt, iż placówki edukacji kulturalnej nie są placówkami elitarnymi, są ogólnodostępne oraz że wypełniają one lukę w kształceniu artystycznym, którego niemal w zupełności brakuje w szkołach. Niezbędna jest więc właściwa ich promocja, a także przygotowanie i inwestowanie w tworzenie profesjonalnych miejsc prezentacji sztuki (galeria, scena, sala koncertowa, studio nagrań). Pilnym zadaniem jest też opracowanie standardów pracy z młodzieżą przejawiającą szczególne uzdolnienia artystyczne.

W pracy z uczestnikami zajęć artystycznych niezwykle ważne jest rozpoznawanie uzdolnień i indywidualna praca z uczestnikiem uzdolnionym, jak również promocja twórczości szczególnie uzdolnionych oraz poszerzanie wiedzy artystycznej uczestników poprzez stwarzanie im możliwości udziału w wydarzeniach kultury wysokiej. Zachowanie ciągłości w kontaktach z absolwentami placówek, którzy przygotowują się do profesjonalnego wykonywania zawodu pozwala na pozyskanie liderów, nie tylko pomocnych w pracy nauczycieli instruktorów, ale będących ważnymi wzorcami dla początkujących młodych artystów, samym absolwentom zaś kontakt taki umożliwia zdobywanie podstaw zawodu na zajęciach. Również w tym celu ważne jest przyjmo-

wanie studentów na praktyki studenckie w celu przygotowania ich do pracy w placówkach edukacji kulturalnej.

Grupa zaakcentowała silnie wagę postrzegania nauczyciela przedmiotów artystycznych jako mistrza i odpowiedzialność związaną z taką relacją nauczyciela z uczestnikami. Za niezwykle potrzebne uznano: doskonalenie metodyczne w grupach szkoleniowych z doradcami metodycznymi, wymianę doświadczeń na seminariach z doradcami metodycznymi, konsultowanie przez nauczycieli swoich doświadczeń z pedagogami z wyższych uczelni w pracowniach konsultacyjnych oraz zapraszanie pedagogów uczelni artystycznych i wybitnych artystów na zajęcia w placówkach.

Nad tematem pracowała grupa warsztatowa w składzie: **Anna Lisowska, Janusz Kłoniecki, Anna Kondratowicz, Iwona Dybowska, Ewa Listkowska.**

5. Program „Kulturalny kibic” w kontekście przygotowań do Euro 2012

Moderatorem tej grupy warsztatowej był Krzysztof Zimnicki, dyrektor Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego Nr 6. W celu wdrożenia niezwykle ważnego – zarówno w kontekście ociekających nas ważnych wydarzeń sportowych, jak i wobec obecnych problemów wynikających z braku powszechnego i atrakcyjnego modelu kultury kibicowania – programu zespół postulował organizowanie warsztatów dla nauczycieli i animatorów kulturalnego kibicowania, w czym główną rolę powinno odrywać Biuro Edukacji i doradcy metodyczni. Kolejna propozycja aktywizacji działań zmierzających do wypracowania takiego modelu to konkurs dla placówek oświatowych na program „Kulturalny kibic”; nagrodą w konkursie powinny być materiały i sprzęt niezbędny do realizacji programu. Ten etap powinien znaleźć swój finał w maju-czerwcu 2009. W rezultacie od września 2009 w placówkach powinny zacząć działać „Kluby Kulturalnego Kibica”, a od roku szkolnego 2009/2010 należy zainaugurować coroczny turniej „Klubów Kulturalnego Kibica” – udział w zawodach i rozgrywkach; trzeba też opracować regulamin turnieju. Ważnym wydarzeniem powinny stać się w realizacji programu dzielnicowe rozgrywki Warszawskiej Olimpiady Młodzieży, finały stołeczne oraz finały Ogólnopolskiej Olimpiady Młodzieży (2010/2012), a także inne imprezy sportowe i parasportowe – regaty, pokazy modeli latających, turnieje tańca, itp. Finał turnieju drużyn „Klubów Kulturalnego Kibica” powinien odbyć się w kwietniu 2010 i 2011, a główną nagrodą mogłoby być np. 10 biletów na mecz EURO 2012.

Ważną sprawą będzie wdrożenie Kodeksu Warszawskiego Kibica. W porozumieniu z Kuratorium Oświaty powinny być rekomendowane zapisy KKK w programach wychowawczych szkół i placówek oświatowych – posłuży to m.in. propagowaniu w placówkach zasad „fair play”, przepisów sportowych, a także tolerancji i otwartości wobec innych narodowości.

Placówki oświatowe powinny włączyć się w przygotowanie wolontariuszy – wspólnie z uczelniami, samorządami studenckimi i klubami sportowymi. Również organizacje pozarządowe mogłyby uczestniczyć w konkursie na programy wychowawcze związane z kulturalnym kibicowaniem, w którym miałyby możliwość uzyskania dotacji z miasta na ten cel.

Koordynacją programu zajmie się zespół projektu „Kulturalny Kibic” we współpracy z Biurem Edukacji, Szkolnym Związkiem Sportowym, placówkami oświatowymi, doradcami i ekspertami. Jego finansowanie należy zaplanować z budżetu miasta – Biur: Edukacji, Sportu, Bezpieczeństwa, Promocji, trzeba także pozyskać sponsorów. Doradztwo w zakresie realizacji programu będą prowadzić specjaliści i eksperci w dziedzinie psychologii społecznej i socjologii (tu ważna współpraca z uczelniami wyższymi), powinna włączyć się też Policja, Straż Miejska, specjaliści w dziedzinie organizacji widowiska sportowego.

Opracowała grupa warsztatowa w składzie: **Krzysztof Zimnicki, Andrzej Makulski, Sławomir Kalinowski, Piotr Łukawski, Krzysztof Kłopotowski, Urszula Wacowska, Irmina Wacko-Daniszevska, Alina Matuszkowiak.**

Wspólny wysiłek na seminarium i jego efekty dla realnego kształtu WPEK bardzo wyraźnie pokazują, że możliwe, wskazane i niezbędne jest takie praktyczne wypracowanie normatywnych założeń programowych dla skutecznych dalszych działań.

Jacek Szymanderski

Badanie uczestników zajęć w MDK

Omówienie wyników I etapu badań nad zajęciami pozaszkolnymi i pozalekcyjnymi

Badanie uczestników zajęć pozaszkolnych w warszawskich młodzieżowych domach kultury stanowi fragment szerszych badań nad ofertą zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych, oferowanych młodzieży przez publiczne placówki oświatowe.

Celem badań jest dostarczenie danych umożliwiających optymalizację decyzji podejmowanych przez Biuro Edukacji w zakresie finansowania i innych działań dotyczących oświaty pozaszkolnej oraz zajęć pozalekcyjnych realizowanych w szkołach, a finansowanych przez samorząd warszawski.

Uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych jest traktowane przez władze samorządowe jako wartość. Badanie ma pomóc podjąć działania mające na celu

1. Zwiększenia uczestnictwa określonego jako odsetek uczniów uczestniczących
2. Maksymalizacji zadowolenia uczniów mierzonej subiektywnymi wskaźnikami
3. Ugruntowania chęci uczestnictwa w zajęciach

Przedmiotem badania była oferta zajęć proponowana młodzieży warszawskiej przez MDK.

Chcieliśmy:

1. Ocenić trafność obecnej oferty ze względu na maksymalizację zadowolenia
2. Określić jaka oferta trafiałaby lepiej w zainteresowania uczniów
3. Określić jak zmiany oferty mogłyby wpłynąć na wzrost ilości uczestników zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych

Badanie uczestników zajęć w placówkach oświaty pozaszkolnej przeprowadzono w grudniu 2007 roku w 26 z 27 wskazanych przez warszawskie Biuro Edukacji placówkach w stolicy. Zbadano 1073 uczestników zajęć w młodzieżowych domach kultury.

Badania prowadzono w grudniu, zatem badani to ci, którzy pozostali w placówkach; nie mogliśmy dotrzeć do tych, którzy odeszli po kilku zajęciach, nie mamy również danych, by oszacować ich ilość. Będzie to przedmiotem dalszych etapów badania.

Nie jest naszym zadaniem tworzenie rankingu MDK czy nauczycieli prowadzących zajęcia ze względu na ocenę jaką dali im uczniowie. Naszym zadaniem jest określenie trafności oferty. Zróżnicowanie stopnia zadowolenia uczestników z zajęć między poszczególnymi MDK nie może być wykorzystane jako ocena pracy tego MDK. Analizy będą służyły wyłącznie ocenie trafności oferty.

Będziemy chcieli określić czy w badanej grupie występuje zjawisko określane w badaniach marketingowych jako dysonans pozakupowy. Jest to zjawisko niezadowolenia i chęci zmiany produktu, który nabyliśmy, by zaspokoić jakieś potrzeby. Dysonans pozakupowy jest rezultatem nie tylko różnicy między oczekiwaniami przed zakupem a cechami nabytego przedmiotu. To również różnica między cechami przedmiotu a potrzebami, które mogły ulec zmianie czy doprecyzowaniu już po zapoznaniu się z zakupem.

Ewentualne rozczarowanie młodzieży zajęciami może wynikać z porównania rzeczywistych zajęć z oczekiwaniami wcześniejszymi, skorygowanymi przez doświadczenie nabyte przez uczestnika już w trakcie zajęć.

Trafność oferty.

Trafność oferty, skierowanej do młodzieży przez MDK, definiujemy przy pomocy pojęć używanych w badaniach marketingowych.

Oferta jest trafna, jeżeli podaż i popyt jest zrównoważony, to znaczy

- po wyczerpaniu miejsc w MDK nie zostali na zewnątrz chętni którzy w danych wa-

runkach chcieliby uczestniczyć w zajęciach

- poszczególne rodzaje zajęć są wykorzystane, to znaczy znajduje się na nich komplet uczniów.

Oferta jest nietrafna gdy podaź i popyt są niezrównoważone, to znaczy gdy

- jest więcej miejsc niż chętnych
- jest więcej chętnych niż miejsc.

W szczególności oferta jest nietrafna gdy na zewnątrz pozostają chętni a na niektórych zajęciach są wolne miejsca.

O asortymentowym niedostosowaniu oferty możemy mówić również wówczas, gdy popyt i podaź zostały zrównoważone, ale ludzie są niezadowoleni ze sposobu, w jaki ich potrzeby zostały zaspokojone. Zbadaniu podaży i popytu dotyczących zajęć w MDK, będą służyć wywiady z dyrektorami tych placówek. W badaniu młodzieży w MDK zajęliśmy się wyłącznie sytuacją dostosowania oferty w sensie asortymentowym.

Problem badawczy polegał na tym, by stwierdzić czy uczeń dokonał trafnego wyboru Nietrafny wybór zajęć z oferty skutkuje wspomnianym powyżej dysonansem.

Nietrafny wybór na ogół powodują następujące warunki

1. Uczeń w jakiś sposób był przymuszony do uczestnictwa w zajęciach. Uważał, że powinien (musiał) się zapisać;
2. Odrzucone warianty rozwiązania miały w dużym stopniu cechy pożądane;
3. Liczba dostępnych alternatyw wyboru była znaczna;
4. Decyzja nie miała charakteru tak zwanej rozważnej decyzji. To znaczy w chwili wyboru uczeń nie miał jasnych kryteriów.

Szczególnie ważny jest tu pierwszy punkt. Z punktu widzenia zaspokojenia potrzeb podstawowych, a więc takich, gdzie możemy mówić o konieczności – poza zajęciami reedukacyjnymi i świetlicowymi nie występuje konieczność uczestnictwa w zajęciach.

Zdarzeniem prawdopodobnym jest sytuacja, w której uczeń, uczestnicząc w zajęciach, działa wbrew swoim chęciom. Po prostu wykonuje polecenie. Taka sytuacja mogłaby mieć duży wpływ na nasz główny wskaźnik, jakim jest zadowolenie z uczestnictwa w zajęciach. W przypadku korzystania z oferty MDK, problem dobrowolności wymagał zbadania.

Na pytanie kto zdecydował o tym żebyś chodził na zajęcia, 20 % wskazało, że inicjatywa wyszła od rodziców.

A8. Kto zdecydował o tym, żebyś chodził(a) na te zajęcia?	ilość	Procent
Sam chciałem	837	78,0
Rodzice mnie namówili	214	19,9
Inne	20	1,9
Brak danych	2	0,2
Suma	1073	100,0

Dokonanie wyboru przez rodziców nie oznacza przymusu. Zakładamy, że jeżeli zadowolenie z zajęć i chęć uczestnictwa w zajęciach - w grupie tych, którzy sami wybrali i tych którzy skorzystali z inicjatywy rodziców - jest taka sama, to fakt że decyzja nie była samodzielna nie ma znaczenia dla oceny trafności oferty i trafności wyboru.

Występuje słaby związek między tym, czy badany chętnie, czy nie chętnie chodzi na zajęcia a samodzielnością wyboru. (odpowiednie średnie tego czy chętnie chodzi na skali od 1 do 4 wynosiły przy samodzielnym wyborze 3.81 zaś przy wyborze dokonany przez rodziców 3,67). Zważywszy, że:

- 17,9% uczniów zadeklarowało, że chodzi na zajęcia chętnie,
- 80,4% powiedziało, że chodzi bardzo chętnie

Odpowiednie liczby dla uczniów, którzy wybrali sami, wynoszą:

- raczej chętnie 17,3%;
- bardzo chętnie 81,9%

Natomiast wśród tych, którzy powiedzieli, że rodzice ich namówili do uczestnictwa w zajęciach

- raczej chętnie chodzi na zajęcia 27,1%;
- bardzo chętnie 69,2%

Różnica jest dość wyraźna, wpływ rodziców na podjęcie decyzji o uczestnictwie w zajęciach może w pewnym stopniu negatywnie wpływać na chęć uczestniczenia w zajęciach. Dokładniej należałoby powiedzieć, że wpływ rodziców może nieco osłabiać radość z uczestniczenia.

Nie wiemy nic o sile nacisku rodzicielskiego. W dalszym ciągu uprawdopodobnimy przypuszczenie, że ci uczniowie, którzy uczestniczą w zajęciach z inspiracji rodziców, w mniejszym stopniu zaspokajają potrzeby samorealizacji.

Jednak wpływ tego czynnika, mimo że zauważalny, jest zdecydowanie mały.

Pytania dotyczące zadowolenia

Poniżej omówimy wszystkie pytania wskazujące na zadowolenie lub niezadowolenie z zajęć.

A5. Czy ogólnie biorąc lubisz te zajęcia?	ilość	procent
Bardzo nie lubię	12	1,1
Raczej nie lubię	6	,6
Raczej lubię	191	17,8
Bardzo lubię	861	80,2
Trudno powiedzieć	3	,3
Suma	1073	100,0

A6. Czy Twoim zdaniem te zajęcia są ciekawe czy nudne?	ilość	procent
Bardzo nudne	6	,6
Raczej nudne	3	,3
Dość ciekawe	287	26,7
Bardzo ciekawe	770	71,8
Trudno powiedzieć	7	,7
Suma	1073	100,0

A7_a. Lubię robić to co się robi na tych zajęciach	ilość	procent
Zdecydowanie się nie zgadzam	1	,1
Raczej się nie zgadzam	7	,7
Raczej się zgadzam	179	16,7
Zdecydowanie się zgadzam	874	81,5
Trudno powiedzieć	12	1,1
Suma	1073	100,0

A7_b mam tu fajnych kolegów / koleżanki	Ilość	procent
Zdecydowanie się nie zgadzam	10	
Raczej się nie zgadzam	25	
Raczej się zgadzam	257	
Zdecydowanie się zgadzam	759	
Trudno powiedzieć	22	
Suma		1073

A7_c. Dobrze się tu czuję	ilość	procent
Zdecydowanie się nie zgadzam	2	,2
Raczej się nie zgadzam	4	,4
Raczej się zgadzam	228	21,2
Zdecydowanie się zgadzam	833	77,6
Trudno powiedzieć	6	,6
Suma	1073	100,0

A7_d. Wolę tak spędzać czas niż robić coś innego	ilość	procent
Zdecydowanie się nie zgadzam	18	1,7
Raczej się nie zgadzam	51	4,8
Raczej się zgadzam	346	32,2
Zdecydowanie się zgadzam	617	57,5
Trudno powiedzieć	41	3,8
Suma	1073	100,0

A9 a. Jak chętnie chodzisz na te zajęcia	ilość	procent
Bardzo niechętnie	4	,4
Raczej niechętnie	10	,9
Raczej chętnie	210	19,6
Bardzo chętnie	846	78,8
Brak danych	3	,3
Suma	1073	100,0

A16. Biorąc wszystko pod uwagę jak ogólnie oceniasz te zajęcia?	ilość	procent
Bardzo słabo	2	,2
Raczej słabo	7	,7
Raczej dobrze	215	20,0
Bardzo dobrze	836	77,9
Trudno powiedzieć	13	1,2
Suma	1073	100,0

Odpowiedzi na powyższe pytania miały wskazywać stopień:

- zadowolenie z uczestnictwa w zajęciach,
- chęci uczestnictwa,
- zainteresowania zajęciami.

Uzyskane wyniki mogą być uznane za bezpośredni wskaźnik trafności oferty i trafności wyboru – czyli braku rozczarowania po bliższym zapoznaniu się z wybranymi zajęciami (dysonans pozakupowy). Wszystkie odpowiedzi wskazują, że ponad 95 % badanych lubi zajęcia na które chodzi, uważa je za interesujące ogólnie dobrze je ocenia. W dalszej interpretacji wyników skupimy się na różnicach między słabą a silną odpowiedzią pozytywną. Z punktu widzenia użytkowników oferta jest zdecydowanie zadawalająca.

A7_e. przychodzę tu bo nie mam ciekawszych zajęć	ilość	procent
Zdecydowanie się nie zgadzam	413	38,5
Raczej się nie zgadzam	315	29,4
Raczej się zgadzam	129	12,0
Zdecydowanie się zgadzam	158	14,7
Trudno powiedzieć	58	5,4
Suma	1073	100,0

A7_g. Koledzy/koleżanki chodzą, więc ja też chodzę z nimi	ilość	procent
Zdecydowanie się zgadzam	233	21,7
Raczej się zgadzam	155	14,4
Raczej się nie zgadzam	219	20,4
Zdecydowanie się nie zgadzam	421	39,2
Trudno powiedzieć	45	4,2
Suma	1073	100,0

Stwierdzenia A7-e i a7-g miały pozwolić odróżnić tych którzy zdecydowanie podkreślają świadomy wybór od tych którzy chodzą, bo wśród innych ofert nie znajdują nic ciekawszego, lub są motywowani chęcią przynależności do grupy rówieśniczej. Odpowiedzi na te pytania nie mają wpływu na zadowolenie z uczestnictwa w zajęciach

A11. Czy chciałbyś chodzić na jakieś inne zajęcia	ilość	procent
Nie, te zajęcia mi wystarczą	744	69,3
Wolałbym zamiast na te zajęcia chodzić na inne zajęcia	19	1,8
Tak chciałbym nadal chodzić na te zajęcia a oprócz tego jeszcze na inne zajęcia	299	27,9
Wolałbym nie chodzić na żadne zajęcia	9	,8
Trudno powiedzieć	2	,2
Suma	1073	100,0

Odpowiedź na pytanie A11 wskazuje, że prawie nikt z uczestników zajęć nie chce ich zmieniać. Interpretując ten wynik i odpowiedzi dotyczące zadowolenia zainteresowania, można powiedzieć, że co do asortymentu, wszyscy znaleźli w ofercie to, czego szukali i nadal, po paru miesiącach uczęszczania, są bardzo zadowoleni.

Gdyby chodziło o ofertę butów, byłby to wynik zaskakujący, ale zrozumiały. W przypadku zajęć pozaszkolnych uznanie, że wszyscy znaleźli dokładnie, to czego szukali wśród kilkudziesięciu rodzajów zajęć, jest w kategoriach rynkowych niezrozumiałe. Oznaczałby ten wynik nie tylko to, że wszyscy znaleźli w zajęciach to, czego szukali, ale również, że dokładnie wiedzieli czego szukają. To jest nieprawdopodobne. Można z całą pewnością założyć, że bardzo wielu uczestników dopiero na zajęciach dowiedziało się na czym ta aktywność polega.

Nie wiemy ile odpadło, ile zrezygnowało po kilku zajęciach. Sprawdzimy to w dalszych badaniach. Jest to informacja kluczowa dla interpretacji wyników. Jeżeli liczba tych, którzy się zawiedli i zobaczyli, że zajęcia, które wybrali, im nie odpowiadają, jest mała, to znaczy, że należy odpowiedzieć na pytanie jaką potrzebę zaspokajają uczestnicy zajęć. Na pewno nie jest to potrzeba lepienia garnków czy pływania rozumiana wprost tak jak potrzeba posiadania butów.

Czy stopień zadowolenia uczestników z poszczególnych zajęć jest różny.

Rodzaj zajęć	Czy ogólnie biorąc lubisz te zajęcia?	Biorąc wszystko pod uwagę jak ogólnie oceniasz te zajęcia?
Pływanie	3.69	3.71
Gimnastyka, lekkoatletyka, kulturystyka, sporty walki	3.83	3.85
Piłka: nożna, ręczna, siatkówka	3.71	3.67
Żeglarstwo, wioślarstwo itp.	3.88	3.94
Tenis stołowy	3.91	3.70
Inne sporty, turystyka	3.92	3.77
Ceramika, rzeźba rękodzieło, haft	3.81	3.81
Zajęcia plastyczne, malarstwo, scenografia	3.82	3.83
Literatura i czytelnictwo	3.75	3.69
Gry i zajęcia świetlicowe	3.93	3.93
Filmowe i fotograficzne	3.82	3.71
Majsterkowanie i modelarstwo	3.72	3.80
Teatralne	3.79	3.77
Komputerowe	3.90	3.93
Muzyka	3.80	3.89
Taniec	3.72	3.72
Zajęcia edukacyjne	3.75	3.86
Pozostałe	3.50	3.50

Chcemy znaleźć odpowiedź na pytanie jaka oferta najlepiej trafia w zainteresowania uczniów, czy jakieś zajęcia sprawiają ich uczestnikom znacznie więcej „frajdy” niż inne zajęcia. Stopień satysfakcji z uczestniczenia w zajęciach zależy od całego szeregu czynników:

- jakość zajęć obecnie prowadzonych.
- cech ucznia (osobistych, społecznych, sytuacji rodzinnej)
- zainteresowania (ukształtowanego wcześniej) danym rodzajem zajęć
- nauczyciela prowadzącego zajęcia
- warunków materialnych (sala, wyposażenie itp.).

Chcąc dowiedzieć się czy pewne rodzaje zajęć dają uczestniczącym w nim uczniom więcej zadowolenia niż inne, musimy wyeliminować⁴ wpływ powyższych czynników na ocenę. W rezultacie uzyskamy zadowolenie „netto”, to jest zadowolenie z danego rodzaju zajęć bez wpływu innych czynników. Posłużyliśmy się średnią (w skali całego miasta) wartością odpowiedzi na pytanie A5 „Czy lubisz te zajęcia” i A16 „Jak ogólnie oceniasz te zajęcia”. Różnice między średnimi są niewielkie, warto jednak zwrócić uwagę, że cztery rodzaje zajęć najbardziej lubiane to:

Wioślarstwo, żeglarstwo windsurfing	3.94
Gry i zajęcia świetlicowe	3.93
Komputery	3.93
Muzyka	3.89

Natomiast cztery zajęcia mające najniższe średnie to

Pływanie	3.71
Tenis stołowy	3.70
Literatura i czytelnictwo	3.69
Piłka nożna, siatkówka, piłka ręczna	3.67

Stwierdziliśmy, że nie występują duże różnice między średnim zadowoleniem z poszczególnych zajęć. Jest to niezwykle ważne stwierdzenie. Oznacza to tyle, że **prawie wszyscy badani od razu trafili na „swój” rodzaj asortymentu.** Każde zajęcia są źródłem wysokiego zadowolenia. Podkreślmy, że badani nie zmieniali zajęć.

Gdybyśmy chcieli zastosować koncepcję optymalnej alokacji, to można powiedzieć, że uzyskane wyniki wskazują na znalezienie się blisko tego celu. Gdybyśmy zaczęli dokonywać przesunięć między poszczególnymi grupami, nie uzyskalibyśmy istotnego wzrostu zadowolenia (zakładamy oczywiście, że popyt na wszelkie rodzaje zajęć jest zrównoważony – to założenie zweryfikujemy dopiero w dalszej części badań). Mając w pamięci powyższe stwierdzenie o powszechnym wśród uczestników zadowoleniu z zajęć, możemy wskazać na pewne bardzo subtelne, ale ważne różnice.

Najniższe średnie jeżeli chodzi o zadowolenie uzyskują: pływalnia (3,69) i piłka (3,71) oraz taniec (3,72). Najwyższe średnie uzyskują zajęcia świetlicowe (3,9), tenis stołowy i gry stolikowe (3,91) oraz komputery (3,90). Można powiedzieć, że pływalnia, piłka i taniec w minimalnie, ale statystycznie istotnym stopniu gorzej trafiają w oczekiwania uczestników niż zajęcia świetlicowe, tenis stołowy, komputery.¹ Bardzo małe różnice średniego zadowolenia z poszczególnych zajęć powinno się interpretować jako wskazujące na w pełni racjonalną decyzję. Warunkiem racjonalnej decyzji wyboru jest posiadanie przez wybierających jasnych kryteriów zanim dokonają wyboru zajęć oraz sprecyzowanych oczekiwań zanim rozpoczną zajęcia.

Otóż to założenie jest nierealistyczne. Racjonalny i trafny wybór to sytuacja gdy wybierający

- Zawczasu wiedział czego chce;
- Znał całą ofertę i dokonał wyboru;
- Jest w pełni zadowolony z tego co otrzymał.

Doświadczeni pedagodzy będą w stanie odpowiedzieć, czy pierwszy z tych warunków jest prawdziwy w odniesieniu do dzieci i młodzieży rozpoczynającej uczestniczenie w zajęciach.

⁴ Nie chodzi o eliminację poprzez kontrolowanie pozostałych zmiennych.

Można zapytać czy jakiś wpływ na tę zgodność oczekiwań z realizacją miało źródło informacji. Otóż nie miało – bez względu na to czy informacja o zajęciach pochodziła od nauczyciela, kolegów czy rodziców, ilość bardzo lubiących czy bardzo zadowolonych oraz zadowolonych „ale” – jest taka sama w każdej grupie, różnice są nieistotne statystycznie.

Uzyskane wyniki świadczą jednoznacznie o bardzo wysokiej trafności oferty i trafności wyboru spośród różnych zajęć. Jednak jest tak tylko wśród tych, którzy z oferty MDK skorzystali, a jest to zaledwie około 10% uczniów warszawskich. Powstaje pytanie: czy ci, którzy nie korzystają z MDK robią tak ze względu na nieatrakcyjną ofertę, za małą podaż, czy z innych przyczyn? Jeżeli z innych przyczyn, to czy leżą one po stronie MDK (niska jakość oferty), trudności związanych z dopasowaniem harmonogramu, czy też szukać należy jeszcze innych przyczyn.

Znaleźć odpowiedź na powyższe pytania pomoże nam realizacja dalszych części badań. W tej chwili ważne jest oddalenie przypuszczenia pierwszego. Gdyby twierdzenie pierwsze było prawdziwe, oznaczałoby to, że do MDK chodzą maniacy marnych zajęć, mający bardzo dziwne i rzadkie gusty. Jest to oczywista bzdura. Nie wiemy jakie są przyczyny, że tylko niewielka część warszawskiej młodzieży korzysta z zajęć w MDK ale **przyczyn nieuczęszczania nie należy szukać w asortymentowym składzie oferty MDK.**

Wiele wskazuje na to, że wszystkie rodzaje zajęć zaspokajają tę samą potrzebę. Po to, by zaspokoić tę wspólną wszystkim potrzebę, jeden wybiera taniec, inny muzykę, jeszcze inny pływalnię czy literaturę. Podobnie jak wspólną wszystkim potrzebę chodzenia w butach zaspokajamy sięgając po bardzo zróżnicowany asortyment.

Wrócimy jeszcze do sprawy rynkowej skuteczności oferty. Badając trafność wyboru przyjmujemy założenie, że decyzja była racjonalna. Uczestnicy dokonywali wyboru świadomie – to znaczy mając wiedzę na temat zbioru alternatyw. To założenie jest mało prawdopodobne, przynajmniej wobec rozpoczynających zajęcia w tym roku.

A1. Od ilu lat uczestniczysz w tych zajęciach, niezależnie od tego czy w tym MDK, czy w innym	Ilość	Procent
Zacząłem w tym roku szkolnym	494	46,0
Już drugi rok szkolny chodzę na te zajęcia	319	29,7
Już trzeci rok albo dłużej chodzę na te zajęcia	253	23,6
Nie wiem nie pamiętam	7	,7
suma	1073	100,0

Wybierający pierwszy raz prawdopodobnie zapoznawał się z przedmiotem wyboru dopiero po dokonaniu tego wyboru. Wtedy dopiero mógł racjonalnie ocenić zgodność z zainteresowaniami. Natomiast ci, którzy zaczęli w tym roku szkolnym, też mają entuzjastyczny stosunek do zajęć.

Ważnym wskaźnikiem trwałości korzystania z oferty w sensie rodzaju zajęć jest chęć kontynuacji uczestniczenia w zajęciach w przyszłym roku.

A13. Które ze zdań najlepiej opisuje to czy w przyszłym roku będziesz dalej chodzić na te zajęcia?	Ilość	Procent
Tak chciałbym i chyba będę chodzić	960	89,5
Tak chciałbym ale chyba nie będę chodzić	72	6,7
Nie chciałbym ale chyba będę chodzić	15	1,4
Nie chciałbym i nie będę chodzić	21	2,0
Trudno powiedzieć	5	,5
Suma	1073	100,0

Tylko 3,4% chciałoby przerwać uczestnictwo w zajęciach. Oznaczałoby to, że dokonali nietrafnego wyboru, lub że zdecydowały inne powody. Natomiast 96% badanych odpowiada, że chcieliby kontynuować uczestnictwo w tych zajęciach. Jest to najsilniejszy dowód zgodności oferty z popytem. Poza wyjątkami, wszyscy uczestnicy zajęć, po zapoznaniu się przez kilka miesięcy uczestnictwa z istotą zajęć, stwierdzają, że chcą to robić dalej. Zamiar chodzenia na te same zajęcia w dalszym ciągu ma wszelkie cechy wyboru racjonalnego – przede wszystkim wybierający

wie co wybiera. Jest to bardzo ważny wynik tego badania, oznacza bowiem, że racjonalna decyzja całkowicie potwierdza pierwszy wybór. Jeżeli założymy, że grupa uczęszczających obecnie na zajęcia nie stanowi pełnego zbioru tych warszawskich uczniów, którzy mają wszelkie cechy psychiczne, socjalne oraz organizacyjne, niezbędne by chcieć uczestniczyć w zajęciach, czyli jeżeli założymy, że w przyszłym roku przystąpi do zajęć około 8 tys. nowych uczestników i prawie nikt nie ubędzie, to dynamika wzrostu uczestnictwa powinna wynosić około 35-40 % rocznie.

Od dyrektorów MDK będziemy musieli uzyskać informacje o dynamice uczestnictwa np. z ostatnich czterech lat. Jeżeli warunki nie uległy istotnej zmianie (np. wielkość finansowania) a dynamika była inna, to będziemy musieli zweryfikować interpretację⁵.

Ważnym wskaźnikiem trafności oferty może być informacja o zmianach zajęć pozaszkolnych. Bardzo niewielka (niecałe 3%) ilość młodzieży zmieniła zajęcia. W większości nie dlatego, że zajęcia im nie odpowiadały, tylko ze względów nie związanych z zajęciami (przeprowadzka, zmiana szkoły itd.). Oznacza to, że dzieci dokonały trafnego wyboru już za pierwszym razem.

Osiągnięcia szkolne a wybór zajęć

Dobre rynkowe dostosowanie oferty nie oznacza trafności oferty pod względem pedagogicznym. Bardzo ważne jest rozróżnienie między zgodnością oferty z zainteresowaniami uczniów a zgodnością oferty z teoretycznie zdefiniowanymi funkcjami pedagogicznymi zajęć pozaszkolnych. Badanie służy przede wszystkim uzyskaniu informacji o trafności oferty. Poszukiwanie związku statystycznego między różnymi rodzajami zajęć a osiągnięciami szkolnymi ma służyć przede wszystkim lepszemu scharakteryzowaniu grupy docelowej, do której kierowana jest oferta zajęć pozaszkolnych. Nie jest to w żadnym stopniu próba określenia wychowawczego wpływu oferty. Przeprowadzone badania nie dostarczają danych pozwalających na formułowanie hipotez o zależnościach przyczynowych między osiągnięciami szkolnymi a rodzajem zajęć. Możemy co najwyżej określić, czy między uczestniczącymi i nieuczestniczącymi występuje różnica w wartości wskaźników procesu edukacyjno-wychowawczego.

Różnice między rodzajem zajęć a średnimi ocenami uczestników są dość wyraźne:

Najwyższe osiągnięcia z polskiego w kolejności:

- muzyka – 3,76
- plastyka (malarstwo, rysunek) – 3,65
- pływalnia – 3,57
- taniec – 3,50
- plastyka (lepienie itd.) – 3,48

Najgorsze oceny z polskiego:

- zajęcia świetlicowe – 2,0
- tenis stołowy, gry stolikowe – 2,43
- majsterkowanie, modelarstwo – 2,70

Najlepsze oceny z matematyki:

- muzyka – 3,69
- taniec, balet – 3,55
- plastyka (malarstwo rysunek) – 3,54
- pływalnia – 3,43

Najgorsze oceny z matematyki:

- zajęcia świetlicowe – 2,25
- literatura i czytelnictwo – 2,29
- filmowe i fotograficzne – 2,29
- tenis stołowy gry stolikowe – 2,39

Różnica między grupami z najlepszymi i najgorszymi ocenami przedmiotowymi jest wyraźna. Uczniowie wybierający muzykę czy pływalnię są wyraźnie dobrymi uczniami. Interesujące jest, że np. uczniowie wybierający literaturę i czytelnictwo mieszczą się dopiero w środku skali ocen z polskiego. Niewątpliwie najgorsi uczniowie korzystają z zajęć świetlicowych, tenisa stołowego, gier stolikowych. Powyższe dane oczywiście nie pozwalają na interpretację przyczynową.

Podejście marketingowe nakazuje stwierdzić, że muzyka, plastyka, taniec, pływalnia to oferta dla uczniów dobrych. Natomiast zajęcia świetlicowe i ping pong to oferta dla uczniów słabych. Sprawa stanie się bardziej jasna, kiedy odpowiemy na pytanie jaką potrzebę zaspokajają zajęcia pozaszkolne.

Czy trafność wyboru zależy od wyników w nauce? To znaczy czy zadowolenie z zajęć jest wyższe wśród lepszych uczniów czy wśród gorszych? W całej grupie badanych, bez podziału na zajęcia, uczniów gorszych znajdziemy częściej wśród tych którzy deklarują nieco mniejsze zadowolenie z zajęć. Pływalnia plastyka muzyka mają istotnie niższe średnie zadowolenie od zajęć świetli-

⁵ Względy organizacyjne zadecydowały o tym, że badanie młodzieży robiliśmy przed uzyskaniem informacji o uczestnictwie.

cowych i ping ponga, a zarazem wybierane są przez zdecydowanie lepszych uczniów niż zajęcia świetlicowe i ping pong – wybierane przez uczniów słabszych – a jednocześnie będące źródłem największego zadowolenia dla uczestników tych zajęć. Analiza tego zagadnienia wykracza poza cele badania. Można jednak przypuszczać, że właśnie przez zajęcia świetlicowe wiedzie droga do zwiększenia uczestnictwa uczniów słabszych w zajęciach pozaszkolnych. Odpowiedź na to pytanie wymagałaby uzupełnienia badań niewielkimi badaniami z pogranicza psychologii społecznej. Może pomocna byłaby opinia doświadczonych pedagogów. Patrząc na sprawę z czysto rynkowego punktu widzenia, bez wchodzenia w psychologiczną czy pedagogiczną analizę przyczyn zjawiska, można przeprowadzić następujące rozumowanie:

Uczniowie wybierający Zajęcia świetlicowe (ZŚ) są wyraźnie gorsi od przeciętnej w grupie badanej. Zakładamy że istnieje jakaś cecha X^6 , której brak lub obecność utrudnia uczniom słabym uzyskanie zadowolenia w innych zajęciach oferowanych przez MDK. Ta sama cecha, tylko ze znakiem przeciwnym, ułatwia dobrym uczniom uzyskanie zadowolenia z zajęć w których uczestniczą. Wniosek jest taki, że do pozyskania dla zajęć świetlicowych jest grupa gorszych uczniów. Grupa ta postrzega MDK jako obcą sobie ofertę, ze względu na jakąś cechę X i odrzuca w całości. Wskazanie dotyczyłoby odpowiedniej promocji zajęć świetlicowych skierowanej do uczniów słabszych.

Kontynuacja i inne zajęcia

Można by fakt chęci kontynuacji uznać za wskaźnik trafności oferty. Jest on jednak zdecydowanie za dobry. Okazało się, że trafność oferty i trafność wyboru pokrywają się. Wynik taki skłania do przypuszczenia, że sam fakt chodzenia na zajęcia zaspokaja jakąś potrzebę.

Należy zadać pytanie czy 27% uczniów, którzy deklarują chęć pozostania przy swoich zajęciach, ale jednocześnie chcieliby uzupełnić je innymi, dokonali trafnego wyboru czy nie. Otóż zajęcia, których nie chcą uzupełniać innymi, to w kolejności:

- Żeglarstwo, wioślarstwo windsurfing
- Piłka nożna i inne gry w piłkę
- Inne sporty
- Pływalnia
- Gimnastyka i sporty walki

Najbardziej uzupełnienia potrzebują

- Zajęcia świetlicowe
- Film i fotografia
- Teatralne
- Komputer

Potwierdza to nasze wcześniejsze ustalenie, że zajęcia świetlicowe mogą być właściwą drogą do zwiększania uczestnictwa w innych zajęciach.

Ważnym problemem jest to, czy uczestnicy zajęć pozaszkolnych pod względem tych cech, które powodują chęć i zadowolenie z uczestnictwa, są reprezentacją czy grupa specjalną? Na tak postawione pytanie będziemy mogli odpowiedzieć dopiero po dokończeniu całego projektu badawczego. 575 badanych, to jest 53% stwierdziło, że przynajmniej jedno z rodziców ma wyższe wykształcenie, liczba ta z pewnością jest jeszcze wyższa, ponieważ aż 21 % nie wie jakie wykształcenie mają rodzice, a 37% nie wie przynajmniej o jednym z rodziców. Gdybyśmy założyli, że proporcja rodziców z wyższym wykształceniem jest podobna w grupie tych co wiedza i tych co nie wiedza, otrzymalibyśmy liczbę około 75% dzieci z przynajmniej jednym rodzicem z wyższym wykształceniem. Oczywiście dane te nie muszą być wiarygodne. Należy się jednak spodziewać, że uczestnictwo jest pozytywnie związane z wykształceniem rodziców. Tylko 19 % uczestników deklaruje, że obydwoje rodzice mają wykształcenie średnie lub niższe niż średnie.

Możemy założyć, że główne przeszkody do wzięcia udziału w zajęciach są natury np. technicznej i organizacyjnej. Natomiast gotowość psychiczna do uczestniczenia w zajęciach pozaszkolnych jest wysoka również u tych, którzy obecnie na zajęcia z różnych powodów nie chodzą. Weryfikacja tej tezy będzie miała istotne znaczenie dla polityki oświatowej.

---

⁶ Taką cechą może być np. 'pewność siebie' wynikająca z zaspokojonej potrzeby szacunku i prestiżu

W jaki sposób przeważnie docierasz do MDK?	ilość	procent
Na piechotę	317	29,5
Ktoś podwozi mnie samochodem	215	20,0
Autobusem, tramwajem, metrem	497	46,3
Inne	39	3,6
Różnie	5	,5
suma	1073	100,0

A5 czy lubi * A15 ile czasu zajmuje dotarcie

A5. Czy ogólnie biorąc lubisz te zajęcia?	A15. A ile czasu zajmuje Ci dotarcie do MDK w jedną stronę?					Suma
	1 - 15	16 - 30	31 - 45	46 - 60	61 +	1,00
Zdecydowanie nie lubię	5	6	0	0	1	12
	41,7%	50,0%	,0%	,0%	8,3%	100,0%
	1,0%	1,8%	,0%	,0%	1,8%	1,2%
Raczej nie lubię	0	3	2	1	0	6
	,0%	50,0%	33,3%	16,7%	,0%	100,0%
	,0%	,9%	2,6%	4,3%	,0%	,6%
Raczej lubię	67	73	14	5	10	169
	39,6%	43,2%	8,3%	3,0%	5,9%	100,0%
	13,6%	21,9%	18,4%	21,7%	17,9%	17,3%
Zdecydowanie lubię	416	251	60	17	45	789
	52,7%	31,8%	7,6%	2,2%	5,7%	100,0%
	84,7%	75,4%	78,9%	73,9%	80,4%	80,6%
Trudno powiedzieć	3	0	0	0	0	3
	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Suma	491	333	76	23	56	979
	50,2%	34,0%	7,8%	2,3%	5,7%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Przeszkody techniczne i organizacyjne mogą być dość poważne. Wyprawa komunikacją miejską, lub dalsza wyprawa piechotą może stanowić barierę zwłaszcza dla dzieci młodszych. Nie zawsze istnieje możliwość odprowadzania dzieci. Bardziej szczegółowo to zagadnienie zostanie przedstawione po przeprowadzeniu badania w szkołach.

Powyższe dane wskazują pewną zależność między czasem, jaki jest potrzebny by dotrzeć do MDK, a deklarowanym zadowoleniem z zajęć. Z tej regularności wyraźnie wyłamuje się grupa tych, którzy stwierdzili, że dotarcie do MDK zajmuje im co najmniej godzinę. Być może są to szczególnie zainteresowani. Jednak zasada „im bliżej tym lepiej” ma swoje znaczenie.

W dyskusji dotyczącej tego, czy należy inwestować w kilkanaście dużych MDK, czy raczej rozwijać sieć lokalnych ośrodków, ten wynik należy wziąć pod uwagę. Dalsze badania dostarczą bardziej precyzyjnej odpowiedzi na to pytanie.

PODSUMOWANIE

Główne zadania badań badania uczestników zajęć w MDK były następujące:

- Ocenic trafność obecnej oferty ze względu na maksymalizację zadowolenia
- Określić jaka oferta trafiałaby lepiej w zainteresowania uczniów
- Określić jak zmiany oferty mogłyby wpłynąć na wzrost ilości uczestników zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych

W podsumowaniu możemy odpowiedzieć, że trafność oferty mierzona sumą zadowolenia uczestników zajęć jest bardzo wysoka. W związku z tym zmiany oferty mające na celu zwiększenie sumy zadowolenia przyniosą już tylko nieznaczna poprawę. a dotychczasowy sposób dostosowania

oferty do zainteresowań uczestników okazał się bardzo trafny. Asortymentowy układ oferty ma prawdopodobnie niewielkie znaczenie dla zwiększenia ilości uczestników. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że ta teza wymaga potwierdzenia w badaniach uczniów, którzy nie korzystają z zajęć.

Stwierdziliśmy ponadto, że brak jest dysonansu pozakupowego, co jest szczególnie zaskakujące, gdy wiemy, że decyzja wyboru rodzaju zajęć nie mogła być w pełni racjonalna. Należy zatem przyjąć, że uczestnictwo w zajęciach pozaszkolnych – bez względu na rodzaj tych zajęć – zaspokaja uczestnikom jakąś wspólną potrzebę. Najlepszym przybliżeniem jest uznanie, że **uczestnictwo w zajęciach umożliwia uczestnikom zajęć zaspokojenie potrzeb, określanych w hierarchii potrzeb Masłowa jako potrzeby samorealizacji**. Maslow wykazuje, że potrzeby ułożone są hierarchicznie. Zaspokojenie potrzeb wyższego szczebla zakłada zaspokojenie potrzeb szczebla poprzedniego. Zatem, zgodnie z tą teorią, warunkiem poszukiwania zaspokojenia potrzeby samorealizacji jest zaspokojenie potrzeby szacunku i prestiżu. Oczywiście potrzeby przenikają się nawzajem, nie jest konieczne przestrzenne czy czasowe oddzielenie zaspokajania potrzeb. Można realizować potrzeby – zwłaszcza wyższe – jednocześnie. Na przykład młody człowiek, chodząc na zajęcia, może jednocześnie realizować potrzebę uznania i prestiżu, a nawet potrzebę przynależności. Wcześniejsze zaspokojenie potrzeby uznania i prestiżu mają tu szczególne znaczenie.

Badania MDK wskazują wyraźnie, że zaspokojenie potrzeby prestiżu w grupie zajęciowej nie jest głównym motywem uczestnictwa w zajęciach. Może to budzić wątpliwości, ponieważ słuszniej jest założyć, że uczeń pewny swych Możliwości fizycznych czy intelektualnych i znajdujący uznanie z tego powodu u kolegów, może pójść na zajęcia po to, by tam również zaspokoić swoją potrzebę prestiżu przez zajęcie wysokiej pozycji w grupie. Nie wiemy, ilu motywowały takie potrzeby. Jednak spośród uczestników zajęć mogą Realizować je tylko nieliczni, liderzy na danych zajęciach. Natomiast uzyskane wyniki dotyczące zadowolenia z uczestnictwa w zajęciach wskazują, że zadowoleni są wszyscy. Oznacza to, że zadowoleni są również ci, którzy nie zajęli wysokiej pozycji, w grupie zajęciowej a więc nie zaspokajają tam potrzeby prestiżu.

Potrzeby uznania i szacunku muszą być zaspokojone gdzie indziej.

Najważniejszym miejscem jest dom rodzinny. Jeżeli zgodzimy się, że jednym z elementów prestiżu i szacunku dziecka u rodziców, jest szacunek dla jego autonomicznych wyborów, to dotyczy to również wyboru aktywności polegającej na uczestnictwie w zajęciach. Decyzje o zaspokajaniu potrzeb samorealizacji są samodzielnymi decyzjami uczniów, mających (przede wszystkim w rodzinie) zaspokojoną potrzebę prestiżu i szacunku.

Należy się spodziewać, że uznanie dla autonomicznych wyborów dziecka jest częstsze w rodzinach o określonej charakterystyce socjologicznej. Uzyskane dane wyraźnie wskazują, że rodzice uczestników zajęć są średnio znacznie lepiej wykształceni niż ogół mieszkańców Warszawy w tych grupach wieku. Taka sytuacja jest niewątpliwie związana z określoną socjologiczną charakterystyką rodziny. Można powiedzieć, że główna grupa korzystających z zajęć pozaszkolnych to młodzież spełniająca te warunki. To ona odpowiada na ofertę MDK.

Stwierdziliśmy ponadto, że:

- Poprawy uczestnictwa nie należy szukać w asortymentowym składzie oferty MDK. Taka jaka jest, ta oferta bardzo dobrze spełnia swoje zadanie.
- Obiektywna sytuacja zajęć (warunki materialne, osoba prowadzącego) ma niewielki wpływ na zadowolenie z uczestnictwa.
- Oferta musi zawierać takie zajęcia, w których uczestnictwo dowodzi autonomicznego zainteresowania, nie przekładającego się bezpośrednio na wypełnianie przez ucznia żadnych obowiązków.
- Sytuacja domowa ucznia musi sprzyjać chęci samorealizacji co najmniej w ten sposób, że ma on uznane prawo do autonomicznej decyzji skorzystania oferty MDK.
- Oferta powinna być w odpowiedni sposób promowana.

WARSZAWSKI PROGRAM
EDUKACJI KULTURALNEJ
Projekt

Wprowadzenie

W „Polityce edukacyjnej miasta stołecznego Warszawy w latach 2008–2012” za jeden z priorytetów działania uznano między innymi ideę uczenia się poza szkołą, czyli zasadę kształcenia i samokształcenia przez całe życie. Podkreślono przy tym, że stolica staje się miastem, którego mieszkańcy chcą się uczyć, doskonalić zawodowo i rozwijać swoje zainteresowania. Młodzież deklaruje, że uczestniczy w życiu kulturalno-rozrywkowym miasta i nadal będzie aktywnie brać w nim udział, o ile zostaną spełnione jej oczekiwania – więcej bezpłatnych imprez oraz bardziej zróżnicowana oferta.

Od września 2009 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadza reformę programową, w której znaczącą rolę w kształceniu oraz wychowaniu dzieci i młodzieży będzie spełniać edukacja kulturalna w formie zajęć artystycznych, zajęć z wiedzy o kulturze i sztuce, a także zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania i umiejętności uczniów. Czy warszawskie szkoły same powinny radzić sobie z nowym wyzwaniem? Czy może powinny otrzymać wsparcie twórców, instytucji kultury, placówek edukacji pozaszkolnej i organizacji pozarządowych? W stolicy istnieje środowisko sprzyjające edukacji kulturalnej: teatry, muzea, galerie, filharmonia, biblioteki, ośrodki kultury, placówki edukacji pozaszkolnej... Jest ich łącznie 97 – wszystkie prowadzone przez miasto stołeczne Warszawa. Są jeszcze prywatne teatry, galerie, kina i organizacje pozarządowe prowadzące działalność w obszarze edukacji i sztuki. To ogromny potencjał kulturotwórczy, umożliwiający upowszechnianie sztuki, animację kultury, który powinien zostać włączony w proces edukacji kulturalnej uczniów szkół warszawskich.

Opracowanie „**Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej**” otwiera wiele możliwości wykorzystania tego potencjału przy współpracy i współdziałaniu placówek oświatowych, instytucji kultury, organizacji pozarządowych i wyższych uczelni.

Celem edukacji kulturalnej jest między innymi takie wychowanie dzieci i młodzieży, aby potrafiły aktywnie uczestniczyć w kulturze. Równie ważne jest przygotowanie ich do udziału w świecie wartości symbolicznych – w sztuce, literaturze, nauce. Tak pojmowane uczestnictwo sprzodza się nie tylko do odtwarzania wartości, lecz także do ich tworzenia i przetwarzania już istniejących. Innowacyjne uczestnictwo w kulturze – oparte na możliwości wyboru, umiejętności czytania kodów poszczególnych dziedzin sztuki, na samodoskonaleniu i samorealizacji – to elementy twórczej aktywności kulturalnej. Trzeba je wzbogacać o umiejętności samodzielnego wartościowania zjawisk i wytworów kultury, o stosunek do tradycji kulturowej.

Edukacja kulturalna to właściwie wzbogacanie osobowości poprzez postrzeganie świata i ludzi za pomocą form przypisanym zmysłom: obrazu, dźwięku, zapachu, dotyku, przestrzeni, słowa. Szeroki zakres działań edukacyjnych pozwala na aktywizowanie odczuć, wyobraźni, zdolności rozumienia drugiego człowieka oraz empatii, a także ekspresji w wyrażaniu siebie. W konsekwencji udział w tak pojmowanym procesie powinien doprowadzić uczestnika do umiejętności radzenia sobie w określonej społeczności przy jednoczesnym zachowaniu tego, co wyjątkowe, niepowtarzalne, indywidualne. Warsztaty artystyczne i zajęcia z dziedzin humanistycznych poza zdobywaniem wiedzy i kształceniem umiejętności służą również temu celowi.

W tym kontekście budowanie strategii „**Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej**” w zakresie zadań i metod realizacji nie może pominąć celów, jakie stawia się edukacji kulturalnej w społeczeństwie obywatelskim. Obejmuje ona zarówno edukację artystyczną i estetyczną, jak i:

- wprowadzenie do wiedzy i oceny dziedzictwa kulturowego oraz do uczestnictwa we współczesnym życiu kulturalnym,
- zaangażowanie w procesy upowszechniania kultury,
- uwrażliwianie na równoważną godność kultur oraz na podstawową więź łączącą dziedzictwo ze współczesnością,
- kształcenie do wartości moralnych i obywatelskich,
- przygotowanie do krytycznego korzystania z masowych środków przekazu,
- kształcenie interkulturowe czy wielokulturowe.

I. Założenia projektu

Podstawowym założeniem projektu jest zbudowanie zintegrowanego systemu współpracy instytucji kultury, organizacji pozarządowych, placówek edukacji pozaszkolnej, wyższych uczelni oraz szkół w celu tworzenia i realizowania programu edukacji kulturalnej dzieci, młodzieży i dorosłych.

Teatry, kina, muzea, galerie, filharmonia, biblioteki, domy kultury, placówki edukacji pozaszkolnej nie tylko prowadzą działalność artystyczną, lecz także upowszechniają sztukę i tworzą programy edukacyjne. Często są to programy unikalne i incydentalne lub obejmujące określony czas realizacji. Brakuje rzetelnej informacji o wartościowych programach edukacyjnych, a dodatkowo ich promocja w środowisku oświatowym nie jest skuteczna. Brak też sposobów weryfikacji programów, stąd też pozbawieni pełnej informacji dyrektorzy szkół i nauczyciele zwykle rezygnują ze współpracy w tej dziedzinie na przykład z organizacjami pozarządowymi.

Opracowywane programy powinny mieć charakter cykliczny – otwierać i kończyć proces edukacji na różnych poziomach wieku uczestnika.

Główne zadania warszawskiej edukacji kulturalnej należy rozmieścić w trzech obszarach zintegrowanego działania:

1. Opracowanie i realizowanie programów, w których edukacja kulturalna nie jest incydentalnym zdarzeniem, ale ciągłym procesem rozwijania zainteresowań, kształcenia umiejętności i zdolności oraz postaw dzieci i młodzieży (od przedszkolaka do studenta) przy podmiotowym wykorzystaniu różnych dziedzin sztuki.

2. Budowanie i rozwijanie stałej współpracy instytucji kultury, placówek wychowania pozaszkolnego i organizacji pozarządowych ze szkołami w realizacji zajęć artystycznych, pozalekcyjnych, pozaszkolnych.

3. Animowanie życia kulturalnego w Warszawie oraz upowszechnianie działań edukacji kulturalnej jako animacji społeczno-wychowawczej w przestrzeni środowiska lokalnego (dzielnica, miasto).

II. Cele programu

1. Podnoszenie kompetencji kulturalnych mieszkańców Warszawy. (Rozszerzanie uczestnictwa mieszkańców Warszawy w kulturze).

2. Zwiększenie roli kultury w procesie edukacji i przygotowania dzieci oraz młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

3. Podnoszenie jakości i upowszechnianie nowoczesnych metod edukacji kulturalnej.

4. Tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej dzieci i młodzieży.

5. Wzmacnianie tożsamości warszawskiej mieszkańców stolicy.

III. Główne zadania (cele strategiczne) oraz metody realizacji celu

1. Zbudowanie systemu gromadzenia i upowszechniania informacji o programach edukacji kulturalnej w Warszawie.

Metody realizacji celu:

- a) zebranie i opracowanie ofert zgłoszonych przez podmioty uczestniczące w programie,
- b) stworzenie bazy o ośrodkach realizujących programy,
- c) utworzenie strony internetowej „Warszawski Program Edukacji Kulturalnej”,
- d) wydawanie biuletynu informacyjnego,
- e) konkursy na nowatorskie programy,
- f) stały kontakt informacyjny z placówkami oświatowymi, instytucjami kultury, twórcami, organizacjami pozarządowymi, prasą,
- g) spotkania z przedstawicielami instytucji kultury i edukacji,
- h) szkolenie nauczycieli w zakresie korzystania z programów i informacji o nich,

- i) zbudowanie systemu weryfikacji ofert edukacyjnych (komisja eksperci i nauczyciele, rada programowa),
- j) utworzenie na bazie istniejących placówek lub instytucji kultury punktów informacyjnych o programach,
- k) „Dom – szkoła – miasto” – festiwal edukacji kulturalnej, trwający miesiąc, promujący najciekawsze realizowane formy edukacji i animacji kulturalnej,
- l) wykorzystanie dla promocji WPEK prowadzonego przez Biuro Kultury portalu „INFO – KULTURA”,
- m) wykorzystanie dla promocji WPEK strony internetowej Biura Edukacji,
- n) linki do placówek oświaty i kultury biorących udział w WPEK,
- o) w każdym pokoju nauczycielskim powinna znajdować się aktualna oferta edukacji kulturalnej dzielnicy, miasta.

2. Wzmacnianie podstawowych ogniw systemu edukacji kulturalnej: instytucji kultury, organizacji pozarządowych, oświaty, animatorów, nauczycieli.

Metody realizacji:

- a) finansowanie i promowanie wartościowych programów edukacyjnych poprzez konkursy, festiwale, giełdy,
- b) włączenie edukacji artystycznej i kulturalnej do priorytetów konkursów na wykonanie zadań zleczanych przez miasto,
- c) włączenie edukacji kulturalnej do promocji Warszawy,
- d) wspieranie programów animacji społeczno-kulturalnej w środowiskach lokalnych wzmacniających tożsamość warszawską,
- e) poszukiwanie i promowanie nowatorskich form aktywizowania poprzez sztukę środowiska lokalnego,
- f) promowanie współpracy instytucji kultury z placówkami oświatowymi w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć edukacyjnych (na przykład dodatkowe punkty w rankingu szkół za aktywność kulturalną i osiągnięcia w tej dziedzinie),
- g) tworzenie lokalnych, dzielnicowych Centrów Edukacji Kulturalnej i Informacji na bazie istniejących placówek wychowania pozaszkolnego, domów kultury, bibliotek czy szkół,
- h) utworzenie w szkołach funkcji koordynatora edukacji kulturalnej („KEKSA”), który w ramach realizacji programu edukacji artystycznej i rozwijania zainteresowań dzieci i młodzieży współpracowałby z nauczycielami, animatorami i instytucjami kultury, placówkami edukacji i stowarzyszeniami (określenie kompetencji koordynatora),
- i) utworzenie Rady Warszawskiego programu edukacji kulturalnej, która pełniłaby rolę doradczą i weryfikacyjną,
- j) powołanie koordynatora Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej (opracowanie kompetencji; ścisła współpraca ze szkolnymi koordynatorami, współpraca z instytucjami kultury, organizacjami, pozarządowymi, placówkami wychowania pozaszkolnego działającymi na rzecz edukacji kulturalnej, nadzorowanie strony internetowej Warszawskiego programu, współpraca z Radą WPEK, monitorowanie programu),
- k) pozyskiwanie sponsorów działających na terenie dzielnicy do współfinansowania animacji kulturalnej środowiska lokalnego,
- l) giełda ofert programowych,
- m) ustanowienie „Dnia Edukacji Pozaszkolnej”,
- n) współpraca z Biurem Promocji Miasta,
- o) stoisko zintegrowane na salonie edukacyjnym „Perspektywy Press”.

3. Wspieranie programu edukacji kulturalnej w szkołach.

Metody realizacji:

- a) współpraca przy opracowaniu programów zajęć z przedmiotów artystycznych (muzyka, plastyka) oraz zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania i umiejętności uczniów,
- b) przygotowanie oferty zajęć pozaszkolnych kształcących umiejętności i zdolności uczniów (korzystanie z zajęć artystycznych poza szkołą w placówkach wychowania pozaszkolnego czy instytucjach kultury – na mocy umowy, porozumienia – będzie respektowane przez dyrekcję szkoły jako udział ucznia w obowiązkowych zajęciach pozalekcyjnych),
- c) opracowanie modułów edukacyjnych dla szkół (na przykład literatura, plastyka, muzyka, teatr, taniec, film i fotografia, muzealnictwo i zabytki) oraz modułów interdyscyplinarnych łączących kilka dziedzin sztuki,
- d) łączenie programów edukacji kulturalnej ze szkolnymi programami wychowawczymi, profilaktycznymi, terapeutycznymi,
- e) opracowanie przykładowych scenariuszy zajęć z edukacji kulturalnej,
- f) wypracowanie modelu partnerskiego współdziałania placówek wychowania pozaszkolnego ze szkołami, polegającego na współpracy nauczycieli przedmiotów artystycznych ze szkołami oraz wykorzystaniu specjalistycznych pracowni w placówkach do zajęć pozalekcyjnych,
- g) sprawowanie mecenatu nad szkolnymi zespołami amatorskiego ruchu artystycznego,
- h) wspieranie grantowe i organizacyjne tych szkół, które mają wybitne osiągnięcia w dziedzinie edukacji kulturalnej i artystycznej,
- i) skoordynowanie szkolnych konkursów artystycznych z przeglądami międzyszkolnymi, dzielnicowymi i warszawskimi,
- j) zawieranie porozumień w sprawie dobrowolnego udziału szkół w pilotażu WPEK; porozumienie takie mógłby podpisywać dyrektor szkoły oraz dyrektor placówki (instytucji kultury) oraz przedstawiciele biur kultury i edukacji; szkoła wyznaczałaby koordynatora edukacji kulturalnej współpracującego z WPEK, do porozumienia byłyby dołączone projekty, które szkoła będzie realizować,
- k) porozumienia powinny być wspierane przez SCEK, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (WCIES), Biuro Edukacji i Biuro Kultury,
- l) wspólne przedsięwzięcia szkół, placówek wychowania pozaszkolnego instytucji kultury i organizacji pozarządowych,
- m) warsztaty artystyczne dla uczniów i nauczycieli prowadzone na terenie placówek pozaszkolnych oraz w instytucjach kultury,
- n) osiągnięcia uczniów szkoły, uczestników edukacji pozaszkolnej, respektowane przy ocenach z przedmiotów artystycznych,
- o) współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.

4. Stwarzanie szans dla rozwoju własnej aktywności kulturalnej młodego pokolenia.

Metody realizacji celu:

- a) wspieranie programów edukacji kulturalnej i artystycznej koncentrujących się na:
  - kulturze tolerancji, współdziałania, współodczuwania,
  - kulturze życia codziennego,
  - rozwoju i wyrównywaniu kompetencji kulturowych młodzieży, w tym z grup defaworyzowanych,
  - integracji międzypokoleniowej, międzyśrodowiskowej, interregionalnej i międzynarodowej,

- przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze,
  - rozwoju talentów i twórczości młodzieżowej,
  - opracowaniu standardów kształcenia młodzieży przejawiającej szczególne uzdolnienia artystyczne,
  - indywidualnym programie dla uczestników uzdolnionych,
  - promocji twórczości uczestników uzdolnionych,
  - współpracy z wyższymi uczelniami w zakresie kształcenia młodzieży uzdolnionej; konsultacje, zapraszanie twórców i nauczycieli akademickich na zajęcia w domach kultury i placówkach wychowania pozaszkolnego,
- b) wspomaganie rodziny w rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży,
- c) sprawowanie mecenatu nad twórczością dzieci i młodzieży, w tym organizacja przeglądów, konkursów, koncertów, festiwali promujących twórczość młodego pokolenia,
- d) wspieranie międzyszkolnych form działalności artystycznej,
- e) realizowanie projektów odwołujących się do kultury młodzieżowej,
- f) wspieranie młodzieżowych inicjatyw artystycznych,
- g) praktyki studenckie w placówkach wychowania pozaszkolnego i domach kultury,
- h) stworzenie warszawskiej międzyszkolnej platformy edukacji kulturalnej „Wirtualny Dom Kultury Młodzieży” (wspomaganie wymiany i dostępu do materiałów audio-wizualnych, forów tematycznych, społeczności hobbystycznych, redakcji czasopism internetowych, twórczości literackiej, galerii grafiki, fotografii, filmu i nagrań muzycznych).

5. Systematyczne doskonalenie kadr w dziedzinie edukacji kulturalnej.

a) szkolenie i doskonalenie kadr:

- doskonalenie kadr oświatowych placówek edukacji kulturalnej ukierunkowane na rozwijanie WPEK,
- doskonalenie kadr miejskich placówek kultury ukierunkowane na rozwijanie WPEK,
- zorganizowanie w SCEK spotkania wymiany doświadczeń placówek oświaty i kultury gotowych do udziału w WPEK,
- zorganizowanie w SCEK eksperckiego seminarium na temat WPEK,
- sesje wyjazdowe organizowane przez biura kultury i edukacji, w których będą brali udział przedstawiciele szkół, placówek i instytucji kultury,
- organizowanie cyklicznych forów wymiany doświadczeń,
- doksztalcanie i doskonalenie warszawskich nauczycieli, z udziałem twórców i specjalistów w dziedzinie kultury,
- szkolenie koordynatorów edukacji kulturalnej,
- przygotowanie placówek wychowania pozaszkolnego oraz miejskich instytucji kultury do tworzenia ofert szkoleniowych, dających nauczycielom możliwość zdobywania wiedzy i rozwijania specjalistycznych umiejętności,
- szkolenie rad pedagogicznych,
- współpraca placówek wychowania pozaszkolnego i szkół w zakresie doskonalenia wewnętrznego: wzajemny udział w zebraniach samokształceniowych, wspólna organizacja i finansowanie szkoleń rad pedagogicznych, opracowanie rocznego kalendarza szkoleń,
- Forum dyrektorów placówek wychowania pozaszkolnego: cykliczne, comiesięczne spotkania w poszczególnych placówkach wymiana doświadczeń, dobrych praktyk, rozwiązań, bank informacji...

b) rola doradców w organizowaniu współpracy placówek z WPEK:

- włączenie doradców przedmiotów artystycznych, jako organizatorów współpracy placówek z WPEK,
- zorganizowanie przy WCIES/ SCEK zespołu doradców zaangażowanych w rozwijanie WPEK,
- konsultacje doradców dla placówek podejmujących innowacyjne inicjatywy w ramach WPEK.

c) wspieranie innowacji

- określenie kryteriów nowatorstwa w dziedzinie edukacji kulturalnej,
- uwzględnienie innowacyjnych programów placówek wychowania pozaszkolnego w organizowanym przez Biuro Edukacji konkursie „Warszawskie Inicjatywy Edukacyjne”,
- przygotowanie doradców do wspierania autorów innowacyjnych projektów w dziedzinie edukacji kulturalnej,
- klub nowatorów edukacji kulturalnej (w SCEK).

IV. Odbiorcy, adresaci projektu.

Odbiorcami „Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej” są dzieci w wieku przedszkolnym, uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych oraz rodzina, dorośli.

Program ten powinien wspomagać rodzinę i szkoły w rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień artystycznych dzieci i młodzieży.

Każdy uczeń przez wszystkie lata nauki w szkole powinien mieć możliwość stałego uczestnictwa w programie edukacji kulturalnej na pięciu poziomach:

- a) pierwszym: dzieci w wieku przedszkolnym
- b) drugim: szkoła podstawowa w klasach 0–III
- c) trzecim: szkoła podstawowa w klasach IV– VI
- d) czwartym: gimnazjum
- e) piątym: szkoły ponadgimnazjalne.

Dorośli, w tym osoby starsze – odpowiednio przygotowana dla nich oferta inicjująca aktywny udział w życiu kulturalnym Warszawy, połączona z systemem karnetów, zniżek, kart edukacyjnych itp., ułatwiających tańszy dostęp do programów i imprez artystycznych.

V. Realizatorzy i koordynacja projektu.

Realizatorami projektu będą instytucje kultury, placówki wychowania pozaszkolnego, organizacje pozarządowe, szkoły. Nauczyciele i instruktorzy, twórcy.

Przygotowanie i realizacja „Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej” wymaga utworzenia przy placówce edukacji pozaszkolnej lub instytucji kultury stanowiska koordynatora.

Zadaniem koordynatora będzie ścisła współpraca w zakresie programowym i organizacyjnym z koordynatorami w dzielnicach oraz ze szkolnymi koordynatorami (animatorami) edukacji kulturalnej powołanymi przez dyrektorów placówek oświatowych oraz stały kontakt z instytucjami kultury i organizacjami pozarządowymi, działającymi na rzecz edukacji kulturalnej.

Działania koordynatora powinny zmierzać w kierunku tworzenia zintegrowanego systemu współpracy placówek, instytucji, organizacji na rzecz edukacji kulturalnej i tworzenie aktualnych, wartościowych ofert edukacji kulturalnej: programów, oferty dla szkół, propozycji zajęć artystycznych dla uczniów, kalendarza imprez artystycznych i edukacyjnych o zasięgu lokalnym i ogólnomiejskim.

Źródłem informacji o WPEK, między innymi, powinna być strona internetowa „Warszawski Program Edukacji Kulturalnej”, nadzorowana przez koordynatora.

Utworzenie **Zespołu konsultacyjno-programowego WPEK**: powołanie do zespołu doradców przedmiotów artystycznych, ekspertów z uczelni, przedstawicieli placówek oraz instytucji kultury, przedstawicieli biur: edukacji i kultury (zespół spotykałby się w SCEK, nie rzadziej niż raz na dwa miesiące), zespół organizowałby również spotkania roboczych grup eksperckich.

Monitorowanie WPEK pod kątem jakości programów i potrzeb edukacyjnych, form realizacji oraz skuteczności oddziaływania będzie należało do obowiązków koordynatora, który w tym zakresie współpracować musi z Zespołem Programowym WPEK oraz koordynatorami dzielnicowymi i szkolnymi.

VI. Zasięg i miejsce realizacji

Miejscem realizacji programu będzie miasto stołeczne Warszawa. Zasięg programu powinien obejmować dzielnice oraz mieć charakter ogólnomiejski, metropolitalny i wojewódzki.

VII. Podmioty i instytucje współpracujące

1. Biuro Edukacji
2. Biuro Kultury
3. Biuro Polityki Społecznej i Sportu
4. Biuro Promocji Miasta
5. Instytucje kultury
6. Placówki wychowania pozaszkolnego
7. Organizacje pozarządowe
8. Szkoły
9. Wyższe uczelnie
10. Redakcje lokalnych mediów

VIII. Finansowanie programu

- a) interdyscyplinarne konkursy dla organizacji pozarządowych ogłaszane przez Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m. st. Warszawy,
- b) „Małe granty” dla dzielnic oraz instytucji kultury,
- c) granty dla oświatowych placówek edukacji kulturalnej w ramach konkursu Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych (WIE),
- d) „Małe granty oświatowe” dla szkół, placówek edukacji pozaszkolnej, organizacji pozarządowych uczestniczących w programie WPEK,
- e) budżet WPEK wspierający szkoły uczestniczące w programie.

IX. Spodziewane efekty.

1. Aktywny udział mieszkańców Warszawy w życiu kulturalnym stolicy.
2. Systemowa współpraca szkół z organizacjami i instytucjami kultury w dziedzinie edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży.
3. Aktywność artystyczna i społeczna uczniów szkół warszawskich.
4. Zwiększenie i zróżnicowanie ofert w obszarze edukacji kulturalnej.
5. Podniesienie jakości programów edukacji kulturalnej i popularyzacja dobrych praktyk w tej dziedzinie.
6. Skuteczny system gromadzenia i upowszechniania informacji o programach edukacji kulturalnej.

X. Harmonogram

1. Pierwszy etap – od 1 września 2008 r. do 1 stycznia 2009 r.

W jego ramach:

- a) przeanalizowanie wszystkich postulatów przedstawionych podczas Warszawskiego Forum Oświatowego „Edukacja kulturalna w Warszawie” (2 lutego 2008 roku),
  - b) opracowanie koncepcji programu,
  - c) wprowadzenie do projektu „Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej” uzupełnień, proponowanych podczas warsztatów w Kazimierzu Dolnym (17-18 września 2008),
  - d) uzupełnienie WPEK o elementy wypracowane podczas warszawskiej konferencji edukacji kulturalnej (7 października 2008),
  - e) prezentacja koncepcji programu i ofert placówek zgodnych z WPEK podczas organizowanych w Warszawie spotkań XV Ogólnopolskiego Sejmiku Placówek Wychowania Pozaszkolnego oraz Kongresu Edukacji Kulturalnej (20-22 października 2008),
  - f) opracowanie publikacji na temat edukacji kulturalnej w Warszawie (przed Sejmikiem i Kongresem),
  - g) analiza ofert z zakresu edukacji kulturalnej placówek wychowania pozaszkolnego, instytucji kultury, organizacji pozarządowych i włączenie ich do WPEK,
  - h) konferencje (spotkania) prezentujące WPEK organizowane przez Biuro Edukacji i Biuro Kultury,
  - i) pierwsze pilotaże elementów (modułów) WPEK.
2. Do szczegółowego opracowania kolejne etapy programu realizowanego w latach 2009-2011.

**opracował
Wojciech Feliksiak**

Edukacja kulturalna w Warszawie

WYBRANE PROGRAMY
EDUKACJI KULTURALNEJ
W WARSZAWIE

1.
Programy edukacji kulturalnej
w warszawskich placówkach wychowania pozaszkolnego

Anna Olczyk

Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej EDUKACJA FILMOWA

Od czego się zaczęło?

Chcieliśmy stworzyć dzieciom i młodzieży szansę na poznanie sztuki filmowej i rozbudzić zainteresowanie kinem artystycznym. Zrobiliśmy wstępne rozeznanie i okazało się, że spośród wielu zajęć artystycznych prowadzonych w szkołach jedynie sztuka filmowa nie znalazła swojego miejsca. Oczywiście dla nas był to sygnał, że powinniśmy wypełnić tę lukę i stworzyć interesujące zajęcia filmowe dla dzieci i młodzieży. Pragniemy, by młodzi ludzie poznali historię, teorię kina, wyrobili własne kryteria oceny dzieła filmowego, zetknęli się z kinem o wysokich walorach artystycznych. I udało się nam.

Co im zaproponowaliśmy?

Stworzyliśmy komplementarny program z edukacji filmowej, który obejmuje odrębne zajęcia skierowane do:

- Klas szkolnych (szkoła podstawowa, gimnazjum, liceum) – Lekcja w kinie
- Indywidualnych uczestników, pasjonatów kina – Klub Entuzjastów Filmu
- Świetlic Wychowawczych i Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii – Filmoterapia.

Tworząc program, nawiązaliśmy współpracę z nauczycielami języka polskiego, wiedzy o kulturze, psychologami, trenerami i dyrektorami szkół.

Co realizujemy w ramach programu edukacji filmowej?

Lekcja w kinie – edukacja filmowa

Stworzyliśmy cykl zajęć filmowych dla uczniów szkoły podstawowej, gimnazjalistów i licealistów. Chcieliśmy, by młodzi ludzie odkrywali na nowo film od strony teoretycznej, zapoznali się z gatunkami, rodzajami filmowymi, wybitnymi arcydziełami i tajemnicami powstawania filmu. Pragniemy dobrze przygotować młodzież do odbioru sztuki filmowej, aby odważnie sięgali po wartościowy repertuar.

Stworzyliśmy cztery bloki tematyczne, dotyczące: historii kina, wiedzy o filmie, wiedzy o kinie współczesnym i blok spotkań z mistrzami kina. Uczestnicy mieli okazję zobaczyć pierwsze filmy w historii kina, poznać najważniejsze nurty, docenić współczesne kino polskie, a także poznać twórczość I. Bergmana, F. Felliniego, K. Kieślowskiego i innych wybitnych reżyserów.

Dzieci poznawały tajniki warsztatu filmowego, zawodów filmowych, a także podstawowe pojęcia z wiedzy o filmie. Zajęcia uatrakcyjniliśmy o interesujące działania: podkładanie głosu, tworzenie scenek filmowych, malowanie i rysowanie bohaterów bajek, charakteryzację, po próby animacji. Mogliśmy zarazem uczyć i bawić.

Każdy wykład prowadzony jest z wykorzystaniem technik multimedialnych.

Klub Entuzjastów Filmu

Pasjonaci i miłośnicy kina mogą uczestniczyć w spotkaniach Klubu Entuzjastów Filmu, które polegają na wspólnym oglądaniu ciekawego dzieła filmowego, jego analizie i dyskusji. Chcemy pokazać interesujące filmy, które mogą stać się źródłem poznania rzeczywistości, kształtowania światopoglądu i opinii o poruszanych w nich zagadnieniach. Naszym celem jest przełamanie stereotypu na temat kina, jako rozrywki służącej dla mas. Uczymy patrzeć na film w sposób wnikliwy, a także konstruktywnie rozmawiać i dzielić się swoimi przemyśleniami. Wierzymy, że za pomocą sztuki można kształtować osobowość i wpływać na życie społeczne.

Na nasze spotkania niejednokrotnie zapraszaliśmy wybitnych twórców filmowych, krytyków, pracowników naukowych, ludzi sztuki, którzy dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniami. W tym roku mieliśmy zaszczyt gościć na zajęciach: Małgorzatę Przedpelską Bieniek (dźwięk do filmów), Krzysztofa Wierzbickiego (reżyser), Andrzeja Kołodyńskiego (krytyk filmowy), Wojtkę Wawszczyka (reżyser filmów animowanych), Rafała Listopada i Macieja Pawlińskiego (montażysty). Młodzież entuzjastycznie reaguje na tego rodzaju spotkania, gdyż może poznać powstawanie filmu „od kuchni”, usłyszeć ciekawe anegdotki i poznać pracę osób pracujących w branży filmowej.

Filmoterapia

Wierzmy, że za pomocą kultury, można wpływać w sposób pozytywny na ludzi, kształtując ich osobowość i światopogląd. Uznaliśmy, że sztuka filmowa, dotykając ważnych tematów społecznych i psychologicznych, może stać się świetnym narzędziem do pracy z młodzieżą, której często przypisuje się miano „trudnej”. Chcieliśmy zebrać młodych ludzi, którzy są niepokorni, sprawiają problemy wychowawcze, mają problemy w kontaktach z rówieśnikami, bliskimi, nauczycielami i zaprosić na zajęcia filmowe. Przyznamy szczerze, że nie było łatwo, ale udało się dzięki pomocy wychowawców i nauczycieli. Zebraliśmy grupę, która systematycznie uczestniczy w zajęciach filmowych, dyskutuje i nawet ma już na swoim koncie zrealizowaną pierwszą etiudę filmową.

Filmoterapia polega na wykorzystaniu sztuki filmowej, kontaktu ze słowem i obrazem, w celach terapeutycznych. Podczas oglądania filmów poruszana jest sfera psycho-emocjonalna człowieka, wywołująca szereg różnych reakcji: identyfikację, empatię, strach, radość, żal, które stają się podstawą do dalszej pracy. Własna refleksja i wspólne omawianie filmów w grupie pozwalają na przeniesienie zagadnień poruszanych w filmie na rzeczywistość. Młodzież ma szansę zobaczyć sytuacje, które niejednokrotnie przeżywa i ustosunkować się do nich, opowiedzieć o sobie wprost lub pośrednio, przez bohatera filmowego.

Udało nam się także zorganizować warsztaty „Jak zrobić swój pierwszy film dokumentalny?”, podczas którego młodzież po raz pierwszy, wspierana przez dwóch reżyserów, spróbowała swoich sił za kamerą. Młodzież dostawała coraz trudniejsze zadania filmowe, by obyć się z warsztatem i wczuć się w pracę reżysera. Musieli filmować ludzi na ulicach Warszawy, co nie zawsze okazywało się łatwym zadaniem. Niezwykle ciekawie przebiegał cały proces powstawania filmu, ale liczy się również efekt, powstał film pt. „Stuknięte Miasto”, samodzielnie wyreżyserowany przez młodzież. Byliśmy z nich dumni!

Prowadzenie: **Anna Olczyk** – nauczyciel edukacji filmowej i medialnej, animator kultury
STOLECZNE CENTRUM EDUKACJI KULTURALNEJ
WARSZAWA, ul. Jezuicka 4
www.scek.pl

Edukacja kulturalna w Warszawie

Urszula Wacowska
Pałac Młodzieży w Warszawie
PROGRAMY EDUKACJI KULTURALNEJ

Pałac Młodzieży w Warszawie jest największą placówką wychowania pozaszkolnego. W zajęciach organizowanych przez Pałac Młodzieży każdego roku bierze udział ponad 5000 dzieci i młodzieży. Oferta zawiera bogaty program zajęć rozwijających zainteresowania naukowe, plastyczne, artystyczne, sportowe i kulturalne, które zagospodarowują wolny czas uczniów, rozwijają zdobytą wiedzę i umiejętności, a przede wszystkim mają charakter wychowawczy.

Instruktorzy prowadzą zajęcia w stałych grupach, w 34 specjalnościach. Oprócz typowych takich jak plastyka, muzyka czy taniec, uczestnicy mogą brać udział w zajęciach szermierki, łucznictwa, modelarstwa, akrobatyki, batiku i wielu innych.

Pałac Młodzieży ma także bogatą ofertę wakacyjną dla dzieci i młodzieży. Organizujemy wypoczynek w **Ośrodku Pałacu Młodzieży w Pieczarkach** nad malowniczym jeziorem Dargin, gdzie pod okiem wykwalifikowanej kadry pedagogicznej, a także specjalistów w dziedzinach ratownictwa i żeglarstwa organizowane są zajęcia na wodzie i lądzie.

Oprócz codziennej działalności edukacyjno-wychowawczej Pałac Młodzieży realizuje wiele ciekawych projektów edukacyjnych, które spotykają się z dużym zainteresowaniem. W ostatnim okresie są to między innymi:

AKCJA SENIOR – organizowana od listopada 2007 roku w Pałacu Młodzieży.

W przeprowadzanych zajęciach wzięło udział około 1000 osób. Seniorzy uczestniczyli w zajęciach: tkactwa, ceramiki, muzyki, gier planszowych, a także cieszących się największym powodzeniem zajęciach informatycznych, plastycznych i tanecznych. Przez pięć tygodni osoby na emeryturze mogły rozwijać swoje zainteresowania, poznać nowych przyjaciół, zdobyć nowe umiejętności.

WARSZAWA RÓŻNORODNA – konkurs plastyczny realizowany w ramach ogólnopolskiej Kampanii Rady Europy „Każdy inny – wszyscy równi”. Projekt skierowany jest do warszawskiego środowiska oświatowego. Konkurs ma na celu promowanie tolerancji i otwartości, a także zwrócenie uwagi dzieci i młodzieży na problematykę mniejszości narodowych, religijnych, etnicznych, dzieci uchodźców i emigrantów w aspekcie generalnego pytania - „Czy Warszawa jest miastem otwartym na różnorodność?”. Konkurs cieszył się dużym zainteresowaniem. Na wystawie pokazano ponad 200 prac plastycznych dzieci i młodzieży z Warszawy.

POZNAJMY SIĘ BLIŻEJ – akcja współorganizowana z Komendą Stołeczna Policji – Wydział Prewencji. Stołeczna Policja poprzez spotkania z dziećmi i młodzieżą w szkołach, warsztaty, działania ruchowe i plastyczne edukuje dzieci z województwa mazowieckiego na temat bezpieczeństwa w życiu codziennym. W ramach przedsięwzięcia organizowany jest także konkurs. Do finału wojewódzkiego przechodzi szesnaście najlepszych drużyn. W tym roku konkurs odbędzie się 15 maja pod hasłem: „STOP przemocy w szkole”. Każdego roku w akcji bierze udział około tysiąca uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Katarzyna Glinka
Ognisko Pracy Pozaszkolnej przy Szkole Podstawowej nr 264
im. Gabrieli Mistral
WĘDRÓWKI W CZASIE – WOKÓŁ TEATRU

Jest to autorski program zajęć pozalekcyjnych o „wycinku” świata kultury: teatrze, realizowany za pomocą metody projektu i integracji międzyprzedmiotowej (język polski, historia i społeczeństwo, muzyka, plastyka) z wykorzystaniem technologii informacyjnej. Przeznaczony jest dla uczniów zdolnych, a także interesujących się edukacją teatralną.

Czas realizacji: 36 godzin

Autor programu: Katarzyna Glinka

• **CELE:**

Uczestnik potrafi współpracować w zespole, bierze udział w przygotowaniu i realizacji przedstawienia teatralnego w konwencji teatru antycznego, potrafi właściwie zachować się w teatrze, zna rodzaje przedstawień teatralnych w starożytnej Grecji; zna, rozróżnia i posługuje się pojęciami- widownia, scena, scenariusz, plakat, afisz, kurtyna, tekst główny, tekst poboczny, pantomima, teatr lalkowy, teatr aktorski, koncert, kompozytor, wykonawca, artysta, utwór, teatr ateński, Ateny, Koloseum, Panteon, Akropol, dramat, komedia, tragedia, łacina, greka; prawidłowo wyraża uczucia i stany emocjonalne za pomocą gestów, ruchu, mimiki; pracuje z komputerem – z wykorzystaniem prostych programów przydatnych w pracy dziennikarskiej.

• **Przewidywane długofalowe efekty wychowawcze po realizacji zajęć:**

Uwrażliwienie na sztukę; pobudzanie do działań artystycznych, rozwijania swoich uzdolnień; wyposażenie w wiadomości ogólnohumanistyczne; przygotowanie do samokształcenia, korzystania z różnych dóbr kultury; stosowanie w życiu codziennym nabytych pozytywnych cech charakteru, takich jak tolerancja, życzliwość w stosunkach międzyludzkich, bezkonfliktowe rozwiązywanie problemów.

• **Nowatorstwo zajęć:**

- Realizacja ścieżek - edukacja czytelniczo-medialna (teatr, jako źródło przekazów medialnych, rodzaje i gatunki przekazów medialnych, rodzaje mediów, ich istota i zasady funkcjonowania); wychowanie do życia w społeczeństwie (umiejętne korzystanie z mediów, kategoria dobra wspólnego); edukacja regionalna – budowie użyteczności publicznej w najbliższej okolicy.
- Stosowanie metod i form pracy wg Kreatora.

• **Metody pracy:**

PROCEDURY OSIĄGNIĘCIA ZAMIERZONYCH CELÓW: praca grupowa w bibliotece (źródła informacji naukowej); elementy dramy (odgrywanie ról, stop-klatka); praca z tekstem literackim Parandowskiego i Kubiaka; wycieczka do teatru "Lalka" (zwiedzanie kulis, przedstawienie "Odyseja" lub inne); wycieczka do Muzeum Narodowego (pamiątki starożytności w naszej kulturze); zajęcia teatralne w terenie (galeria sztuki „Apollon”); praca z komputerem (wykorzystanie grafiki komputerowej, korzystanie z Internetu przy opracowywaniu projektu afisza teatralnego); inscenizacja teatralna, np. mitu o Prometeuszu; zajęcia plastyczne; praca ze słownikami i atlasem historycznym; portfolio; ćwiczenia dykcyjne.

• **Kontynuację cyklu** związanego z teatrem antycznym stanowi program „Wędrowki w czasie – wokół teatru współczesnego”.

Anna Szwed

Młodzieżowy Dom Kultury „Ochota” ul. Białobrzaska 19
**PROGRAM RÓWIEŚNICZEJ EDUKACJI OBYWATELSKIEJ
POPRAZ DZIAŁANIA DZIENNIKARSKIE**

Projekt utworzenia dzielnicowego czasopisma młodzieżowego, integrującego młodzież z różnych szkół i placówek na Ochocie, powstał w Młodzieżowym Domu Kultury przy Białobrzaskiej 19 w 2004 roku; w listopadzie 2004 ukazał się pierwszy, ośmiostronicowy i czarno-biały numer **Niezależnego Miesięcznika Młodzieży w Każdym Wieku „Korniszon”**, powielony nieodpłatnie na ksero w nakładzie 500 egzemplarzy przez sympatyzujących z MDK i redakcją rodziców. Już w ciągu pierwszego roku wydawniczego w gazetce w taki czy inny sposób zaistniało ponad 50 osób, a objętość numeru stopniowo się podwoiła i do dziś, kiedy w przygotowaniu jest numer dwudziesty dziewiąty, wynosi 16 stron. Na pierwsze urodziny, w listopadzie 2005 roku, „Korniszon” dostał piękne prezenty: kolor nabyty w profesjonalnej drukarni i łączny nakład 1500 egzemplarzy (1000 kolorowych i tradycyjnie 500 czarno-białych). Stało się to możliwe dzięki pozyskiwaniu przez placówkę środków pozabudżetowych, między innymi poprzez współpracę z Centrum Handlowym „Reduta”, które stało się jednym z głównych sponsorów gazetki i tę chlubną tradycję podtrzymuje już trzeci rok.

Gazetka jest wysoko oceniana tak przez młodych i starszych czytelników, jak i przez fachowców (pracowników bibliotek z dzielnicy, przedstawicieli Warszawskiego Towarzystwa Prasy Lokalnej). W roku szkolnym współtworzy ją kilkadziesiąt osób z kilkunastu ochockich placówek (głównie szkół), jest więc ona w istocie młodzieżową gazetką dzielnicową – jedyną o takim zasięgu na Ochocie. Służy promowaniu dziecięcej i młodzieżowej twórczości literackiej i innych inicjatyw artystycznych oraz zdrowego, opartego na stabilnych wartościach stylu życia i profilaktyki zachowań ryzykownych, porusza tematy ważne, aktualne i bliskie młodzieży, bo przez nią samą wybierane; prezentuje model pozytywnego, nieagresywnego dziennikarstwa, poszukującego wartości i sensu we wszystkich przejawach naszego życia, co stanowi o jej walorach wychowawczych (tak dla młodych redaktorów, jak i dla czytelników). Jej popularność w środowisku szkolnym Ochoty sprawia, że jest ona doskonałym, bo wypracowanym już i posiadającym własną markę w środowisku organem prasowym. Miesięcznik jest także znany i doceniany przez samorząd lokalny na Ochocie.

Głównym celem projektu rówieśniczej edukacji obywatelskiej, zrodzonego w procesie tworzenia gazetki (poza oczywistymi: rozwijaniem zainteresowań i uzdolnień oraz konstruktywnym zagospodarowaniem czasu wolnego dzieci i młodzieży), jest integracja i aktywizacja młodych ludzi wokół działań lokalnych, kształtowanie tożsamości i identyfikacji z najbliższym środowiskiem, a także edukacja i wychowanie do uczestnictwa w kulturze, samorządności i przyszłym, dorosłym życiu poprzez realne działanie. Doświadczenie przez młodzież pracy dziennikarza jako środka praktycznego modelowania postaw i korygowania przekonań odbiorców odbywa się także – a może przede wszystkim – w aspekcie odpowiedzialności związanej z oddziaływaniem słowa i przekazu w mediach, jak również z moralną koniecznością adekwatności własnego postępowania i postawy życiowej do głoszonych wartości. Sprzyja temu poznawanie w trakcie pracy dziennikarskiej specyfiki ról społecznych i uświadamianie (oraz ewentualna korekta) błędnych przekonań normatywnych, mitów i stereotypów ich dotyczących. Wspólna praca w redakcji i towarzyszące jej dyskusje (nieraz bardzo burzliwe!) o istotnych dla współczesnego młodego człowieka problemach stają się środkiem samopoznania i budowania stabilnego systemu wartości.

Niebagatelną rolę wśród realizowanych celów odgrywa wzmocnienie poczucia własnej wartości młodych dziennikarzy i umożliwianie odczuwania satysfakcji z drobnych nawet osiągnięć poprzez szansę ich prezentacji na łamach własnej gazetki. Taki sposób konstruktywnego zaistnienia w środowisku rówieśniczym i pozytywnego dowartościowania zawiera też mocny ładunek profilaktyczny, czyni bowiem niepotrzebnymi wszelkie zachowania ryzykowne, będące najczęściej także sposobem zdobywania przez młodzież pozycji w grupie.

Ważnym partnerem miesięcznika (podobnie jak całego MDK) stało się od blisko trzech lat Polskie Towarzystwo Zapobiegania Narkomanii – Oddział Terenowy w Warszawie, organizacja pożytku publicznego, której MDK na mocy umowy o współpracy użycza lokalu, korzystając jednocześnie z różnorodnej oferty PTZN w zakresie profilaktyki. Dzięki tej współpracy możliwa była w 2007 roku inauguracja skupionego wokół redakcji „Korniszona” **Klubu Młodych Dziennikarzy – programu rówieśniczej edukacji obywatelskiej**, realizowanego przy wsparciu Biura Edukacji Miasta Stołecznego Warszawa. Jest to długoterminowy projekt edukacyjny, oparty na działaniach dziennikarskich w środowisku lokalnym we współpracy ze strukturami samorządu terytorialnego dzielnicy Ochota i realizowany w głównej mierze przez samą młodzież. Zadaniem nielicznych dorosłych realizatorów (nauczycieli MDK i współpracującego z placówką Zespołu Szkół Nr 26) jest jedynie towarzyszenie młodym dziennikarzom, pośredniczenie w nawiązywaniu kontaktów z przedstawicielami samorządu lokalnego, a kiedy trzeba (czyli rzadko!) inspirowanie i ukierunkowywanie działań dziennikarskich. Takie usytuowanie młodzieży w głównej i sprawczej roli w projekcie służy aktywizacji całego środowiska szkolnego i jego integracji.

Zasadniczym działaniem w projekcie było stworzenie w gazetce specjalnej stałej rubryki, poświęconej zagadnieniom demokracji lokalnej i dostarczanie do niej aktualnych materiałów, zdobywanych i opracowywanych przez młodych dziennikarzy. Materiały zbierane są przez młodzież w bezpośrednim kontakcie z organami samorządu lokalnego, co umożliwia ścisłą, dobrą współpracę z władzami Dzielnicy – Zarząd Dzielnicy Ochota oraz przedstawiciele Rady Dzielnicy od początku wykazują dużą gotowość i wolę współdziałania w realizacji zadania, otwierając drzwi gabinetów, biur i sal konferencyjnych dla młodych dziennikarzy i nie żałując czasu na spotkania z nimi. Młodzież odwiedziła już kilkakrotnie burmistrza i wiceburmistrzów, przewodniczącego Rady Dzielnicy, wydziały: Oświaty i Wychowania i Kultury oraz Spraw Społecznych i Zdrowia, w najbliższym czasie planuje wizytę w Biurze Rady, w Wydziale Infrastruktury... Takie spotkania z przedstawicielami samorządu lokalnego w ich „środowisku naturalnym” umożliwiają poznanie bezpośrednio u źródła obowiązków na różnych szczeblach struktury samorządowej, odpowiedzialności z nimi związanej, umocowań prawnych, zasad finansowania, problemów, inicjatyw, sukcesów. Jednym słowem – pozwala na własne oczy zobaczyć „jak to działa”.

W zależności od aktualnego natężenia wydarzeń w środowisku samorządowym dzielnicy młodzi dziennikarze odbywają jedno lub dwa podobne spotkania w miesiącu, oprócz tego uczestniczą w różnorodnych imprezach dzielnicowych. Rezultatem są publikowane następnie w miesięczniku materiały – różnego rodzaju teksty publicystyczne: sprawozdania, wywiady, reportaże, felietony, notatki, fotoreportaże, artykuły problemowe, polemiczne i inne – oraz paraliterackie, inspirowane poznawaną dziedziną: eseje, impresje, humoreski, opowiadania, listy i inne – w zależności od bieżących potrzeb i zainteresowań młodzieży. Wszystkie teksty są tworzone przez młodzież dla młodzieży, a więc w sposób zrozumiały i atrakcyjny oraz wiarygodny dla młodego czytelnika – jednym z głównych założeń projektu jest bowiem sprawdzona skuteczność edukacji rówieśniczej oraz edukacji poprzez aktywne działanie własne.

Rozmiar rubryki zależny jest od ilości pozyskanych w danym miesiącu materiałów, tj. także od liczby i rozmiaru aktualnych wydarzeń w środowisku dzielnicy – około 2-4 stron w każdym numerze (do ¼ objętości gazetki). Poza rubryką samorządową informacje o różnorodnych inicjatywach lokalnych (kulturalnych, oświatowych, sportowych i innych) pojawiają się na większości stron miesięcznika.

Program rówieśniczej edukacji obywatelskiej stanowi rozszerzenie i dopełnienie działalności MDK Ochota w zakresie wychowania obywatelskiego oraz szkolnych programów wychowawczych i programów edukacji przedmiotowej w zakresie wiedzy o społeczeństwie i języka polskiego. Ma na celu stymulowanie zainteresowania dzieci i młodzieży problemami współczesności, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki lokalnej (dzielnica, Warszawa, województwo) oraz praktyczne wychowanie obywatelskie i patriotyczne (z akcentem na „mały patriotyzm”) dzieci i młodzieży – bez zadęcia, nie poprzez okazjonalne wielkie słowa, a poprzez codzienną identyfikację z małą ojczyzną, uczenie się jej rozumienia, wyczuwania jej tętna i odnajdowanie w nim własnej tożsamości.

Marek Masłowski
Młodzieżowy Dom Kultury przy ul. Puławskiej 97
TRADYCJA W KAŻDYM Z NAS –
estetyczno-kulinarne oblicze obyczajowości człowieka

Program edukacyjny i profilaktyczno-wychowawczy, opracowany i zrealizowany na przełomie listopada i grudnia 2007 r. w ramach rządowego programu poprawy stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach „Zero tolerancji dla przemocy w szkole”.

Miejscem realizacji był Młodzieżowy Dom Kultury przy ul. Puławskiej 97 i mokatowskie szkoły: Gimnazjum Nr 6 przy ul. Gruszczyńskiego 12, Szkoła Policealna Nr 13 przy ul. Krasnołęckiej 3, Szkoła Podstawowa Nr 33 przy ul. Cieszyńskiej 8 i Szkoła Podstawowa Nr 69 przy ul. Wiktorskiej 73.

Efektom realizacji programu miało być ukazanie przeszłości obecnej we współczesności, wzmocnienie więzi rodzinnych dzięki tradycji, wychowanie poprzez sztukę, ułatwienie wyboru późniejszej drogi życiowej oraz nabycie konkretnej wiedzy z zakresu prezentowanego na warsztatach. Zakładanym rezultatem programu miał być większy udział wychowanków i uczniów w zajęciach placówek wychowania pozaszkolnego, a także zagospodarowanie czasu wolnego i wzmocnienie dzieci i młodzieży w sferze uczuciowej i artystycznej. Formą realizacji były zajęcia warsztatowe, obejmujące działania artystyczne w zakresie plastycznym (malarstwie, rysunkowym, graficznym i w technice decoupage), kulinarnym, fotograficznym, muzycznym, teatralno-kabaretowym oraz konserwacji dzieł sztuki w zakresie popularnym).

Warsztaty były skierowane do młodzieży szkół podstawowych i gimnazjalnych i obejmowały:

Część plastyczną, na którą składało się wprowadzenie wychowanków i uczniów w zagadnienia sztuki związanej z polską i europejską tradycją świąteczną (była to forma opowieści – gawędy zilustrowana reprodukcjami i filmami o sztuce). Zajęcia plastyczne prowadzone były w technikach: malarstwo, rysunek, grafika, technika dowolna i technika decoupage. Dzieci i młodzież wykonały prace plastyczne o tematyce świątecznej.

Część kulinarną, która polegała na wprowadzeniu wychowanków i uczniów w wiadomości o polskiej i europejskiej tradycji kulinarnej związanej ze świętami (była to forma opowieści – gawędy zilustrowana reprodukcjami kulinarnymi i filmami o potrawach i świątecznej tradycji kulinarnej). Ta część programu obejmowała przygotowanie z wychowankami i uczniami wyrobów kulinarnych – pierników, ciast, ozdób z ciasta, ryb, bakalii, owoców, sałatek, bigosu, pierogów. Warsztaty prowadzone były w obecności i przy współpracy personelu szkoły (kucharzy, kelnerów, nauczycieli). Młodzież samodzielnie przygotowała świąteczne potrawy zgodnie ze specjalnym świątecznym menu. Całość zakończyły zajęcia dotyczące aranżacji „Stołu Świątecznego” i najprzyjemniejsza część, a mianowicie degustacja przyrządzonych potraw. Przygotowane potrawy zostały również dostarczone do szkoły, z której wywodzili się młodzi kucharze.

Część fotograficzna obejmowała wprowadzenie w świat fotografii (w tym techniki i technologii fotograficznej), a także opowieść o fotografii związanej z tematyką świąteczną. Przez cały czas trwania programu uczniowie i wychowankowie rejestrowali w technice cyfrowej jego przebieg. Na zakończenie dokonano prezentacji i wystawy prac.

Część muzyczna dotyczyła wprowadzenia w świat muzyki o charakterze świątecznym i historii kolędy (była to forma opowieści – gawędy z zastosowaniem ilustracji muzycznych o tematyce i nastroju świątecznym). Przy pomocy nauczyciela-instruktora uczniowie i wychowankowie podjęli próbę przygotowania własnego utworu muzycznego o charakterze świątecznym, jak również wykonywali i współwykonywali inne prezentacje muzyczne o tematyce świątecznej.

Część teatralno-kabaretowa obejmowała wprowadzenie uczestników w tradycję związaną z inscenizacjami świątecznymi (była to forma opowieści – gawędy i prezentacji video/DVD dokonań filmowych i teatralnych w zakresie utworów o tematyce świątecznej). Dzieci i młodzież uczestniczyli w przygotowaniu krótkiej formy teatralnej i kabaretowej o tematyce świątecznej. Młodzi aktorzy wystąpili w prezentacji pt. „Wigilia w autobusie”, w skeczu pt. „Święta w Moim

Domu” i w scenicznej opowieści o tradycji świątecznej i Bożym Narodzeniu pt. „Świąteczny Czas”.

Część konserwacja dzieł sztuki obejmowała wprowadzenie, w stopniu popularnym, w tematykę ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego (ta część również miała formę opowieści –gawędy, ilustrowanej reprodukcjami i filmami). Uczniowie i wychowankowie zwiedzili obiekt zabytkowy, znajdujący się w rejestrze zabytków, jakim jest budynek MDK przy ul. Puławskiej 97. Zajęcia manualne skierowane do młodzieży gimnazjalnej realizowane były podczas „Warsztatów konserwatorskich z rekonstrukcji, z retuszu, i kładzeniu pozłoty”, przybliżających pracę konserwatora dzieł sztuki i pozłotnika. Młodzież samodzielnie i pod opieką nauczyciela – instruktora, konserwatora dzieł sztuki i pozłotnika, przygotowała podobrazie malarskie/pod ikonę, zapoznając się i praktycznie przechodząc przez cały proces przygotowania takiego podłoża, tak, jak to się odbywało w średniowiecznych warsztatach cechowych i warsztatach wielkich mistrzów. Uczniowie i wychowankowie w obecności konserwatora dzieł sztuki i pozłotnika „kładli” na wcześniej przygotowaną powierzchnię deski płatki złota/pozłoty, srebra, imitację złota – szlagmetal i imitację srebra – aluminium. Uczestniczących w zajęciach zapoznano również z warsztatem konserwatora dzieł sztuki i pozłotnika. Przygotowane przez Wychowanków i Uczniów prace artystyczne zostały, po prezentacji w formie wystawy, przekazane młodym twórcom-autorom na własność.

Podsumowując wszystkie elementy przeprowadzonych działań artystycznych, kulturowych, obyczajowych i kulinarnych, głównym celem programu było przekazywanie z pokolenia na pokolenie ważnych wartości kulturowych. Aktywizacja dzieci i młodzieży w zakresie odczuwania i myślenia o tradycji, z zastosowaniem nietypowych form przekazu i działania. Wzmocnienie świadomości dziedzictwa kulturowego i ochrona kultury regionalnej (również w zakresie zwykłej a może niezwykłej kultury rodzinnej). Działanie na rzecz przetrwania i kultywowania elementów polskiej tradycji w społeczności rodzinnej.

Uzasadniając program można wykazać, że następuje daleko idący proces zacierania się różnic kulturowych, szybkie tempo życia nie pozwala na zastanowienie się nad dniem wczorajszym. Istnieje ogromna potrzeba wyciszenia młodego człowieka właśnie poprzez umiejscowienie go w tradycji narodu, państwa i jego własnego otoczenia. Wychowankowie i uczniowie, często nie mają możliwości dostrzec (a także nie ma im kto tego pokazać), jak ważną częścią życia dla człowieka jest tradycja. Dorastając, starają się naśladować różne wzorce, tylko najczęściej nie oparte na tradycji rodzinnej. Niektórzy wręcz wojują z rodzinnymi przyzwyczajeniami. Nadchodzi jednak taki moment w naszym życiu, w którym zaczyna nam brakować, choćby „słownych śniadaniowych potyczek”. Zaczynamy szukać w pamięci jak to mama czy tata nakrywali do stołu, co mówili itd. I nawet nie zdając sobie sprawy opieramy się właśnie o tradycję. Uwrażliwienie młodego człowieka na te wszystkie elementy, tworzące tradycję rodzinną, kulturową, narodową było i jest zadaniem i wyzwaniem tego programu.

Współrealizatorami programu byli:

Pracownicy i uczniowie Szkoły Policealnej Nr 13 przy ul. Krasnołęckiej 3/dawny Zespół Szkół Hotelarsko-Gastronomicznych/

Uczniowie i pracownicy Gimnazjum Nr 6 im. Pułku Armii Krajowej „Baszta” ul. Gruszczyńskiego 12, ze Szkoły Podstawowej Nr 69 przy ul. Wiktorskiej 73, ze Szkoły Podstawowej Nr 33 przy ul. Cieszyńskiej 8.

Na zakończenie warto przytoczyć słowa i przemyślenia jednej z uczennic biorących udział w programie:

- No dobrze, ale co te zajęcia mają wspólnego z głównym tematem programu „Zero tolerancji dla przemocy w szkole!”.
- Po chwili padła odpowiedź!
- Jeśli ktoś z was uczestniczących w zajęciach, nie pogubi się w życiu i wykorzysta nabytą wiedzę i umiejętności a także, może zostanie konserwatorem dzieł sztuki, pozłotnikiem, aktorem, muz...
- Proszę, niech pan nie kończy! Już wszystko wiem!!!

Joanna Boldin
Młodzieżowy Dom Kultury „Bielany”, ul. Ceglowska 39
RAZ NA LUDOWO, ŻYJ KOLOROWO

Program edukacji kulturalnej pn. *Raz na ludowo, żyj kolorowo* jest wielowątkowym projektem realizowanym przez Młodzieżowy Dom Kultury „Bielany”. Głównym założeniem programu jest **pielęgnowanie ludowych zwyczajów i tradycji jako elementu kultury narodowej**.

Dziedzictwo sztuki ludowej jest naturalną bazą wielu działań w różnych dziedzinach naszego życia. Program ma na celu uświadomienie dzieciom, młodzieży, ale także ludziom dorosłym, jak w sposób naturalny sięgać do korzeni i czerpać z nich inspirację do dalszych, często już własnych działań.

Istotną cechą programu jest jego wielowątkowość, gdyż jest realizowany poprzez działania plastyczne, muzyczne, teatralne, imprezy i inne. Wokół jego realizacji jednoczą swoje wysiłki nauczyciele-instruktorzy: plastyki, muzyki, teatru, pracowni imprez.

Program oparty jest na warsztatach, zajęciach w pracowniach, inscenizacjach, przedstawieniach teatralnych, koncertach, działaniach w plenerze, happeningach, otwartych imprezach środowiskowych i skierowany do dzieci i młodzieży głównie z bielańskich placówek oświatowych oraz ich rodzin.

I. Działania plastyczne:

Rodzinne warsztaty plastyczne pn. „Świąteczne ozdoby w tradycji ludowej”, „Na szkle malowane”, „Choinka z piernika – ozdoby na choinkę z ciasta piernikowego”, „Anioły polskie”.

Warsztaty organizowane w okresach przedświątecznych z udziałem rodziców wychowanków spełniają bardzo ważne role – odkrywają bogactwo kultury ludowej. Skierowane do najmniejszej jednostki społecznej – rodziny, są dla wielu swoistą formą terapii.

II. Działania muzyczne:

„Koncerty kolędowe”

Koncerty przygotowane przez zespoły: gitara klasyczna i umuzykalnienie będące okazją do zaprezentowania w środowisku umiejętności i osiągnięć zdobytych na zajęciach, są w istocie tylko pretekstem do spotkania; zawsze kończy się wspólnym kolędowaniem.

III. Działania teatralne:

„Jasełka”

Przygotowywane corocznie w formie inscenizacji przez zespół teatru dziecięcego lub przedstawienia teatralnego w wykonaniu młodzieży zespołu teatru młodzieżowego, sięgają w swej fabule do wierzeń i prawd ludowych, uczą mądrości i życia. A dla naszej mdk-owskiej społeczności mają znaczenie szczególne. Podczas realizacji tego punktu programu jednoczą swe wysiłki nauczyciele plastycy /kostiumy, scenografia, rekwizyty/, teatru i imprez świetnie integrując się przy realizacji wspólnych zadań.

„Spotkanie z Mikołajem”

Coroczna, grudniowa inscenizacja słowno-muzyczna w wykonaniu artystów. Oprócz zabawy nawiązującej do tradycyjnych obchodów świąt Bożego Narodzenia, najmłodsi uczestnicy otrzymują prezenty i święcie wierzą w to, że Mikołaj rzeczywiście istnieje, przynajmniej tu, w MDK „Bielany”.

IV. Działania w plenerze:

„Żegnaj zimo, witaj wiosno” – korowód z Marzanną

Muzyczna impreza plenerowa z udziałem artystów. W programie konkurs na najciekawszą Marzannę.

Happening uliczny pn. „Idą mali kolędnicy”

Po raz pierwszy mali kolędnicy wyruszyli na bielańskie ulice 2 lata temu. Z każdym rokiem jest ich coraz więcej. Opis tego zdarzenia zamieściła Gazeta Bielańska. Oto on:

„Jest 13 dzień grudnia, do Świąt Bożego Narodzenia zostało 11 dni.

Od rana zapowiadają deszcz, ale to nie ma żadnego znaczenia dla najmłodszych wychowanków zespołu teatralnego w Młodzieżowym Domu Kultury „Bielany”.

Dziś wezmą udział w swoim pierwszym w życiu happeningu.

Niecierpliwie zakładają na czapki świąteczne ozdoby: korony, srebrne opaski, czapkę – gwiazdę. Zabiorą ze sobą koszyczki pełne słodkich życzeń.

Ciasteczka – gwiazdki, polane białym lukrem, a do każdego przyczepiony bilecik ze świątecznymi życzeniami. Jeszcze tylko próba dzwonków glinianych, wykonanych na zajęciach z ceramiki i mogą wyruszać. Rodzice i pracownicy MDK-u żegnają ich z ulgą.

Dzwonki w rękach kolędników wydają niezemiński dźwięk!

Idą ulicą Karską, Grebałowską do Kasprowicza. Dziecięcy śmiech ożywił deszczowy zmierzch. Mieszkańcy Bielan przystają z zadziwieniem.

Uśmiechnięci kolędnicy podbiegają do nich, częstują ciastkami z życzeniami.

Starszy pan jest wzruszony, otwiera furtkę do swojego ogrodu, zaprasza, dziękuje...

Pan, który naprawia dach pozdrawia kolędników machając ręką, jego kolega pracujący na dole zabiera ciasteczko dla niego.

Ludzie przy Empik-u są zachwyceni, ale są i tacy, którzy nie wiedzą jak się zachować.

Stoją, jak zaczarowani, tak dawno nie zaznali ludzkiej życzliwości...

Dzieciom podoba się coraz bardziej, już wiedzą co znaczy happening.

Jacyś życzliwi państwo na „do widzenia” mówią – do następnego roku!

Będziemy... w zimny, grudniowy wieczór 2007 roku wyjdziemy znów na bielańskie ulice, aby pokazać wszystkim, że bywa taki czas, kiedy możemy szarą codzienność zamienić w święto, oczywiście tylko przy akompaniamencie naszych magicznych dzwonków i pysznych ciasteczek - gwiazdeczek!

(Joanna Boldin)”

V. Inne:

„Spotkania wigilijne w zespołach specjalistycznych”, na których nie brakuje tradycyjnych świątecznych słodkości, opłatka i kolęd.

„Zabawy naszych dziadków” – spotkania, których celem jest ocalenie od zapomnienia wierzeń, wróżb i zabaw ludowych.

Spotkania z książką w MDK „Bielany” z cyklu „W świecie bajek i baśni”, na których najmłodszy wędrują po świecie starych prawd i porzekadeł, zagłębiając się w fantastyczne tajemnice świata, który odkryją po raz kolejny w dorosłym życiu.

Nauczyciele realizujący program:

Ewa Zawadzka

Anna Ramos

Hanna Czader-Kempny

Jan K. Wiślicki

Paweł Zaráś

Tadeusz Jończyk

Wiesław Koczywąs

Joanna Boldin – autor

Edukacja kulturalna w Warszawie

Barbara Woźniak
Młodzieżowy Dom Kultury „Muranów” im. C. K. Norwida, ul. Długa 18/20
WARSZTATY EDUKACYJNE DLA SZKÓŁ

Młodzieżowy Dom Kultury „Muranów” im. Cypriana Kamila Norwida jest mocno wpisany w życie kulturalne środowiska dziecięcego i oświatowego. Od 55 lat uczy i wychowuje młode pokolenie; przygotowuje przyszłych twórców i odbiorców kultury. Oferta programowa obejmuje bogatą ofertę zajęć popołudniowych dla każdego wieku – zajęcia plastyczne, zespoły taneczne i teatralne, zajęcia komputerowe, czytelnicze, naukę gry na instrumentach elektronicznych oraz bogatą propozycję działań dla grup szkolnych. Są to programy edukacyjne, warsztaty i konkursy z różnych dziedzin, łączące wiedzę z szeroko pojętą edukacją kulturalną. Stanowią one niekonwencjonalną metodę kształcenia interdyscyplinarnego z zakresu edukacji artystycznej, dziedzictwa kulturowego, obyczajowości, ekologii, literatury i czytelnictwa.

Początki zajęć dla zorganizowanych grup szkolnych podczas „Spotkań z kulturą” sięgają drugiej połowy lat 90. Są one realizowane według autorskich programów własnych, opracowanych przez nauczycieli MDK. Odbywają się w godzinach przedpołudniowych; niejednokrotnie w cyklach kilku warsztatów w roku dla danej grupy (klasy). Cieszą się one ogromną popularnością, czego wyrazem jest brak wolnych terminów już w październiku danego roku szkolnego. Obecnie rocznie MDK „Muranów” proponuje 15-20 takich projektów. Realizacja wielu z nich odbywa się we współpracy z instytucjami kultury (muzea, biblioteki, domy kultury itp.). Każde spotkanie dostosowane jest do wieku uczestników i ich percepcji. Na bieżąco prowadzona jest ewaluacja zajęć. Częste spotkania z nauczycielami szkolnymi pozwalają dostosowywać naszą ofertę w danym roku (tematy i formy) do potrzeb edukacyjnych dzieci. Są – zdaniem współpracujących z nami nauczycieli – wsparciem w realizacji programów nauczania, wypełniają luki i stanowią inspirację do kontynuowania działań w szkole.

Od 2004 roku, po kilkuletnich doświadczeniach ze współpracy z grupami szkolnymi i w odpowiedzi na oczekiwania środowiska szkolnego, Młodzieżowy Dom Kultury „Muranów” postanowił realizować w czasie ferii zimowych i wakacji zajęcia specjalistyczne dla dzieci i młodzieży spędzających czas wolny od zajęć dydaktycznych w szkołach w ramach akcji „Zima w mieście” i „Lato w mieście”. Ten projekt edukacyjny polegający na przygotowaniu atrakcyjnej, specjalnej oferty dla tych dzieci obejmował w latach ubiegłych zajęcia plastyczne (np.: „Mój Nikifor” inspirowane twórczością Nikifora Krynickiego, „Pegaz – cudowny koń skrzydlaty”), teatralne (np. „Kukielkowe ilustracje wierszy Brzechwy i Tuwima”, „Z zimowym teatrem za pan brat”), muzyczne (np. „Wesołe nuty na letnią nudę”, „Rozśpiewane lato”), literackie i językowe (np. „Zabawy słowne”, „Jak powstaje książka”), historyczne (np. „Zaczarowane pomniki”, „Stare kamieniczki w oczach dzieci”), przyrodnicze i ekologiczne (np. „Skarby łąki, czyli cuda na patyku”, „Ptaki Warszawy”), z zakresu tradycji i obyczajów (np. „Konkurs dobrego wychowania”, „Magiczny czas karnawału”), z zakresu wychowania patriotycznego (np. „Zagadki warszawskie”, „Spacerkiem po Starówce”, „Tajemnice Nowego Miasta”, „Wypromuj Warszawę – EURO 2012”) oraz wiele innych.

W założeniach realizacji projektu wielokrotnie różne dziedziny artystyczne były i są łączone z wybranymi zagadnieniami kultury, historii, literatury, nauki, tworząc całościowe i wieloaspektowe spojrzenie na dany temat. Zajęcia są prowadzone przez nauczycieli obdarzonych talentem pedagogicznym, prawdziwych animatorów; są przyjazne, pobudzają wyobraźnię, kształtują poczucie bycia warszawiakiem, Polakiem i Europejczykiem, motywują do pracy, dają możliwość samorealizacji, wyzwalając aktywność.

Łącznie przez cztery lata w zajęciach specjalistycznych realizowanych w ramach opisanego projektu edukacyjnego wzięło udział ponad 4 tysiące dzieci spędzających ferie zimowe i wakacje w okolicznych szkołach – miejscach dziennego pobytu – w ramach akcji „Zima w mieście” i „Lato w mieście”.

W czasie tegorocznych ferii proponujemy koordynatorom akcji dla dzieci spędzających zimę w ich placówkach ofertę zawierającą – zajęcia teatralno-muzyczne, plastyczno-literackie i plastyczno-ekologiczne, bazujące na polskiej kulturze ludowej oraz afrykańskich obyczajach, faunie i florze.

Katarzyna Patrzyczna
VIII Ogród Jordanowski, ul. Suwalska 13
OGNISKA MARZEŃ

Dlaczego mamy patrzeć jak nasze dzieci snują się po podwórkach, a z nudów przychodzą im do głowy „dziwne” pomysły. Beznadziejność codzienności powoduje, że młodzi ludzie często uciekają w otchłań narkotyków, frustrację rozładowują agresją. Tu otwiera się ogromne pole dla placówek wychowania pozaszkolnego. Jednym ze sposobów dotarcia do dzieci i młodzieży są zajęcia teatralno – wychowawcze wykorzystujące metodę dramy, które umożliwiają im na ciekawe i kreatywne spędzenie wolnego czasu, w miłej atmosferze w gronie koleżanek i kolegów oraz pozwalają im choć na chwilę zabarwić ich szarą rzeczywistość. Uczą się poprzez zabawę. Mogą bezpiecznie, bo w sytuacjach fikcyjnych, doświadczać skutków swoich wyborów, decyzji. Działając w rolach lepiej poznają siebie i innych, odkrywają własne możliwości. Na tego typu zajęciach wszystkie dzieci są aktywne, bo mają poczucie bezpieczeństwa i akceptacji. Razem z innymi tworzą coś nowego, niezwykłego. Dlatego VIII Ogród Jordanowski w Warszawie zainicjował tego typu zajęcia na Targówku. Między 15 października a 31 grudnia 2007, w ramach realizacji programu edukacyjnego i profilaktyczno-wychowawczego dotowanego przez Kuratora Oświaty w Warszawie, prowadzone były **zajęcia teatralno – wychowawcze „Ogniska Marzeń”**.

Inauguracja odbyła się w dniu 26 października 2007 spektaklem dla dzieci pt. „Baśń o królewiczu i królownie Parakselancji”, po którym nastąpił nabór do grup. Uroczyste rozpoczęcie zajęć swoją obecnością zaszczylicili Pani Halina Machulska, Pani Alicja Pruszkowska oraz Pan Grzegorz Milczarczyk.

„Ogniska Marzeń” prowadzone były przez dobrze przygotowaną kadrę pedagogów dramy – specjalistów od edukacji z zastosowaniem technik teatralnych ze Szkoły Teatralnej Haliny i Jana Machulskich (których 25-letnim doświadczeniem został zainspirowany pomysł zajęć teatralno-wychowawczych z wykorzystaniem dramy) oraz z Polskiego Ośrodka Międzynarodowego Stowarzyszenia Teatrów dla Dzieci i Młodzieży ASSITEJ. Placówki, które zostały zaproszone przez VIII Ogród Jordanowski do udziału w realizacji przedsięwzięcia to: Szkoła Podstawowa nr 298, Gimnazjum 144, Szkoła Podstawowa nr 277 oraz Szkoła Podstawowa nr 3 i Dom Dziecka przy ul. Jaktorowskiej 6. W sumie w przedsięwzięciu wzięło udział 100 dzieci i 12 pedagogów dramy.

W ciągu trzech miesięcy odbył się cykl spotkań, podczas których dzieci pod kierunkiem wychowawców przygotowywały własne improwizowane przedstawienia, na podstawie bajki „Królowna Śnieżka” i „Brzydkie kaczątko”.

W dniu 15 stycznia 2008 r. w gościnnych progach DK „Świt” odbyło się uroczyste podsumowanie realizacji programu. Efekt końcowy, który zależał od inwencji i pomysłowości całego zespołu był wspaniały. Młodzi aktorzy bardzo przeżywali swój występ. Ciekawym elementem imprezy był występ uczniów z gimnazjum, którzy pokazali ćwiczenia aktorskie jakich nauczyli się podczas zajęć. Publiczność, składająca się z kolegów, koleżanek i rodzin młodych artystów bardzo żywo reagowała i oklaskiwała przedstawienia. Rodzicom dzieci biorących udział w zajęciach należą się osobne podziękowania za zaangażowanie i pomoc w przygotowaniach do występu. Ponieważ wszyscy świetnie się bawili teraz żałują, iż projekt trwał tak krótko i liczą na jego kontynuację w przyszłości.

Co jest cenne w opisanym projekcie? Po pierwsze udowadnia, że placówki wychowania pozaszkolnego podejmują różnorodne działania zmierzające do uatrakcyjniania swej oferty. Proponowane zajęcia mają niewątpliwie walory edukacyjne oraz wychowawcze. Wyłania się także konieczność stałej współpracy ze szkołami, instytucjami kulturalnymi (DK Świt).

„Ogniska Marzeń” to tylko jeden z wielu przykładów „dobrej praktyki” – działania, które pozwala sądzić, iż nasza działalność jest istotna w procesie edukacyjno-wychowawczym młodego człowieka, aczkolwiek nie zawsze zauważana. Sens istnienia i funkcjonowania placówek wychowania pozaszkolnego jest ogromny. Należy pamiętać, iż stanowimy ważne ogniwo uzupełniające i rozszerzające proces edukacji i wychowania dzieci i młodzieży, a poprzez bogatą, różnorodną i ciekawą ofertę edukacyjną zyskujemy sympatię coraz większej liczby dzieci.

2.
Programy edukacji kulturalnej
realizowane w warszawskich szkołach

L Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi
im. Ruy Barbosy w Warszawie ul. Burdzińskiego 4

Ogólnopolski Przegląd Twórczości Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Rytmy niekończoności”

Konkurs adresowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych całej Polski, w obecnym otrzymaliśmy także zgłoszenia z Kanady, Czech, Białorusi, Rosji: są to wiersze uzdolnionej poetycko Polonii, uczęszczającej do polskich szkół poza granicami naszego kraju.

Cele konkursu:

1. Wspieranie młodzieży w rozwijaniu pasji literackich, poetyckich i umożliwienie młodym ludziom wyrażenia „rytmów” młodzieńczej wrażliwości ukrytej w słowach

2. Zainteresowanie młodego pokolenia twórczością poetycką Jacka Kaczmarskiego, tym razem „rytmami” jego wierszy: młodzież przesyła na konkurs trzy wiersze własne o wybranej przez siebie tematyce, ale nadanie konkursowi imienia Jacka Kaczmarskiego ma na celu zwrócenie uwagi na perfekcjonizm w operowaniu słowem przez zmarłego nie tak dawno poetę. Podczas finału konkursu (kwiecień 2008r.) na warsztatach przeprowadzonych przez przewodniczącego jury, o. Wacława Oszajcę, planowana jest analiza tekstów poetyckich Jacka Kaczmarskiego oraz ćwiczenia poetyckie przygotowane w oparciu o tę bogatą twórczość. Konkurs organizowany w Warszawie pozwoli na zaproszenie utalentowanej młodzieży do miasta, w którym Jacek Kaczmarski się urodził, a które jest jednocześnie „sercem” naszego kraju

3. Mamy nadzieję, że w słowie pisanym odnajdzie również swoje ukryte pasje i talenty młodzież niepełnosprawna, dla której taka forma wyrażania świata i człowieka jest niejednokrotnie jedyną zachętą do aktywnego współuczestnictwa w życiu młodzieży

4. Wyjątkowo duże zainteresowanie konkursem młodzieży polonijnej pozwala na wymianę poetyckich doświadczeń uzdolnionej poetycko młodzieży mieszkającej w różnych krajach. Spotkanie w Polsce podczas finału konkursu pozwoli na szlifowanie warsztatu poetyckiego i kontakt z językiem polskim dla Polonii.

Czas działania: Obecnie jest to już III edycja konkursu (pierwszy był przeprowadzony w roku szkolnym 2005/2006. W tym roku szkolnym uczestnicy nadsyłali zgłoszenia do 15 listopada. Obecnie jury zapoznaje się z wierszami. Posiedzenie jury jest planowane na 11 stycznia 2008, zaś finał odbędzie się w kwietniu. W czasie od werdyktu do finału należy złożyć i przygotować do druku tomik wierszy laureatów oraz przygotować uroczystość finałową (w tym zaangażować profesjonalnego wykonawcę utworów Jacka Kaczmarskiego)

Osiągnięciem szkoły jest namówienie do współpracy wiele osób i instytucji: ranga i poziom konkursu zostały wysoko ocenione przez rodzinę oraz najbliższych współpracowników Jacka Kaczmarskiego – corocznie uczestnikami finałowej gali są wyjątkowi goście (rodzice Jacka Kaczmarskiego, towarzyska jego życia, Alicja Delgas, kompozytor jego piosenek, Zbigniew Łaciński). Uczniowie naszej szkoły mają okazję zaprezentować swoje różne talenty podczas koncertu finałowego: recytatorskie, wokalne, muzyczne, plastyczne, taneczne, dziennikarskie. Są także młodymi poetami: w obu poprzednich edycjach byli finalistami konkursu, a w pierwszej edycji uczennica naszej szkoły Katarzyna Więcka zajęła III miejsce.

Partnerzy

1. Fundacja im. Jacka Kaczmarskiego Alicji Delgas
2. Biuro Edukacji m. st. Warszawy
3. Burmistrz dzielnicy Praga-Północ m. st. Warszawy
4. Wydział Oświaty i Wychowania dzielnicy Praga-Północ m. st. Warszawy
5. Wydział Kultury dzielnicy Praga-Północ m. st. Warszawy
6. Miejski Dom Kultury w Legionowie
7. Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna w Ząbkach
8. Przedsiębiorstwo Poligraficzne EBE w Warszawie
9. Klub Florystów Polskich „Sito”
10. Zespół Szkół Zawodowych w Warszawie (FSO)
11. Biuro Promocji m. st. Warszawy

12. strona internetowa www.kaczmarski.art.pl
13. „Głos Nauczycielski”
14. Stołeczna „Gazeta Wyborcza”

Największą nagrodą dla młodych poetów jest publikacja ich wierszy w pokonkursowej antologii, opatrzonej numerem ISBN: dotychczas wydaliśmy dwa tomiki wierszy „Tęcza w sepii” (2006) oraz „Świty przetarte na powiekach” (2007). Tradycją stało się, że tytuł tomiku stanowi cytat jednego z wyróżnionych wierszy.

XXVII LO im. Tadeusza Czackiego
00-625 Warszawa ul. Polna 5

W XXVII LO na szczególną uwagę zasługuje coroczny **Festiwal Teatralny**. Pierwszy festiwal odbył się w grudniu 1987 r. Przygotowania do niego rozpoczynają się ok. trzy miesiące wcześniej. Udział w imprezie nie jest obowiązkowy, mimo tego cała społeczność szkoły angażuje się w to przedsięwzięcie – niemal wszyscy uczniowie, nauczyciele, pracownicy niepedagogiczni, rodzice uczniów oraz absolwenci szkoły.

Celem festiwalu jest rozwijanie pasji i zainteresowań młodzieży, uczenie współodpowiedzialności, dyscypliny oraz umiejętności pracy w grupie.

Uczniowie pracują zespołowo w sekcjach, które są podzielone według zadań, sami adaptują teksty literackie, piszą scenariusze do przedstawień, reżyserują, budują scenę, podejmują współpracę z teatrami warszawskimi, mediami - „Gazetą Wyborczą” i Radiem Bis.

Aby impreza była w pełni bezpieczna, szkoła współpracuje ze Strażą Miejską i Strażą Pożarną. W czasie trwania imprezy funkcjonują kawiarenki festiwalowe, jest wydawana Gazetka Festiwalowa, odbywają się także konkursy towarzyszące – np. na najlepszy plakat festiwalowy.

Nauczyciele XXVII LO służą uczniom pomocą i opieką, ale nie narzucają swojej woli. Uczniowie działają według określonego regulaminu i własnej inwencji twórczej. Wiele pracy wykonują popołudniami i w dni wolne. W grudniu 2007 r. odbył się XX Festiwal Teatralny w Czackim- wystawiono 18 spektakli, a najlepsze z nich zostaną odegrane na scenie Teatru Ateneum

XXVIII LO im. Jana Kochanowskiego
ul. Wiktorska 99

Festiwal Teatralny

Festiwal ma charakter konkursowego przeglądu twórczości teatralnej młodzieży licealnej. Organizacja festiwalu opiera się przede wszystkim na działaniach młodzieży XXVIII L.O. zarówno w warstwie artystycznej jak i technicznej. Od momentu powstania (1994) Festiwal zmienił swój zasięg ze szkolnego na ogólnowarszawski. Sztuki są oceniane przez jury, w skład którego wchodzi zaproszeni aktorzy, reżyserzy oraz nauczyciele i absolwenci XXVIII LO. W dwóch ostatnich edycjach pracom jury przewodniczył Pan Piotr Cieplak, bardzo wysoko oceniając zarówno samo przedsięwzięcie, jak również poziom wystawianych sztuk. Często najlepsze spektakle zapraszane są na inne przeglądy. Zdarzyło się (do tej pory raz), że grupa teatralna została zaproszona do wystawienia spektaklu na deskach małej sceny Teatru Powszechnego. Festiwal trwa trzy dni. Kolejna XIV edycja Festiwalu odbędzie się w listopadzie 2008.

Festiwal Filmowy

Głównym założeniem Festiwalu jest umożliwienie zaprezentowania młodzieży licealnej swojej twórczości filmowej. Są to z reguły małe formy filmowe z założenia tworzone w warun-

kach amatorskich, co w sposób szczególny wymusza na twórcach konieczność dobrania jak najlepszych, a zarazem najbardziej adekwatnych środków wyrazu artystycznego. Prace młodzieży ocenia jury, w skład którego wchodzi zaproszeni goście reprezentujący środowiska kulturalne i filmowe Warszawy oraz nauczyciele liceum. Festiwal jest jednocześnie okazją do prezentacji poza konkursem najciekawszych zjawisk kina offowego. Dwudniowy festiwal odbywa się z reguły w kwietniu.

LXXV LO im. Jana III Sobieskiego
00-454 Warszawa ul. Czerniakowska 128

Na szczególną uwagę zasługuje chór szkolny „**Tutti Cantamus**”, działający od września 2001 pod kierunkiem Pani Izabelli Tomaszewskiej. Chór występuje w całej Warszawie, Polsce oraz za granicą. Celem prowadzonych zajęć jest rozwijanie pasji i zainteresowań młodzieży oraz przygotowanie do dalszego kształcenia muzycznego na dalszych szczeblach, a także uczenie współodpowiedzialności, dyscypliny oraz umiejętności pracy w zespole. Praca w chórze przyczynia się do pogłębiania i zacieśniania więzi koleżeńskich.

Osiągnięcia chóru:

2006: udział w uroczystościach organizowanych przez Dzielnice Śródmieście, inauguracja roku akademickiego na Uniwersytecie III Wieku, udział w uroczystym koncercie i mszy św., odprawianej przez Prymasa Polski, zajęcie III miejsca w II Ogólnopolskim Konkursie Pieśni Chóralnej „Ars Liturgica” w Toruniu, udział w koncercie i mszy św. w Kościele Matki Bożej Ostrobramskiej.

2007: udział w mszy św. i koncercie kolęd w Kościele Matki Bożej Częstochowskiej, udział w koncercie w Wilanowie z młodzieżowym chórem z USA, udział w uroczystej mszy świętej, odprawionej przez arcybiskupa Nycza, nagranie utworów Piotra Rubika do programu telewizyjnego Kuby Wojewódzkiego, udział w warsztatach chóralnych z udziałem młodzieży serbskiej, udział w uroczystościach z okazji Dnia Edukacji Narodowej, organizowanych przez Dzielnice Śródmieście, udział w koncercie patriotycznym dla młodzieży szkół warszawskich, udział w uroczystości dzielenia się opłatkiem dla warszawskiej młodzieży w Sanktuarium na Siekierkach, udział w koncercie kolęd, organizowanym przez Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Śródmieście, występ prezentujący kolędy dla władz Warszawy oraz kombatanów.

Osiągnięcia solistów chóru: udział w konkursie piosenki „Śpiewamy o Warszawie” - zajęcie I miejsca oraz zdobycie II i III wyróżnienia

Partnerami ww. przedsięwzięcia są: Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, Politechnika Warszawska, Dom Kultury Dzielnicy Włochy, Uniwersytet III Wieku, warszawskie Domy Dziecka i Samotnej Matki, szpitale, kościoły.

LXXII Liceum Ogólnokształcące im. Gen. Jakuba Jasińskiego
Warszawa ul. Grochowska 346/348

W szkole od ponad dziesięciu lat działa SZKOLNY TEATR „PARADOX”, nastawiony na realizację klasycznych tekstów dramatycznych, widowisk kabaretowych i okolicznościowych oraz ruchu recytatorskiego. Teatr może poszczycić się licznymi nagrodami i wyróżnieniami np. na Festiwalu Teatrów Amatorskich „Garderoba Białoleki”, w Wojewódzkim Przeglądzie Teatrów Szkolnych oraz w V Ogólnopolskim Przeglądzie Teatralnym, jak również sukcesami na Ogólnopolskim Konkursie Recytatorskim i Wojewódzkim Konkursie Recytatorskim Pałacu Młodzieży w Warszawie.

IV Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza
Warszawa ul. Saska 59

W szkole od wielu lat działa CHÓR SZKOLNY „IUVENTUS CANTANS”, który zajął pierwsze miejsce w konkursie chórów szkolnych w woj. mazowieckim oraz zdobył Brązowy Kamerton w ogólnopolskim konkursie w Bydgoszczy w roku szkolnym 2000/01.

XCIX Liceum Ogólnokształcące im. Z. Herberta
Warszawa ul. Umińskiego 12

WARSZAWSKI KONKURS RECYTATORSKI POEZJI ZBIGNIEWA HERBERTA

Od 2004 roku biorą udział uczniowie warszawskich szkół ponadgimnazjalnych. Konkurs ten został na stałe wpisany w kalendarz obchodów rocznicowych szkoły i imprez warszawskich. Celem Warszawskiego Konkursu recytatorskiego Poezji Zbigniewa Herberta jest:

- popularyzacja twórczości poety,
- rozwijanie wrażliwości na słowo poetyckie,
- odkrywanie uzdolnień artystycznych uczniów warszawskich szkół,
- promowanie młodych talentów.

Szkoła na stałe współpracuje z Teatrem Staromiejskim i Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej.

XXXIV LO im. M. de Cervantesa
Warszawa ul. Zakrzewska 24

KLASY PLASTYCZNE

Klasy plastyczne w XXXIV LO im. Cervantesa istnieją od 1992 roku. Zajęcia lekcyjne prowadzone są wg autorskiego programu, zatwierdzonego przez MEN w 1992r. i zmodyfikowanego do potrzeb 3-letniego cyklu kształcenia w wyniku przeprowadzonej reformy szkolnictwa. W ramach tego programu uczniowie uczestniczą przez 3 lata nauki w praktycznych zajęciach warsztatowych w wymiarze 3 godzin tygodniowo. Program obejmuje zajęcia z rysunku, malarstwa, małej formy rzeźbiarskiej, podstaw projektowania graficznego i zagadnień plastycznych. Dodatkowo zdobywają wiedzę z zakresu historii sztuki, co wobec możliwości zdawania egzaminu dojrzałości z tego przedmiotu, odpowiada potrzebom przyszłych maturzystów. Wiedza z tej dziedziny jest jednocześnie niezbędna na egzaminach wstępnych na wielu kierunkach studiów humanistycznych i artystycznych. Realizowany program spełnia chyba swoje cele, tym bardziej, że bardzo duża grupa uczniów dostaje się co roku na studia artystyczne i humanistyczne.

PLENERY MALARSKIE

Plenery malarskie mają już swoją tradycję i odgrywają bardzo dużą rolę w artystycznym rozwoju uczniów oraz są dodatkowym elementem edukacji plastycznej w naszej szkole. W trakcie 2-tygodniowego pobytu każdy uczestnik wykonuje około 10 prac malarskich w różnych technikach plastycznych (przede wszystkim olejnych). Przez cały czas młodzież pracuje pod kierunkiem dwóch nauczycieli - artystów plastyków. W ciągu dnia uzyskuje korekty i indywidualne porady,

a każdego wieczoru odbywają się wspólne korekty prac powstałych w danym dniu. Powstałe na plenerze prace prezentowane są corocznie na wystawie poplenerowej w Galerii 34, na której eksponowane są najlepsze obrazy. Otwarcie wystawy następuje w trakcie uroczystego wernisażu z udziałem autorów prac, rodziców i zaproszonych gości. Z tej okazji uczniowie wykonują też zaproszenia i katalogi do wystawy.

DODATKOWE ZAJĘCIA PLASTYCZNE

Wszyscy zainteresowani uczniowie mogą uczestniczyć w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych, związanych z plastyką:

1. „Grupa Twórcza” – warsztaty plastyczne. Zajęcia te prowadzone są wg autorskiego programu „Postrzeganie siebie” (nagrodzonym w konkursie), którego celem jest większe samopoznanie i rozwój autentyczności wypowiedzi plastycznej. Tematy i problemy poruszane na zajęciach są punktem wyjścia do wykonania cyklu prac plastycznych pod wspólnym hasłem. Efektem końcowym zajęć jest wystawa prac, połączona z uroczystym wernisażem.

2. „Spotkania ze Sztuką” - zwiedzanie bieżących wystaw na terenie Warszawy. Od kilku lat uczniowie mogą uczestniczyć w zwiedzaniu bieżących wystaw w galeriach i muzeach warszawskich pod fachowym okiem historyka sztuki. Głównym celem rozmów z młodzieżą na tematy związane z kulturą jest wykształcenie potrzeb obcowania z oryginalnym dziełem sztuki. Relacje z wystaw mają więc jednocześnie znaczenie edukacyjne i wychowawcze.

WYSTAWY W SZKOLNYCH GALERIACH

W naszej szkole działają dwie sale wystawowe – mała Galeria 34 i duża Galeria 34 BIS, które funkcjonują od 10 lat. Są to profesjonalne sale wystawiennicze przystosowane do wykonania ekspozycji. Organizowane są w nich zarówno wystawy prac plastycznych młodzieży, jak i wystawy prac profesjonalistów – artystów plastyków. Do tej pory odbyło się w nich kilkadziesiąt wystaw. Wystawy prac plastycznych młodzieży prezentowane są od 13 lat w Galerii 34 BIS i za każdym razem są ważnym wydarzeniem w naszej szkole. W trakcie każdego roku szkolnego w naszych galeriach odbywają się obowiązkowe wystawy, prezentujące dorobek i poziom plastyczny naszych uczniów.

Wystawy poplenerowe prac plastycznych młodzieży klas I i II-ich wynikają z konsekwentnej realizacji autorskiego programu plastycznego. Na każdej wystawie prezentowanych jest około 80-120 najlepszych prac. Organizacja i przygotowanie wystaw jest dodatkowym elementem w kształceniu, gdyż uczniowie czynnie uczestniczą w aranżacji wystaw i poznają podstawowe zasady ekspozycji.

Wystawy prac uczestników „Grupy Twórczej” odbywają się corocznie w małej Galerii 34. Uczniowie biorą czynny udział w aranżacji i wykonaniu ekspozycji, ucząc się dodatkowo zasad aranżacji wystaw zbiorowych. Projektują i wykonują dodatkowo zaproszenia i katalog do wystawy oraz organizują otwarcie i wernisaż wystawy. Do tej pory odbyło się 8 wystaw „Grupy Twórczej”, każda pod innym tytułem.

Wystawy profesjonalne: Od momentu powstania Galerii 34 BIS odbyło się w niej kilkanaście wystaw profesjonalnych, indywidualnych i zbiorowych, artystów z różnych dziedzin plastyki, m. in. od 2001 roku wystawy prac studentów warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, coroczna wystawa „Grafika Warszawska Roku”.

WSPÓLPRACA

Współpraca z Akademią Sztuk Pięknych w Warszawie - patronat nad klasami plastycznymi w naszej szkole powstał poprzez fakt, że duża ilość naszych wychowanków jest obecnie absolwentami i studentami tej uczelni i zostało to zauważone przez jej władze. Wystawy prac studentów ASP w naszej galerii organizowane są na podstawie oficjalnego porozumienia o współpracy, a nasi uczniowie mają możliwość bliższego poznania działalności tej uczelni. W organizacji ekspozycji zawsze bierze udział grupa młodzieży z klas plastycznych, co jest okazją do poszerzenia swojej wiedzy i nawiązania kontaktów z „ludźmi sztuki”.

Międzynarodowa wymiana kulturalna młodzieży

Od 2000 do 2006 roku organizowana był wymiana młodzieży pomiędzy naszym liceum a Liceum Sztuk Plastycznych w Splicie (Chorwacja). Polegał ona na uczestniczeniu w szkolnych zajęciach i poznawaniu innych metod kształcenia oraz specyfiki podejścia do problemów artystycznych. Była także okazją do zrozumienia innych obyczajów oraz poznania kultury i zabytków tego kraju. Od 1996 do 1999 roku funkcjonowała wymiana z młodzieżą hiszpańską z Pozuelo de Alarcon (dzielnica Madrytu).

Współpraca ze strukturami samorządowymi i organizacjami działającymi na rzecz edukacji

Od dawna współpracujemy ze strukturami samorządowymi i uczestniczymy w wybranych imprezach, organizowanych przez różne placówki. Najważniejsze działania, w których uczestniczyła i odniosła sukcesy nasza młodzież:

- Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej - „Promocja młodych talentów w dziedzinie plastyki” (V-VI 2002) - Nagroda główna i Wyróżnienie
- XXIV LO kn. Cypriana Kamila Norwida - „Konkurs Interpretacji Plastycznej Utworu Cypriana Norwida” (IX 2003) - Nagroda główna - wyjazd do Paryża i Wyróżnienie
- „Artystyczny Indeks Hestii” (2005) - uczennica naszej szkoły zajęła w eliminacjach okręgowych I miejsce w konkursie oraz II miejsce w eliminacjach ogólnopolskich w eliminacjach okręgowych; II i III miejsce przypadło także naszym uczniom z klas plastycznych.

AUKCJE PRAC MALARSKICH MŁODZIEŻY

Od momentu powstania klas plastycznych odbyły się dwie aukcje prac młodzieży:

- w 1995 - dochód został przeznaczony na sztandar naszej szkoły
- w 2004 - dochód został przeznaczony na wykonanie odlewu popiersia patrona naszej szkoły - Cervantesa.

Do ekspozycji i aukcji wybrano dużą liczbę prac o tematyce pejzażowej (oleje, tempery, gwasze) wykonane przez uczniów klas plastycznych. Przy organizacji ekspozycji oraz w samej aukcji brali czynny udział nauczyciele, uczniowie i ich rodzice.

Szkoła Podstawowa nr 316 im. Astrid Lindgren,
01-318 Warszawa, ul. Szobera 1

W Szkole Podstawowej nr 316 im. Astrid Lindgren na warszawskim Bemowie działa orkiestra mandolinowa JUNO WARS. Zespół funkcjonuje od 1984 r. i działa na zasadach innowacji pedagogicznej. Muzyczne kształcenie dzieci trwa 6 lat. W klasie I i II dzieci uczestniczą w zajęciach muzyczno-ruchowych, a od klasy III uczą się gry na instrumentach oraz opanowują umiejętność zespołowej i wielogłosowej gry w orkiestrze. Zespół liczy ok. 120 uczniów.

Każdego roku organizowane są liczne koncerty na terenie miasta, w kraju i za granicą oraz obozy wyjazdowe. Tradycją szkoły stały się koncerty dla środowiska.

Orkiestra występowała w na imprezach, festynach, uroczystościach na Bemowie i w Warszawie oraz w Krzeszowicach i w Konstancinie. Koncertowała również poza granicami Polski: w Niemczech, na Węgrzech, w Szwecji.

W trakcie swej wieloletniej działalności szkolna orkiestra JUNO WARS nagrała kilka płyt oraz występowała w programach telewizyjnych i radiowych Orkiestra była wielokrotnie nagradzana.

3.

Międzynarodowe programy edukacji kulturalnej realizowane przez warszawskie szkoły

1. Szkoła Podstawowa Nr 306, ul. Tkaczy 27, Projekt „Tożsamość”, realizowany we współpracy z Holandią, Niemcami, Węgrami, Włochami w ramach Programu Socrates-Comenius;
2. Gimnazjum Nr 85 w Zespole Szkół Nr 48 im. Armii Krajowej, ul. Irzykowskiego 1A, Projekt „Gry i zabawy w Czechach, Hiszpanii i Polsce”, realizowany w ramach Programu Socrates-Comenius;
3. Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi Nr 82 im. prof. Kotarbińskiego, ul. Czumy 8, Projekt „Tradycyjne zabawy ruchowe dla dzieci w krajach europejskich *Trachigames*”, realizowany we współpracy z Czechami i Turcją w ramach Programu Socrates-Comenius;
4. Gimnazjum z Oddziałami Dwujęzycznymi Nr 83 im. Konstancji Markiewicz, ul. Andriollego 1, Projekt „Tolerancja w życiu codziennym obywatela Europy”, realizowany we współpracy z Belgią, Niemcami, Węgrami, Litwą w ramach Programu Socrates-Comenius;
5. Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi i Oddziałami Dwujęzycznymi nr 123, ul. Strumykowa 21, Projekt plastyczno-językowy „Ilustracje kulturowe” – projekt wymiany młodzieży, realizowany we współpracy z Wielką Brytanią;
6. Szkoła Podstawowa Nr 289 im. H. Sienkiewicza, ul. Broniewskiego 99a, Projekt „Życie w Europie – jak widzą je nasze dzieci?”, realizowany we współpracy z Niemcami, Włochami i Hiszpanią w ramach Programu Socrates-Comenius;
7. Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 214 w Zespole Szkół nr 56, ul. Fontany 1, Europejski Program Klas Dziedzictwa Kulturowego pod patronatem Zamku Królewskiego – szkolenia i seminaria dla uczniów i nauczycieli pod hasłem: „Warszawa z epoki Canaletta”, realizowany we współpracy z Ukrainą i Niemcami;
8. Gimnazjum nr 77 w Zespole Szkół nr 51, ul. Staffa 3/5, Kulturoznawcza współpraca bilateralna z Niemcami i Austrią – „Projekty Europejskie”;
9. Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi nr 76 im. gen. Maczka, ul. Gwiazdzysta 35, Projekt językowo-kulturoznawczy: „Warszawa-Berlin – Jaka piękna jest Warszawa”;
10. LII Liceum Ogólnokształcące im. Reymonta, Technikum Księgarskie im. Żeromskiego w Zespole Szkół nr 18, ul. Żeromskiego 81, Projekt wymiany poznawczo-turystycznej ze szkołami z Niemiec i Rosji;
11. Gimnazjum nr 71, ul. Perzyńskiego 10, Współpraca bilateralna z Niemcami o charakterze kulturoznawczym, realizowana w ramach projektu wymiany młodzieży,;
12. XCIV Liceum Ogólnokształcące im. gen. Maczka, ul. Gwiazdzysta 35, Projekt kulturoznawczy „Całkiem zwyczajni bohaterowie”, realizowany we współpracy z Niemcami oraz Projekt bilateralny, językowo-kulturoznawczy „Warszawa Moskwie – Moskwa Warszawie”;
13. XLII Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej, ul. Madalińskiego 22, Projekt „Opowiadania i legendy”, realizowany we współpracy z Francją, Włochami i Hiszpanią w ramach Programu Socrates-Comenius;
14. Szkoła Podstawowa nr 146, ul. Domaniewska 33, Projekt edukacyjno-kulturalny „Otwarcie na języki i kultury świata”, realizowany we współpracy z Francją;
15. Zespół Szkół Odzieżowych, Fryzjerskich i Kosmetycznych nr 22, ul. Kazimierzowska 60,

- Współpraca bilateralna z Niemcami w ramach projektu „Warszawa wczoraj, dziś i jutro w oczach młodzieży polskiej i niemieckiej”;
16. VII Liceum Ogólnokształcące im. J. Słowackiego, ul. Wawelska 46, Współpraca bilateralna z Niemcami w ramach projektu „Polsko-niemiecka współpraca młodzieży”;
  17. XLVIII Liceum Ogólnokształcące im. E. Dembowskiego, ul. Szczęśliwicka 50/54, Współpraca bilateralna z Ukrainą w ramach projektu „Polska i Ukraina – współpraca dla przyszłości” (coroczne spotkania w marcu w ramach „Szkolnego Festiwalu Kultury”);
  18. Szkoła Podstawowa Nr 175, ul. Trzech Budrysów 32, Obozy kulturalno-językowe w Budapeszcie;
  19. Zespół Szkół Nr 83, ul. Powstańców Wielkopolskich, Współpraca bilateralna z Ukrainą w ramach projektu „Współpraca ze wschodem – Ochota dla Tradycji”;
  20. XXIII Liceum Ogólnokształcące im. M. Skłodowskiej-Curie, ul. Naddnieprzańska 2/4, Projekt „Atrakcje turystyczne w Polsce i Republice Czeskiej”, realizowany w ramach Programu Socrates-Comenius;
  21. Zespół Szkół Nr 84, ul. Zwycięzców 44, Projekt „Otwartość na tradycję i kulturę innych krajów europejskich z zachowaniem świadomości własnej tożsamości narodowej”, realizowany we współpracy z Portugalią w ramach Programu Socrates-Comenius;
  22. Gimnazjum nr 24 im. A. Kamińskiego, ul. Kobielska 5, Projekty historyczno-kulturowe: „Wielkie nazwiska – wielkie wyzwania”, realizowane we współpracy z Estonią oraz Projekt „Coś nowego, coś starego” w ramach Programu „Młodzież”, realizowany we współpracy z Francją;
  23. Zespół Szkół nr 73, ul. Burdzińskiego 4, Współpraca bilateralna z Portugalią w ramach projektu wymiany młodzieży „Blisko czy daleko”;
  24. Gimnazjum Nr 127 w Zespole Szkół Nr 74, ul. Niepołomska 26, Współpraca bilateralna z Austrią i Finlandią w ramach projektu „Europejskie Spotkania Muzyczne”;
  25. V Liceum Ogólnokształcące im. Ks. J. Poniatowskiego, ul. Nowolipie 8, Współpraca bilateralna z Niemcami w ramach projektu „polscy i niemieccy kompozytorzy”;
  26. XVII Liceum Ogólnokształcące im. A. Frycza-Modrzewskiego, ul. Elekoralna 5/7, Współpraca bilateralna z Niemcami o charakterze kulturoznawczym realizowana w ramach projektu wymiany młodzieży;
  27. Zespół Szkół nr 67, ul. Klonowa 16, Współpraca bilateralna z Francją i Belgią o charakterze kulturoznawczym realizowana w ramach projektu wymiany młodzieży;
  28. LXXXI Liceum Ogólnokształcące im. A. Fredry, ul. Miła 7, Współpraca bilateralna z Wielką Brytanią o charakterze kulturoznawczym realizowana w ramach projektu wymiany młodzieży;
  29. LVIII Liceum Ogólnokształcące im. K.K. Baczyńskiego, ul. Górnośląska 31, Projekt „PTP; Present Through Past: Discovering and Understanding Each Other Through Our History and Culture”, realizowany we współpracy z Islandią, Czechami, Włochami, Portugalią, Słowacją, Hiszpanią w ramach Programu Socrates-Comenius;
  30. Szkoła Podstawowa Nr 32, ul. Lewartowskiego 2, Projekt „Dziedzictwo kulturowe w twórczości dziecięcej” realizowany we współpracy z Hiszpanią i Wielką Brytanią w ramach Programu Socrates-Comenius;
  31. XLVI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. S. Czarnieckiego, Projekt „Multimedialny podręcznik polsko-hiszpańsko-angielski. Język twoim przewodnikiem” realizowany we współpracy z Hiszpanią w ramach Programu „Uczenie się przez całe życie”;

32. Gimnazjum nr 142 im. R. Schumana, ul. Olgierda 35/41, Forum dla wielokulturowej Europy w Luksemburgu;
33. Gimnazjum nr 92, ul. Koncertowa 4, Współpraca bilateralna z Niemcami w ramach projektu „Poznanie historii i kultury Niemiec”;
34. Projekt „E-learning w zachowaniu lokalnej tożsamości kulturowej” realizowany we współpracy z Wielką Brytanią, Czechami, Niemcami w ramach Programu Socrates-Comenius;
35. Gimnazjum nr 104, ul. Wilgi 19, Współpraca bilateralna z Ukrainą w ramach projektów: „Śladami Mickiewicza”, „Śladami Ogniem i Mieczem”;
36. Zespół Szkół Nr 79, ul. Wiertnicza 26, Cykl corocznych spotkań w ramach projektu „Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży”;
37. Zespół Szkół nr 2, ul. Gubinowska 28/30, Warsztaty językowo-kulturowe dla uczniów, organizowane we współpracy z Wielką Brytanią i Niemcami;
38. Gimnazjum Nr 116, ul. Uprawna 9/17, Współpraca bilateralna z Węgrami i Ukrainą o charakterze kulturoznawczym;
39. LXXXVI Liceum Ogólnokształcące, ul. Garbińskiego 1, Współpraca bilateralna z Niemcami o charakterze językowo-kulturowym;
40. Gimnazjum nr 49, ul. Smocza 19, Współpraca bilateralna ze szkołami z Niemiec o charakterze językowo-kulturoznawczym;
41. XL Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi, ul. Platynowa 1, Forum Dialogu Między Narodami – cykl spotkań kulturoznawczych realizowany we współpracy z USA i Kanadą w ramach projektu „Porozumienie bez barier” oraz Projekt „Europejski model rodziny” realizowany we współpracy z Włochami, Słowacją i Turcją w ramach Programu Socrates-Comenius;
42. Gimnazjum nr 56, ul. Filarecka 2, Międzynarodowy konkurs „Spotkanie z Europą Wschodnią”, realizowany we współpracy z Niemcami;
43. LXIV Liceum Ogólnokształcące im. S.I. Witkiewicza, ul. Elbląska 51, Projekt „W jaki sposób migracja nadała kształt waszej kulturze?”, realizowany we współpracy z Niemcami, Cyprzem, Węgrami, Słowacją, Hiszpanią, Wielką Brytanią w ramach Programu Socrates-Comenius.

Edukacja kulturalna w Warszawie

WARSZAWSKI
ADRESOWNIK KULTURALNY

PLACÓWKI WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO W WARSZAWIE

Pałace młodzieży

Pałac Młodzieży, Plac Defilad 1, 00-901 Warszawa tel. 620-23-63

Pozaszkolne placówki specjalistyczne

Stożeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, ul. Jezuicka 4, 00-281 Warszawa tel. 831-53-93

Młodzieżowe domy kultury

Zespół Wolskich Placówek Edukacji Kulturalnej, ul. 6 Brożka 1a, 01-442 Warszawa tel. 836-13-13

Młodzieżowy Dom Kultury, ul. Andersena 4, 01-911 Warszawa tel. 835-98-45

Młodzieżowy Dom Kultury Ochota, ul. Białobrzaska 19, 02-364 Warszawa tel. 822-28-95

Młodzieżowy Dom Kultury, ul. Ceglowska 39, 01-809 Warszawa tel. 834-13-47

Młodzieżowy Dom Kultury Muranów, ul. Długa 18/20, 00-238 Warszawa tel. 635 01-40

Młodzieżowy Dom Kultury, ul. Łazienkowska 7, 00-449 Warszawa tel. 621-68-32

Młodzieżowy Dom Kultury Mokotów, ul. Puławska 97, 02-595 Warszawa tel. 845 51-21

Ogniska artystyczne

Państwowe Ognisko Artystyczne, ul. Nowolipie 4, 00-150 Warszawa tel. 635-19-60

Ogrody jordanowskie

Ogród Jordanowski Nr II, ul. Odyńca 6, 02-606 Warszawa tel. 844-01-58

Ogród Jordanowski Nr III, ul. Wawelska 3, 00-449 Warszawa tel. 825-14-44

Ogród Jordanowski Nr VII, ul. Namysłowska 21, 03-445 Warszawa tel. 619-89-93

Ogród Jordanowski Nr VIII, ul. Suwalska 13, 00-238 Warszawa tel. 811-39-88

Ogród Jordanowski Nr XII, ul. Kwatery Głównej 11, 04-294 Warszawa tel. 610-67-77

Ogród Jordanowski Nr XIII, ul. Bytnara „Rudego”, 02-645 Warszawa 15a tel. 844-79-29

Ogród Jordanowski Nr XIV, ul. Nobla 18/26, 03-930 Warszawa tel. 617-59-62

Ogniska pracy pozaszkolnej

Ognisko Pracy Pozaszkolnej przy SP Nr 70, ul. Bruna 11, 02-594 Warszawa tel. 825-63-09

Ognisko Pracy Pozaszkolnej przy SP Nr 212, ul. Czarnomorska 3, 02-758 Warszawa tel. 842-65-10

Ognisko Pracy Pozaszkolnej przy SP Nr 264, ul. Majewskiego 17, 02-104 Warszawa tel. 823-24-38

Ognisko Pracy Pozaszkolnej 175, ul. Niegocińska 2, 02-698 Warszawa tel. 853-47-24

Ognisko Pracy Pozaszkolnej, ul. Pawlikowskiego 3, 03-983 Warszawa tel. 613-55-46

Ognisko Pracy Pozaszkolnej Żoliborz, ul. Popiełuszki 13, 01-595 Warszawa tel. 839-42-41

Ognisko Pracy Pozaszkolnej, ul. Sobieskiego 68, 02-930 Warszawa tel. 842-47-92

Ognisko Pracy Pozaszkolnej, ul. Szegedyńska 9a, 01-957 Warszawa tel. 834-52-59

Ognisko Pracy Pozaszkolnej, ul. Umińskiego 11, 03-984 Warszawa tel. 613-89-97

DZIELNICOWE INSTYTUCJE KULTURY dla których Miasto Stołeczne Warszawa jest organizatorem

Dzielnicowe domy kultury, dla których Miasto Stołeczne Warszawa jest organizatorem, oferują w swoich programach zajęcia dla różnych grup wiekowych, w tym w znacznym procencie dla dzieci i młodzieży. Są to różnego rodzaju warsztaty z zakresu edukacji kulturalnej, zajęcia plastyczne, muzyczne, taneczne, warsztaty teatralne, fotograficzne, nauka języków obcych i in. Szczegółowych informacji udzielają sekretariaty placówek.

Dzielnicowe biblioteki publiczne, dla których Miasto jest organizatorem, co roku poszerzają swoją ofertę. Powstają punkty biblioteczne-filie dla dzieci i młodzieży, tworzone są stanowiska komputerowe, przy których młodzież może korzystać z Internetu, organizowane są spotkania z twórcami, itp. Informacji udzielają sekretariaty Bibliotek.

BEMOWO	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Bemowo m.st. Warszawy ul. Powstańców Śląskich 17, 01-381 Warszawa, tel. 666 17 68, fax. 666 17 70
	Bemowskie Centrum Kultury, ul. Górczewska 201 01-459 Warszawa, Tel. 664-67-09
BIAŁOLEKA	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Białołęka m.st. Warszawy ul. Kowalczyka 3, 03-193 Warszawa, tel./fax. 814-50-40
	Białołęcki Ośrodek Kultury, ul. Van Gogha 1, 03-122 Warszawa tel.884-46-25; fax. 614-66-56
BIELANY	Biblioteka Publiczna im. S. Staszica w Dzielnicy Bielany m.st. Warszawy ul. Duracza 19, 01-874 Warszawa, tel. 835 43 55, fax. 669 60 12
	Bieląński Ośrodek Kultury, ul. Goldoniego 1, 01-913 Warszawa tel./fax. 834 65 47
MOKOTÓW	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Mokotów m.st. Warszawy ul. Wiktorska 10, 02-587 Warszawa, tel. 845 19 89, fax. 845 55 93
	Centrum Łowicka – Dom Kultury w Dzielnicy Mokotów m.st. Warszawy ul. Łowicka 21, 02-502 Warszawa, tel. 845 09 43, fax. 845 56 75
	Służewski Dom Kultury w Dzielnicy Mokotów m.st. Warszawy ul. Jana Sebastiana Bacha 15, tel. 843 91 01, 843 02 51
	Dom Kultury KADR, ul. Gotarda 16, 02-683 Warszawa tel./fax. 843 88 81
	Dom Kultury „Dorożkarnia” w Dzielnicy Mokotów m.st. Warszawy ul. Siekierkowska 28, 00-709 Warszawa, tel. 841 91 22, fax. 841 72 17
OCHOTA	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Ochota m.st. Warszawy ul. Grójecka 77, 02-094 Warszawa, tel. 822 51 38, fax. 822 77 13
	Ośrodek Kultury Ochoty, ul. Grójecka 75, 02-094 Warszawa tel. 822 48 70, fax. 822 93 17
PRAGA POŁUDNIE	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Praga Południe m.st. Warszawy ul. Meissnera 5, 03-903 Warszawa, tel./fax. 671 05 11/04 79
	Centrum Promocji Kultury w Dzielnicy Praga Południe m.st. Warszawy ul. Grochowska 274, 03-841 Warszawa, tel. 813 79 98, fax. 870 42 86
PRAGA PÓŁNOC	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Praga Północ m.st. Warszawy ul. Skoczylasa 9, 03-470 Warszawa, tel. 818 60 13 fax. 619 74 52
	Dom Kultury „Praga” w Dzielnicy Praga Północ m.st. Warszawy ul. Dąbrowszczaków 2, 03-474 Warszawa, tel. 618 51 80 fax. 618 41 51
REMBERTÓW	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Rembertów m.st. Warszawy ul. Chruściela „Montera” 28, 04-401 Warszawa, tel. 515 14 12, fax. 515 18 02
	Dom Kultury „Rembertów”, ul. Komandosów 8, Warszawa tel./fax. 611 96 87
	Dom Kultury „Wygoda” w Dzielnicy Rembertów m.st. Warszawy ul. Koniecpolska 15, 04-267 Warszawa, tel./fax. 812 06 33

ŚRÓDMIEŚCIE	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy ul. Marszałkowska 9/15, 00-626 Warszawa, tel. 825 69 21 fax 825 75 89
	Dom Kultury „Śródmieście”, ul. Smolna 9, 00-375 Warszawa tel. 827-03-16, fax. 826 25 56
TARGÓWEK	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy ul. Św. Wincentego 85, 03-291 Warszawa, tel./fax. 675 52 19
	Dom Kultury „Zacisze” w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy ul. Blokowa 1, 03-641 Warszawa, tel. 679 84 96, fax. 679 98 60
	Dom Kultury „Świt” w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy ul. Wysockiego 11, 03-371 Warszawa, tel. 811 01 05, fax. 811 04 24
URSUS	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Ursus m.st. Warszawy ul. plutonu Torpedy 47, 02-495 Warszawa, tel./fax. 662 70 01
	Ośrodek Kultury „Arsus” w Dzielnicy Ursus m.st. Warszawy ul. Traktorzystów 14, 02-495 Warszawa, tel. 667 34 54, fax. 662 76 26
URSYNÓW	Biblioteka Publiczna im. J.U. Niemcewicza w Dzielnicy Ursynów m.st. Warszawy, ul. Braci Wagów 1, 02-791 Warszawa, tel. 641 99 33, fax. 648 67 76
WAWER	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wawer m.st. Warszawy ul. Żegańska 1, 04-714 Warszawa, tel./fax 516 43 60; 615-34-45
	Dom Kultury „Aleksandrów”, ul. Samorządowa 10, 04-965 Warszawa, tel./fax. 612 63 85
	Klub Kultury „Anin”, ul. V Poprzeczna 33, 04-611 Warszawa tel./fax. 815 41 40
	Klub Kultury „Falenica”, ul. Włókiennicza 54, 04-954 Warszawa tel./fax. 612 62 44
	Klub Kultury „Radość”, ul. Planetowa 36, 04-830 Warszawa tel./fax. 615 73 27
	Klub Kultury „Zastów”, ul. Lucerny 13, 04-687 Warszawa tel./fax. 815 67 63
WESOŁA	Klub Kultury „Marysin”, ul. Potockich 111, 04-534 Warszawa tel./fax. 812 01 37
	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wesoła m.st. Warszawy, ul. I Praskiego Pułku 31, 05-075 Warszawa Wesoła, tel. 774 40 08 fax. 773 55 99
WILANÓW	Ośrodek Kultury w Dzielnicy Wesoła m.st. Warszawy, ul. Starzyńskiego 21 05-075 Warszawa Wesoła, tel. 773 61 88, fax. 773 61 89
	Centrum Kultury Wilanów, ul. Wiertnicza 26, 02-958 Warszawa tel./fax. 651 98 20
WŁOCHY	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wilanów m.st. Warszawy ul. Radosna 11, 02-956 Warszawa, tel. 022 423 -57-55
	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy ul. Ks. Chrościckiego 2, 02-404 Warszawa, tel. 863 89 62, fax. 863 92 69
WOLA	Dom Kultury „Włochy”, ul. B. Chrobrego 27, 02-479 Warszawa tel. 863 92 69, fax. 863 73 23
	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy Al. Solidarności 90, 01-003 Warszawa, tel. 838 37 91, fax. 838 91 68
WOLA	Dom Kultury „Działdowska” w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy ul. Działdowska 6, 01-184 Warszawa, tel. 632 31 91, fax. 631 69 89
	Ośrodek Kultury im. S. Żeromskiego w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy ul. Obozowa 25, 01-425 Warszawa, tel. 836 44 72, fax. 836 22 15
ŻOLIBORZ	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Żoliborz m.st. Warszawy ul. Próchnika 8A, 01-585 Warszawa, tel./fax. 832 23 67

INSTYTUCJE KULTURY

nadzorowane przez Biuro Kultury Urzędu m.st. Warszawy

- **Staromiejski Dom Kultury**
Rynek Starego Miasta 2, 00-272 Warszawa, tel. 831 17 15, sdk@sdk.pl, www.sdk.pl
- **Dom Spotkań z Historią**
ul. Karowa 20, 00-324 Warszawa, tel. 022 826 51 95, faks. 022 827 67 51,
dsk@dsh.waw.pl, www.dsh.waw.pl

Muzea
Muzeum Karykatury im. Eryka Lipińskiego , ul. Kozia 11, 00-700 Warszawa, tel. 827 88 95, info@muzeumkarykatury.pl, www.muzeumkarykatury.pl
Muzeum Historyczne m.st. Warszawy , Rynek Starego Miasta 28-42, 00-271 Warszawa tel. 635 16 25 faks. 022 831 94 91, sekretariat@mhw.pl, www.mhw.pl
Muzeum Powstania Warszawskiego , ul. Grzybowska 79, 00-844 Warszawa tel. 626 95 06, 631 59 07, 539 79 01; faks. 022 621 05 94, biuro@1944.pl, www.1944.pl
Muzeum Historii Żydów Polskich , ul. Warecka 4/6; 00-040 Warszawa, Tel. 022 833 00 21, faks. 022 832 20 43, www.jewishmuseum.org.pl
Centrum Myśli Jana Pawła II , ul. Foksal 11, 00-372 Warszawa, 022 826 42 21, Fax. 022 826 42 23, centrum@centrumjp2.pl
Instytut Kresowy , ul. Jagiellońska 56 lok. 2a, 03-468 Warszawa, Tel. 022 818 42 56, instytutkresowy@wp.pl, www.instytutkresowy.webpark.pl

Teatry		
Teatr	Adres	Telefon (0-22)
Ateneum	ul. Jaracza 2, 00-378 Warszawa	625 37 96 625 24 21
Baj	ul. Jagiellońska 28, 03-719 Warszawa	619 90 96, 619 80 77
Studio	pl. Defilad 1, 00-901 Warszawa	620 47 70, 620 21 02
Dramatyczny	PKiN, pl. Defilad 1, 00-901 Warszawa	656 68 72, 826 26 84
Guliwer	ul. Różana 16, 02-548 Warszawa	845 46 13, 845 16 76/77
Kwadrat	ul. Czackiego 15/17, 00-043 Warszawa	826 23 89, 829 72 33
Teatr Lalka	pl. Defilad 1, 00-901 Warszawa	656 69 39, 696 535 659
Muzyczny-Roma	ul. Nowogrodzka 49, 00-695 Warszawa	621 80 37, 621 72 33
Teatr Na Woli	ul. Kasprzaka 22, 01-211 Warszawa	632 03 60 632 00 05
Teatr Ochoty	ul. Reja 9, 02-053 Warszawa	825 14 78, 825 08 19
Powszechny	ul. Zamojskiego 20, 03-801 Warszawa	818 00 46, 818 15 75
Komedia	ul. Słowackiego 19 a, 01-589 Warszawa	833 15 84, 833 40 66
Rampa-Na Targówku	ul. Kołowa 20, 03-538 Warszawa	679 34 28, 679 50 51
TR Warszawa	Marszałkowska 8, 00-590 Warszawa	480 80 09, 480 80 11
Scena Prezentacje	ul. Żelazna 51/53, 00-582 Warszawa	620 34 90, 620 10 05
Syrena	Litewska 3, 00-589 Warszawa	628 27 94
Współczesny	Mokotowska 13, 00-640 Warszawa	825 13 52, 825 74 57

NOTATKI

A series of horizontal dotted lines for writing notes, spanning the width of the page.

WARSZAWA 2008